

Opdrachtgever

IWI

Inspectie Werk en Inkomen
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Opdrachtnemer

IWI

Onderzoek

*Korte- en langetermijnresultaten van
de re-integratiebegeleiding van
arbeidsgehandicapten: nota van
bevindingen*

Startdatum – 1 november 2006

Einddatum – 1 november 2006

Categorie

*Toezicht en functioneren van sociale
zekerheid*

Korte- en langetermijnresultaten van de re-integratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten

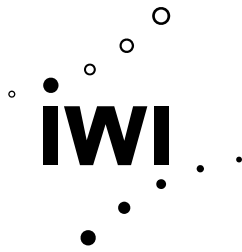
Conclusie

Deze nota van bevindingen is gebaseerd op een grootschalig onderzoek van de Inspectie Werk en Inkomen. Getracht wordt inzicht te bieden in de wijze waarop re-integratietrajecten van het cohort 2001 in de praktijk zijn verlopen, in de knelpunten die daarbij zijn opgetreden en in de ontwikkeling van de arbeidsparticipatie van de oorspronkelijke re-integratiekandidaten in de jaren na afsluiting van hun traject.

Bron: Bibliotheek SZW

Link naar bestand

<http://www.onderzoekwerkeninkomen.nl/rapporten/8xcpze21>

Korte- en langetermijnresultaten van de re-integratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten

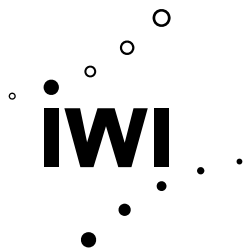
Nota van bevindingen

Mw. drs. J. Vijgen

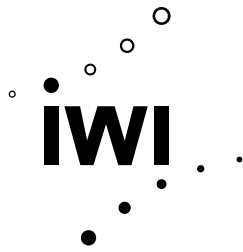
Met medewerking van:
Dhr. drs. J.M.M. Raadschelders

N06/28, november 2006

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Achtergrond van het onderzoek	5
1.2	Vraagstelling	6
1.3	Inhoud van de nota van bevindingen	7
2	Het cohort 2001: verloop van het re-integratietraject	9
2.1	Re-integratietrajecten in opzet	9
2.2	Re-integratietrajecten in de praktijk	10
2.3	Oorzaken voor de uitval	11
2.4	Inhoud van het re-integratietraject	13
2.5	Kortetermijnuitskomsten van de re-integratiebegeleiding	15
2.6	Indicatoren voor succes	17
2.7	Tot slot	19
3	Het cohort 2001: kwaliteit van de werkhervatting	21
3.1	Arbeidsverhouding	21
3.2	Inzet van arbeidscapaciteit	22
3.3	Aard van de werkzaamheden	24
3.4	Nazorg	25
3.5	Tot slot	25
4	Het cohort 2001: wat er daarna gebeurde	27
4.1	Natrajecten van de initiële werkhervatters	27
4.2	Natrajecten van de initieel inactieven	30
4.3	Werk en inkomen op de lange termijn	31
4.4	Tot slot	37
5	Re-integratietrajecten en -natrajecten: de cohorten 1999 - 2001	39
5.1	Verloop van de re-integratietrajecten	39
5.2	Kwaliteit van de aansluitende werkhervatting	44
5.3	Verloop van de natrajecten	45
5.4	Werk en inkomen	50
5.5	Tot slot	52
6	De cohorten 1999-2001: knelpunten en tevredenheid	55
6.1	Waardering voor de uitvoeringsinstelling en het re-integratiebureau	55
6.2	Knelpunten bij de re-integratiebegeleiding	56
6.3	Verbetering van de arbeidsmarktpositie?	60
6.4	Latere ontwikkelingen	61

6.5	Tot slot	63
7	De cohorten 1999-2001: achtergronden van de terugval	65
7.1	Economische context	66
7.2	Persoonsgebonden kansrijkdom	71
7.3	Niet-verklaarde verschillen	75
7.4	Privatisering	76
7.5	Conclusies	79
8	Conclusies	83
	Bijlage 1: Overzicht van figuren	91
	Bijlage 2: Onderzoeksopzet	93

1 Inleiding

De nota van bevindingen ‘Re-integratie van arbeidsgehandicapten op de korte en lange termijn’ is gebaseerd op een grootschalig onderzoek van de Inspectie Werk en Inkomen (IWI). Doel van het onderzoek is inzicht te bieden in de wijze waarop de re-integratietrajecten van het cohort 2001 in de praktijk zijn verlopen, in de knelpunten die daarbij zijn optreden en in de ontwikkeling van de arbeidsparticipatie van de oorspronkelijke re-integratiekandidaten in de jaren na afsluiting van hun traject. Daarnaast gaat het om ontwikkelingen in deze korte- en langetermijnresultaten in de loop der tijd en mogelijke verklaringen daarvoor. Al deze kennis is nuttig om de kwaliteit van de huidige re-integratiebegeleiding te kunnen beoordelen en verbeteren.

Dit hoofdstuk gaat in op de aanleiding en doel- en vraagstelling van het onderzoeksproject en op het karakter van de nota van bevindingen.¹

1.1 Achtergrond van het onderzoek

Re-integratie van arbeidsgehandicapten - personen die als gevolg van een langdurige aandoening, ziekte of handicap belemmerd worden in het verkrijgen van werk - is al vele jaren een speerpunt binnen het sociaalzekerheidsbeleid. Eind negentiger jaren hebben belangrijke beleidsveranderingen het licht gezien, met name de Wet op de (re)integratie arbeidsgehandicapten (Rea, ingevoerd medio 1998) en de privatisering van de re-integratiemarkt (2001, met 2000 als overgangsjaar). De re-integratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten, voorheen voornamelijk in handen van overheidsinstelling Arbeidsvoorziening, wordt sindsdien uitgevoerd door private re-integratiebedrijven². Bij deze bedrijven kopen de uitvoeringsorganisaties c.q., sinds 2002, het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) jaarlijks vele tienduizenden 're-integratietrajecten' in: de samenhangende pakketten van re-integratieactiviteiten en -voorzieningen in de vorm van bijvoorbeeld beroepskeuzetests, bemiddeling en scholing, waarmee de re-integratiekandidaten richting werk moeten worden geleid. Het is de bedoeling dat alle arbeidsgehandicapten die geheel of gedeeltelijk arbeid kunnen of willen verrichten maar dat niet op eigen kracht kunnen bereiken een traject wordt aangeboden. Ten tijde van het onderzoek was met deze re-integratiebegeleiding een bedrag van zo'n 200 miljoen euro per jaar gemoeid, tegenwoordig aanzienlijk meer.

Ondanks alle aandacht voor het onderwerp is het bestaande inzicht in het verloop en de resultaten van de re-integratietrajecten zeker niet volledig. In het verleden werd informatie over de kenmerken en resultaten van individuele re-integratietrajecten voornamelijk ontleend aan de ‘re-integratiemonitor’ van het Lisv. Daarnaast verzamelden het Lisv en Arbeidsvoorziening

¹ Informatie over de onderzoeksopzet is te vinden in bijlage 2.

² Gemakshalve worden in deze studie alle re-integratieinstanties, Arbvo alsook de private bureaus van na de privatisering, hier aangeduid als ‘re-integratiebureaus’.

informatie op geaggregeerd niveau. Beide bronnen kenden beperkingen. Om tot meer eenduidige en betrouwbare informatie te komen, heeft UWV in 2002 een ander registratiesysteem ingesteld. Dit nieuwe systeem heeft tot dusver persoonsgebonden gegevens opgeleverd over de uitkomsten van de re-integratietrajecten uit de inkoopjaar 2001 en 2002 zeer recentelijk, 2003. Reden hiervoor is dat het heel wat tijd kost voordat de re-integratieresultaten van een bepaald inkoopjaar voldoende compleet zijn om een betrouwbaar beeld op te leveren. Gegevens over de langetermijnresultaten ontbreken.

Belangrijk voor de kennisvorming is informatie over het tussentijds afbreken van re-integratietrajecten. In de praktijk gaan lang niet alle trajecten daadwerkelijk van start. Ook worden eenmaal gestarte trajecten niet altijd conform het trajectplan afgerond. Het is belangrijk te weten hoeveel trajecten in welke fase en om welke redenen worden beëindigd en hoe het de voormalige re-integratiekandidaten nadien vergaat. Deze kennis is nuttig om de kwaliteit van de re-integratiebegeleiding te kunnen beoordelen en verbeteren.

Gegeven de achterliggende doelstelling van het re-integratiebeleid – blijvende verhoging van de arbeidsparticipatie en vermindering van de uitkeringsafhankelijkheid - is echter juist het voortduren van de werkhervatting op de lange(re) termijn een essentieel criterium om de effectiviteit van de re-integratiebegeleiding op te beoordelen. Het is daarom van belang te weten wat er in de jaren volgend op het re-integratietraject - die hier verder als 'natraject' worden aangeduid - op het gebied van 'werk en inkomen' met de voormalige kandidaten is gebeurd.

1.2 Vraagstelling

De kennis over het verloop en vervolg van re-integratietrajecten vertoont dus belangrijke lacunes. Dit een gemis omdat zulke kennis nodig is om indicatoren te ontwikkelen waarmee de uitvoeringstaken op re-integratiegebied kunnen worden beoordeeld. De privatisering van de re-integratiebegeleiding neemt niet weg dat UWV verantwoordelijk is voor het selecteren van geschikte re-integratiekandidaten, voor de inkoop van trajecten met een bepaalde inhoud en onder bepaalde voorwaarden met de re-integratiebedrijven, voor het combineren van cliënten met passend geachte trajecten en voor de bewaking van. Toezicht hierop behoort tot de taken van IWI.

Om deze redenen heeft IWI een grootschalig onderzoek uitgevoerd naar de korte- en langetermijnuitkomsten van de re-integratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten die de periode 1999-2001 met hun uitvoeringsinstelling hebben afgesproken een traject te gaan volgen. Pas op dat moment zijn de directe 'kortetermijnuitkomsten' van de re-integratieafspraken uit een bepaald jaarcontract of 'cohort' zichtbaar. Om vervolgens zicht te krijgen op de uitkomsten van de re-integratiebegeleiding op de langere termijn, in casu na verloop van minimaal twee jaar na de trajectbeëindiging, is het cohort 2001 vooralsnog het meest recente om bruikbaar te zijn.

De arbeidsgehandicapten uit dit onderzoek hebben hun re-integratieafpraak niet gemaakt met de huidige uitvoeringsorganisatie UWV – die bestond destijds nog niet – maar met een van haar voorgangers. UWV heeft de re-integratiekandidaten dus niet geselecteerd maar niettemin

in veel gevallen met hun re-integratiebegeleiding van doen gehad. Tussen de re-integratieafpraak en de daadwerkelijke start van het re-integratietraject verloopt de nodige tijd. Twee op elke vijf kandidaten van het cohort 2001 zijn pas ná dat jaar met hun traject begonnen, en in één op tien gevallen geldt datzelfde voor het cohort 2000. Het einde van het re-integratietraject lag nog vaker in het UWV-tijdperk, en in deze gevallen heeft UWV te maken gehad met hun ‘nazorg’. Hiertoe behoort ook het verzorgen van zogenaamde tweedekanstrajecten.

De voornaamste doelstelling van het onderzoek ‘Tijdpaden van re-integratie’ is kennisverdieping, onder meer waar het gaat om de korte- en langetermijnresultaten van de re-integratiebegeleiding van het cohort 2001 en de veranderingen daarin in de voorafgaande periode. Belangrijker nog is kennis van de achtergronden van het niet starten c.q. tussentijds afbreken van re-integratietrajecten en van de duurzaamheid van de werkhervatting. Dergelijke kennis is nuttig om knelpunten in het re-integratiebeleid te verhelpen en daarmee de kwaliteit van de re-integratietaken van UWV te vergroten. Daarnaast heeft het project tot doel een betrouwbaar ijkpunt te bieden bij de beoordeling van het verloop en de resultaten van de re-integratiebegeleiding van latere cohorten.

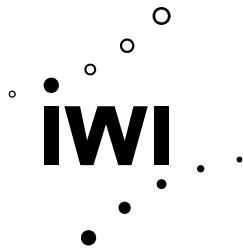
De vraagstelling van het onderzoek naar de korte- en langetermijnresultaten van de re-integratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten luidt als volgt:

Hoeveel arbeidsgehandicapte re-integratiekandidaten uit het cohort 2001 hebben na afsluiting van het hun toegekende re-integratietraject (duurzame) werkgelegenheid gevonden, hoeveel arbeidsgehandicapten zijn op diverse momenten in het re-integratietraject en natraject uitgevallen dan wel hebben het werk op een later moment hervat, en waardoor worden deze resultaten beïnvloed? En: welke veranderingen hebben zich in de loop van de cohorten 1999 – 2001 in dit alles voltrokken en door welke factoren zijn die veranderingen veroorzaakt?

1.3 Inhoud van de nota van bevindingen

Deze nota van bevindingen geeft om te beginnen een zo recent mogelijk beeld van de korte- en langetermijnnuitkomsten van re-integratiebegeleiding. Hoe en met welk resultaat zijn de geplande re-integratietrajecten van het cohort 2001 verlopen vanaf het moment van de re-integratieafpraak met de uitvoeringsinstelling tot en met de afsluiting van de begeleiding, al dan niet in de vorm van de beoogde ‘plaatsing’ (hoofdstuk twee)? Hoe was het gesteld met de kwaliteit van de aansluitende werkhervatting (hoofdstuk drie)? En: wat is er in de jaren na afloop van het traject met de voormalige re-integratiekandidaten op het gebied van werk en inkomen gebeurd (hoofdstuk vier)? De daaropvolgende vraag (hoofdstuk vijf) betreft de ontwikkeling in de loop der tijd: zijn er tussen de re-integratiecohorten 1999 tot en met 2001 veranderingen opgetreden in het verloop van re-integratietrajecten en -natrajecten en zo ja, om welke ontwikkelingen gaat het daarbij?

In hoofdstuk zes komen de re-integratiekandidaten zelf aan het woord: hoe beoordelen zij achteraf gezien de kwaliteit en effectiviteit van de genoten re-integratiebegeleiding en welke knelpunten hebben zij ervaren? Hoofdstuk zeven gaat in op enkele mogelijke verklaringen voor de

geconstateerde ontwikkelingen in het re-integratieproces in de loop der tijd: veranderingen in de economische context van het re-integratieproces, veranderingen in de samenstelling van de re-integratiecohorten en veranderingen in de uitvoering van de re-integratiebegeleiding, in het bijzonder van de indertijd geïntroduceerde privatisering. Tot slot (hoofdstuk acht) volgen de conclusies.

2 Het cohort 2001: verloop van het re-integratietraject

Re-integratietrajecten behoren in opzet via een aantal fasen te verlopen, maar de praktijk wijst regelmatig anders uit. Dit hoofdstuk gaat in op het feitelijke verloop van de re-integratiebegeleiding bij een groep van 950 arbeidsgehandicapten die in 2001 met hun uitvoeringsinstelling hebben afgesproken een traject te gaan volgen. De twee kernvragen luiden ‘Is het re-integratietraject naar behoren doorlopen en zo nee, tot welke fase zijn de betrokken arbeidsgehandicapten dan gevorderd en wat was de reden dat zij ermee stopten?’ en ‘Is het (al dan niet voltooide) traject aansluitend door werkhervatting gevolgd?’ De analyse is gebaseerd op re-integratietrajecten die ten tijde van het vraaggesprek op enigerlei wijze waren afgesloten en daarmee voor de betrokken arbeidsgehandicapten - onze respondenten - tot de verleden tijd behoren.

De jaargang - verder: het ‘cohort’ - 2001 ligt minder ver in het verleden dan op het eerste gezicht mag lijken. Een vijfde deel van de re-integratietrajecten die in 2001 zijn afgesproken, is in datzelfde jaar ook doorlopen en afgesloten. Twee vijfde deel is afgesloten in 2002, een kwart in 2003 en een zevende deel pas in 2004, het jaar van het onderzoek. Een beperkt deel van de trajecten (4 procent) was op dat moment zelfs nog gaande³.

2.1 Re-integratietrajecten in opzet

Het ‘re-integratietraject’, de meest benutte regeling uit de Wet op de (re)integratie arbeidsgehandicapten (Rea), bestaat uit een samenhangend pakket aan activiteiten en voorzieningen dat is bedoeld om een arbeidsgehandicapte werknemer weer aan de slag te helpen. Uiteindelijk doel van het traject is re-integratie, dat wil zeggen werkhervatting in een betaalde baan.

In beginsel doorlopen re-integratietrajecten bepaalde fasen. Dit ‘re-integratiegesprek’ mondt uit in een afspraak tot het volgen van een traject. De re-integratiebegeleiding zelf wordt, uitbesteed aan re-integratiebureaus (rib’s) die daarin zijn gespecialiseerd. Bij deze instanties koopt de uitvoering re-integratietrajecten in om ze vervolgens aan individuele arbeidsgehandicapten toe te kennen.

Het re-integratiebedrijf nodigt de arbeidsgehandicapte vervolgens uit voor een eerste persoonlijk contact. In dit ‘intakegesprek’ wordt bekeken met welke specifieke problemen hij bij werkhervatting te maken heeft en welke re-integratieactiviteiten en -voorzieningen daarom wenselijk zijn, en er wordt een trajectplan opgesteld. Na goedkeuring door de uitvoering gaat het re-integratietraject daadwerkelijk van start en begint de cliënt met het volgen van de geplande activiteiten. Het re-integratietraject geldt als voltooid wanneer na verloop van tijd alle activiteiten zijn doorlopen. ‘Geslaagd’ valt een traject tenslotte te noemen wanneer het aansluitend wordt gevolgd door werkhervatting in een betaalde werkkring, waarmee de re-integratie

³ Re-integratietrajecten die ten tijde van het vraaggesprek nog niet waren afgerond – 4 procent van het cohort 2001 en 2 procent van de beide andere cohorten – zijn bij de verdere analyse buiten beschouwing gelaten. Het is onwaarschijnlijk dat dit vertekening van de re-integratieuitkomsten veroorzaakt omdat de uitkomsten van langdurige trajecten binnen de eerdere cohorten 1999 en 2000 cohorten weinig afwijken van de gemiddelde scores voor die cohorten .

van de betreffende arbeidsgehandicapte een feit is. Zulke werkhervattingen worden geregistreerd als ‘plaatsing’.

2.2 Re-integratietrajecten in de praktijk

Tot dusver het traject in opzet. Alleen, in de praktijk kan er tussentijds van alles gebeuren waardoor een volgende fase van het re-integratietraject niet wordt bereikt. Om te beginnen kan een re-integratiekandidaat na de afspraak met de uitvoering maar voorafgaand aan het intakegesprek bij het re-integratiebureau bij nader inzien besluiten dat een traject ondoenlijk of overbodig is. Ook het bureau kan op basis van enkel het gevals dossier besluiten de betreffende arbeidsgehandicapte niet te accepteren omdat deze te kansloos wordt geacht.⁴ Het plaatsvinden van persoonlijk contact tussen cliënt en re-integratiebureau geldt daarom als eerste ijkpunt het feitelijk verloop van het re-integratietraject.

Om vergelijkbare redenen – het afzien van het traject door de kandidaat dan wel het niet accepteren van de cliënt door het rib - kan er uitval plaatsvinden tussen het intakegesprek en het daadwerkelijke begin van het traject met concrete re-integratieactiviteiten. Deze feitelijke trajectstart geldt als tweede ijkpunt binnen het trajectverloop. Vervolgens kan een traject ook na de start om allerlei redenen anders verlopen dan bedoeld. De cliënt kan het traject afbreken vóór alle geplande re-integratieactiviteiten zijn afgerond, of het traject wordt weliswaar voltooid maar de beoogde plaatsing in een betaalde baan blijft uit. Het derde ijkpunt bestaat daarom uit het voltooien van het re-integratietraject conform de planning. Het vierde en laatste ijkpunt is bereikt wanneer de arbeidsgehandicapte na afloop van het traject daadwerkelijk het werk heeft hervat ofwel is ‘geplaatst’.

Figuur 2.1 geeft een eerste beeld van het verloop van de re-integratietrajecten in de praktijk. Alle ondervraagde arbeidsgehandicapten hebben indertijd met hun uitvoeringsinstantie een afspraak gemaakt over het volgen van re-integratieactiviteiten, met werkhervatting als uiteindelijk doel. In vier op de tien gevallen gebeurde dit (mede) op eigen initiatief van de betrokkene, in de overige gevallen doorgaans op dat van de uitvoeringsinstantie. Vervolgens is hen een re-integratietraject toegewezen. Eén op elke elf kandidaten (9 procent) heeft echter nooit persoonlijk contact gehad met het re-integratiebedrijf waar zijn traject was ingekocht en heeft evenmin enige concrete begeleiding ontvangen. In drie op de tien gevallen (30 procent) is er wel een intakegesprek bij het bureau geweest maar heeft dat er niet toe geleid dat de cliënt vervolgens inderdaad met re-integratieactiviteiten is begonnen. Uiteindelijk is drie vijfde deel (61 procent) van alle re-integratiekandidaten daadwerkelijk met het voorgenomen traject begonnen.⁵

⁴ In beperkte mate (genoemd wordt tot circa tien procent van de gevallen) is dit afwijzen van re-integratiekandidaten toegestaan.

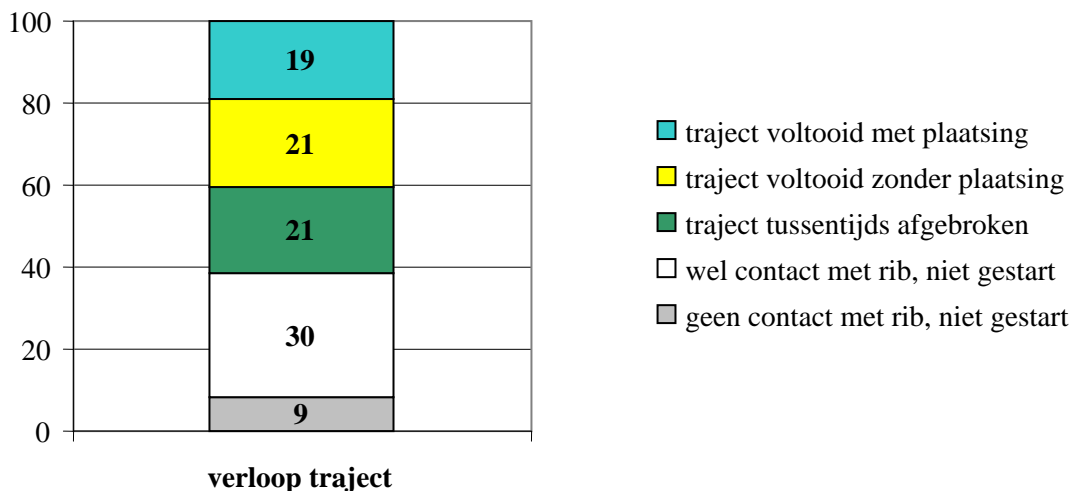
⁵ Opgeteld resulteren deze beide momenten van uitval in een aandeel trajecten ter grootte van 39 procent die nooit daadwerkelijk, dus met concreet gebruik van re-integratievoorzieningen of activiteiten, zijn gestart. Dit wijkt duidelijk af van het aandeel van 17 procent niet-gestarte trajecten dat UWV voor het cohort 2001 vermeldt. Oorzaak van dit verschil is dat UWV onder ‘niet gestart’ die trajecten verstaat waarin de kandidaat hetzij geen contact met het re-integratiebureau heeft gehad hetzij door het bureau niet is geaccepteerd. Wanneer dit criterium wordt toegepast op de onderzoeksgegevens resulteert een aandeel ‘niet-gestarte’ trajecten van 18 procent dat nauwelijks van het UWV-cijfer afwijkt.

Lang niet altijd is dat traject vervolgens ook voltooid. Eén op de drie (35 procent) gestarte trajecten (ofwel 21 procent van alle geplande trajecten) is tussentijds afgebroken. Deze uitval gebeurt dikwijls al snel: in een kwart van deze gevallen binnen twee maanden na de start en in nog eens een kwart binnen een half jaar.

De resterende kandidaten (40 procent van het totaal) hebben hun traject inderdaad conform de planning afgerond. Aan hen is gevraagd of zij na afloop ook in een betaalde werkkring zijn ‘geplaatst’. Bij krap de helft van de voltooide trajecten bleek daar inderdaad sprake van te zijn, bij de andere helft niet.

Figuur 2.1

Verloop van het re-integratietraject in fasen, cohort 2001 (% kandidaten)

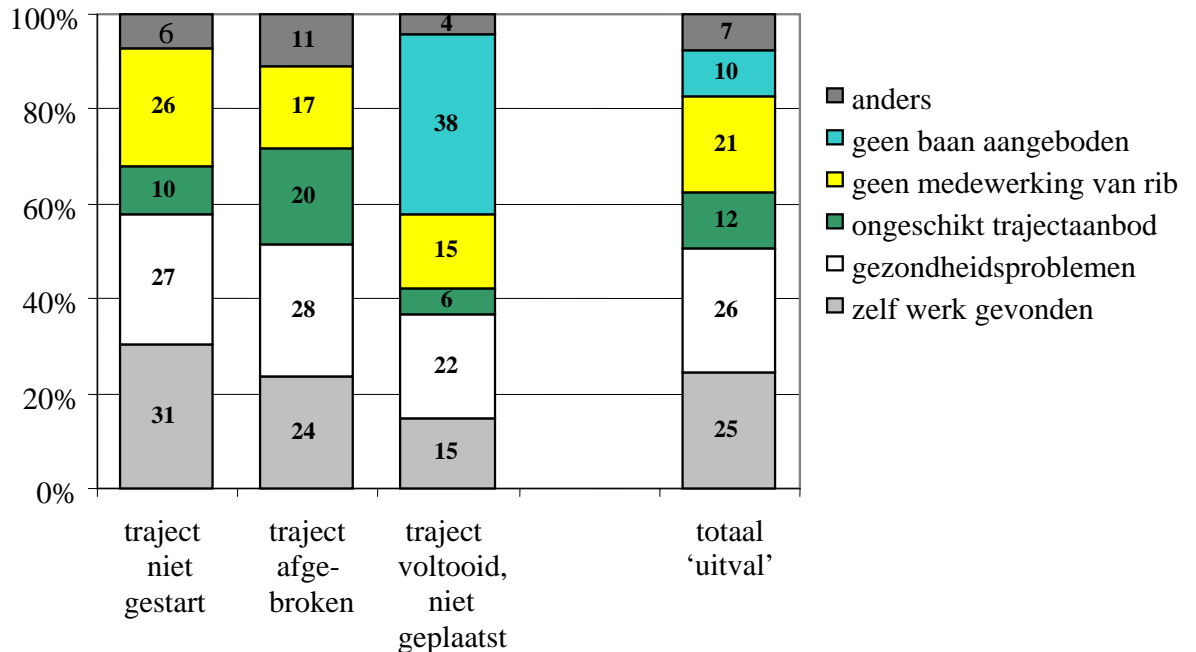
Samenvattend: de re-integratiekandidaten van het cohort 2001 die daadwerkelijk met hun traject zijn gestart, eindigden grofweg gelijkelijk verdeeld over de drie hier onderscheiden resultaten: ‘voortijdig afgebroken’ (35 procent), ‘voltooid zonder plaatsing’ (34 procent) en ‘voltooid met plaatsing’ (31 procent).

2.3 Oorzaken voor de uitval

Aan respondenten die nooit met het hun toegekende traject zijn begonnen, die tussentijds zijn gestopt dan wel het traject hebben voltooid zonder de beoogde plaatsing is gevraagd naar de reden daarvoor. Figuur 2.2 toont de voornaamste achtergronden voor deze onbedoelde afloop van de toegewezen trajecten. De eerste drie kolommen in de figuur hebben betrekking op de uitval in de drie genoemde fasen van het traject. De rechter kolom toont het gemiddelde beeld van de achtergronden voor de uitval in alle trajectfasen tezamen.

Figuur 2.2

Achtergrond van de 'uitval' uit het re-integratietraject per fase, cohort 2001 (% kandidaten)

Deze achtergronden hebben een gevarieerd karakter. Om met een positieve noot te beginnen: een kwart van de 'uitvallers' binnen het cohort 2001 (de rechterkolom) meldt dat zij zelfstandig een nieuwe werkring hebben gevonden en daarom (verder) van het toegekende re-integratietraject afzien. (Voor deze groep heeft de benaming 'uitvaller' dus geen negatieve bijmaak.)

Omgerekend naar het totale cohort 2001 betekent dit dat één vijfde deel (20 procent) van alle re-integratiekandidaten niet aan het toegewezen traject is begonnen dan wel het voortijdig heeft beëindigd vanwege zelfstandige werkhervatting.⁶

Deze zelfstandige werkhervatting speelt het sterkst tussen het moment van de re-integratieafpraak met de uitvoering en de daadwerkelijke trajectstart (eerste kolom van figuur 2.2). Drie op elke tien uitvallers in deze fase hadden de overeengekomen re-integratiebegeleiding bij nader inzien niet nodig. Ook een kwart van de tussentijdse uitval (tweede kolom) komt voor rekening van zelfstandige werkhervatting. De kandidaten die zeggen na het voltooien van hun re-integratietraject niet te zijn 'geplaatst' (derde kolom) noemen

⁶ Nader toegelicht: binnen de cohort 2001 heeft vier vijfde deel van de re-integratiekandidaten het toegewezen traject zonder plaatsing afgesloten. Van deze uitvallers is een kwart met het traject gestopt omdat ze inmiddels zelf werk hadden gevonden. Wanneer dit kwart (25 procent) van de uitvallers wordt verrekend met het aandeel uitvallers (zo'n 80 procent van het totaal) resulteert een aandeel zelfstandige werkhervatters ter grootte van (25% x 80% =) 20 procent ofwel één vijfde deel van het totaal aan re-integratiekandidaten binnen de cohort 2001.

minder vaak zelfstandige werkhervatting als oorzaak. Bezien op alle gevallen van aansluitende werkhervatting na een volgens planning voltooid traject oordeelt één op elke zeven betrokkenen dat dit succes aan de eigen inspanningen te danken is. De grote meerderheid ziet de geslaagde re-integratie als resultaat van de genoten re-integratiebegeleiding.

Er zijn ook minder positieve redenen genoemd voor de uitval voorafgaand aan dan wel tijdens het re-integratietraject. Gemiddeld genomen wijst een kwart van de re-integratiekandidaten hierbij op gezondheidsproblemen. Zij komen na het intakegesprek met het re-integratiebureau tot de overtuiging dat het volgen van een traject zinloos zou zijn – een andere inschatting dus dan die van de uitvoeringsinstelling die hen het traject heeft toegekend – of zij kunnen als gevolg van hun verslechterde gezondheid de vereiste inspanningen eenvoudigweg niet, of niet langer, aan. Een derde deel van de uitvallers (32 procent) legt de schuld voor de onbedoelde afloop van het toegekende traject expliciet dan wel impliciet bij het re-integratiebureau. Het gaat daarbij vooral (21 procent) om kandidaten die vinden dat zij door dat bureau niet, of niet langer, ‘geaccepteerd’ zijn, dat zij geen concreet trajectaanbod en soms zelfs geen oproep voor een intakegesprek hebben ontvangen, of dat het simpelweg te lang duurde voor zij iets (naders) van het bureau te horen kregen. De overigen (12 procent) vinden dat het aanbod van het bureau niet aansloot bij de eigen mogelijkheden of wensen. In sommige gevallen zijn de kandidaten uit deze groep zelfstandig met re-integratieactiviteiten begonnen.

Vier op elke tien arbeidsgehandicapten die hun traject wél conform planning hebben afgesloten maar vervolgens niet zijn geplaatst zeggen dat hun geen baan is aangeboden. Dit betekent niet automatisch dat zij de ‘schuld’ voor het mislukken van hun re-integratie bij het bureau leggen. Vaak wijzen ze op de slechte arbeidsmarkt: er waren in hun sector, bijvoorbeeld ICT, eenvoudigweg geen banen voorhanden. Van tussentijdse uitval uit het traject is in hun geval dus geen sprake, van uitval uit het re-integratieproces wél.

De overigen kandidaten noemen andere redenen voor hun uitval uit het re-integratieproces, vooral van persoonlijke aard.

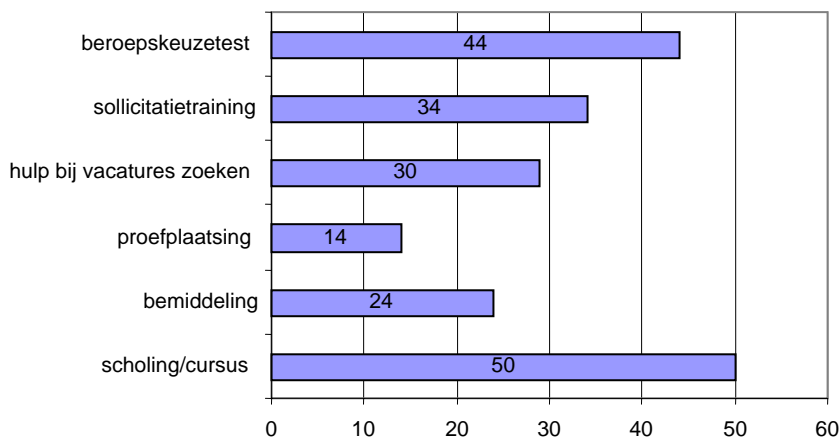
2.4 Inhoud van het re-integratietraject

Aan de re-integratiekandidaten die daadwerkelijk met hun traject zijn begonnen, is gevraagd van welke ⁷ activiteiten en voorzieningen zij gebruik hebben gemaakt. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen activiteiten bedoeld om te onderzoeken wat kandidaten (nog) kunnen en willen (‘beroepskeuzetest’), om aan de eisen van een nieuwe functie te kunnen voldoen (‘scholing, cursussen’), om te leren solliciteren (‘sollicitatiecursus of –begeleiding’) en geschikte vacatures (‘hulp bij het zoeken van vacatures’), om de kandidaat bij een mogelijke nieuwe werkgever te introduceren en over de inzetbare capaciteiten te overleggen (‘bemiddeling’) en, tenslotte, om werkervaring op te doen (‘proefplaatsing of stage’).

Figuur 2.3 laat zien dat de meest ingezette re-integratievoorziening, in de helft van alle trajecten (50 procent), bestaat uit diverse vormen van (bij)scholing en cursussen. Ook van beroeps-

keuzetesten is veel gebruik gemaakt (44 procent). Andere gangbare activiteiten zijn sollicitatietraining (34 procent) en hulp bij het zoeken van vacatures (28 procent). Persoonlijke bemiddeling tussen de re-integratiekandidaat en de potentiële werkgever heeft plaatsgevonden in een kwart (24 procent) van alle gevallen en proefplaatsingen of stages in een zevende deel (14 procent). Eén op de acht trajectvolgers (13 procent) maakte melding van een andersoortige voorziening.

Figuur 2.3
Inhoud van het re-integratietraject, cohort 2001 (% trajecten)

Gemiddeld genomen hebben de re-integratiekandidaten die daadwerkelijk met hun traject zijn begonnen, gebruik gemaakt van twee (1.96) soorten voorzieningen. Dat aantal varieert overigens nogal. Bij twee op de vijf kandidaten is het traject beperkt gebleven tot één enkel type re-integratieactiviteit of –voorziening, bij een kwart zijn dat er twee en bij het overige derde deel van de kandidaten drie of meer.

De duur van een traject kan op meerdere manieren worden geïnterpreteerd. Tussen het re-integratiegesprek met de uitvoeringsinstelling en het moment waarop het traject wordt afgesloten zit behoorlijk wat tijd. In 9 procent van de voltooide trajecten was dat hooguit drie maanden en in 11 procent vier tot zes maanden. Tezamen genomen duurde één op elke vijf trajecten hooguit een half jaar. Een kwart van de trajecten (23 procent) duurde een half tot één jaar, een derde deel (32 procent) tussen één en twee jaar en een zesde deel (16 procent) tussen twee en drie jaar. De overige trajecten (9 procent) namen zelfs langer in beslag.⁸

Een deel van deze tijd is ‘overhead’: wachten op de re-integratieafspraken met het bureau (doorgaans één à twee maanden) en, vooral, het vervolgens wachten op de start van de eerste daadwerkelijke activiteit. In de herinnering van de kandidaten heeft een op de vijf (18 procent)

⁸ Dit maakt opnieuw duidelijk dat het de nodige tijd kost voordat met enige zekerheid over (nagenoeg) complete kortetermijnresultaten van re-integratietrajecten kan worden gesproken. UWV hanteert als uitgangspunt dat pas twee jaar na de start van het laatste deelcohort van een inkoopjaar (een moment dat ook in het volgende kalenderjaar kan liggen) definitieve persoonsgebonden uitkomsten bekend zijn.

van de voltooide re-integratietrajecten vanaf het daadwerkelijke begin tot het moment van de voltooiing niet meer dan enkele maanden in beslag genomen. Nog eens een kwart van de kandidaten (24 procent) had de activiteit(en) binnen drie tot zes maanden afgerond. In drie op de tien gevallen (28 procent) duurde het actieve deel van het traject een half tot een heel jaar en in een kwart van de gevallen (24 procent) één tot twee jaar. Ook langere perioden kwamen voor (6 procent). De tussentijdse uitvallers onder de re-integratiekandidaten zijn korter met hun traject bezig geweest. Een kwart van hen stopte binnen enkele maanden en nog eens een derde deel binnen een half jaar.

2.5 Kortetermijnuitskomsten van de re-integratiebegeleiding

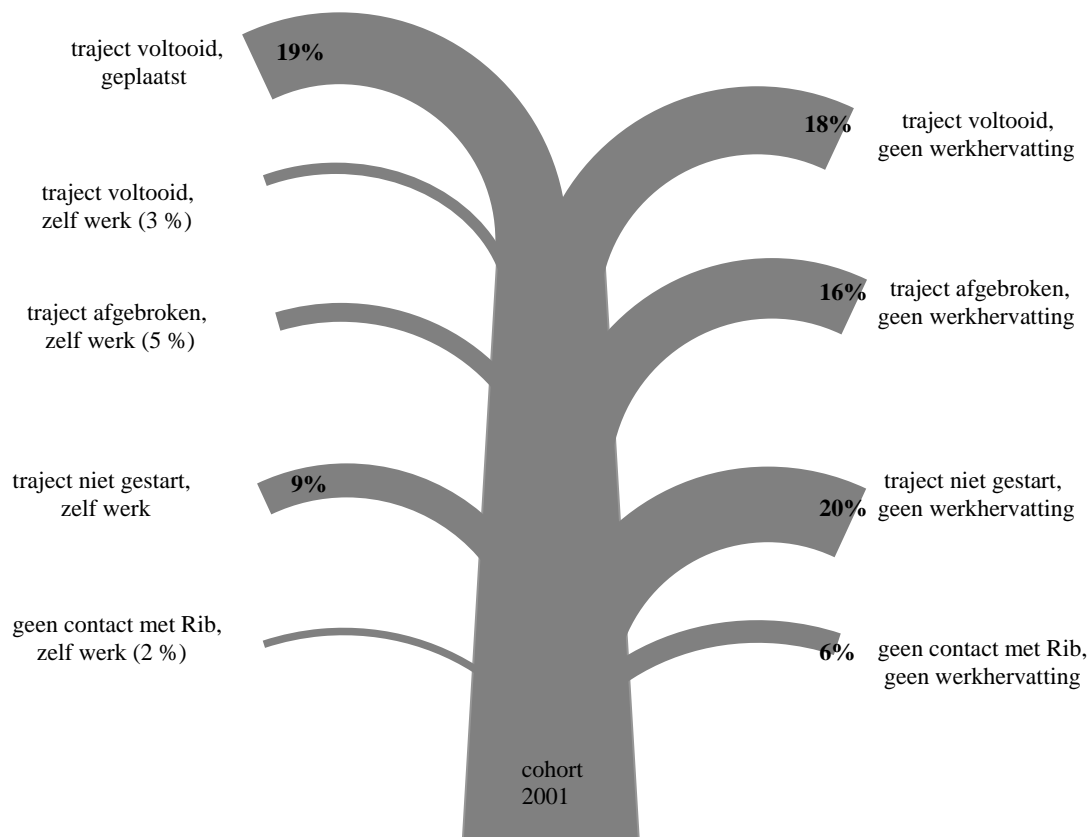
Eerder is gebleken dat vier van elke vijf afgesproken re-integratietrajecten uit het cohort 2001 volgens de betrokken kandidaten zelf niet, zoals beoogd, met een 'plaatsing zijn afgesloten. De achtergronden hiervan lopen duidelijk uiteen. Om de uiteindelijke uitkomsten van de aangeboden en al dan niet daadwerkelijk geconsumeerde re-integratiebegeleiding in te kunnen schatten is het nodig onderscheid te maken tussen re-integratiekandidaten die er (tegen de verwachting in) in zijn geslaagd op eigen kracht het werk te hervatten en alle andere typen uitvallers. De eerstgenoemde gevallen resulteren namelijk in aansluitende⁹ werkhervatting - dus in 're-integratie' - terwijl de overige kandidaten terugvallen richting inactief bestaan. Figuur 2.4 brengt deze positieve en negatieve uitstroom in beeld.

Bezien in termen van werk en inkomen toont deze 're-integratieboom' een aanmerkelijk positiever beeld dan figuur 2.1 (het verloop van het re-integratietraject in fasen). De takken aan de rechterkant van de boom wijzen op gevallen waarin de re-integratiebegeleiding niet aan haar doel heeft beantwoord en zonder aansluitende werkhervatting is beëindigd. Zo gezien is een kwart (26 procent) van de re-integratiecliënten er vanwege tevoren onvoorziene omstandigheden niet in geslaagd om daadwerkelijk aan het met de uitvoering afgesproken traject te beginnen. Nog eens één zesde deel heeft het re-integratieproces gaandeweg afgebroken en krap één vijfde deel wachtte na afloop van het traject tevergeefs op een plaatsing. In totaal is drie vijfde deel (61 procent) van alle voor re-integratiebegeleiding geselecteerde cliënten bij voorbaat of gaandeweg afgefallen in de richting van voortdurende inactiviteit en uitkeringsafhankelijkheid.

⁹ De term 'aansluitend' moet niet letterlijk worden genomen. Tussen het afsluiten van het traject en de feitelijke start van de nieuwe, als 'aansluitend' betitelde baan kan een periode van een tot drie maanden zitten.

Figuur 2.4

Uitstroom uit het re-integratietraject richting werk en anders, cohort 2001 (% van de kandidaten)

De linkerkant van de boom geeft aan dat de beoogde re-integratie in het arbeidsproces wél is geslaagd. Een op elke negen kandidaten (11 procent) hervatte het werk nog vóór het traject van start ging en nog eens vijf procent deed dat tussentijds. Aansluitend aan het voltooien van het traject is één vijfde deel van alle kandidaten geplaatst en heeft nog eens drie procent zelf werk gevonden. Van deze kant bezien heeft alles bij elkaar twee vijfde deel (39 procent) van alle re-integratiekandidaten uit het cohort 1999 het traject dan wel het voornemen daartoe afgesloten met een aansluitende werkhervatting. Dat is twee maal zo veel dan wanneer enkel wordt gelet op het aandeel 'plaatsingen'.

Bezien op het totale cohort is de kortetermijnuitkomst van de re-integratiebegeleiding ook uit te drukken in vijf uiteenlopende situaties ten tijde van de beëindiging van het afgesproken traject. Om te beginnen zijn dat de twee typen kandidaten die het geplande traject positief, met re-integratie hebben beëindigd: de 'geplaatsten' (19 procent van alle kandidaten) en de 'zelfstandige' werkhervatters (20 procent). Bijgeenomen vormen zij een aandeel aansluitende werkhervatters ter grootte van 39 procent van het cohort 2001.

De niet-gere-integreerden zijn onder te verdelen in drie typen: uitvallers vanwege gezondheidsredenen (21 procent), uitvallers vanwege ervaren tekortkomingen van het re-integratiebureau en/of traject (26 procent) en tenslotte de uitvallers vanwege andere redenen (9 procent).

2.6 Indicatoren voor succes

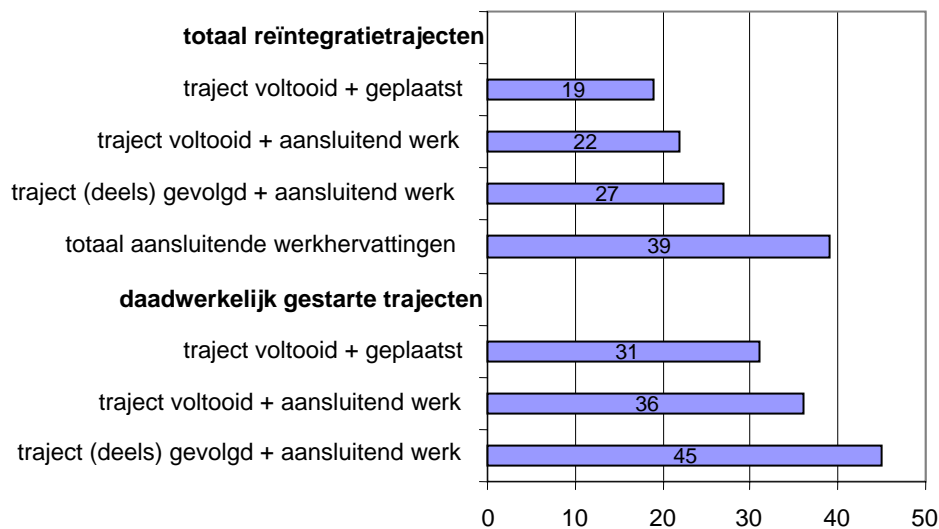
De vraag is nu welke indicator het beste de ‘succesratio’ van re-integratietrajecten weergeeft. De achterliggende gedachte bij re-integratiebegeleiding is dat arbeidsgehandicapten die anders tot inactiviteit zouden zijn gedoemd, dankzij de genoten diensten en voorzieningen in staat worden gesteld de beroepsarbeid wél te hervatten. Bij de respondenten die daadwerkelijk aan hun traject zijn begonnen en niettemin zeggen ‘zelf’ werk te hebben gevonden (van onderaf bezien de derde en vierde tak links van de re-integratieboom in figuur 2.4) is het de vraag in hoeverre het traject zo’n faciliterende werking heeft gehad. De informatiebronnen spreken elkaar hier soms tegen. De re-integratiekandidaten die hun werkhervatting als eigen verdienste beschouwen (één vijfde deel van het totale cohort) staan in de re-integratiemonitor Remon niet zelden als ‘geplaatst’ te boek. Het is niet plausibel om bij deze kwestie volledig af te gaan op de perceptie van de arbeidsgehandicapte zelf. ‘Zelfstandige’ werkhervatting na beëindiging van het re-integratietraject alsook na het doorlopen van slechts een deel daarvan kan wel dege-lijk (mede) te danken zijn aan nieuwe, dankzij het traject verworven vaardigheden en kansen. In zekere zin geldt dat ook voor werkhervatting zonder dat de cliënt zich ervan bewust is enige concrete re-integratievoorziening te hebben genoten (de twee laagste takken links). Drie op de tien kandidaten (30 procent) uit deze categorie zijn aansluitend op hun re-integratieafpraak met hun uitvoeringsinstantie en meestal ook het intakegesprek bij het re-integratiebedrijf zelfstandig weer het werk gegaan. Het is denkbaar dat zulke gesprekken een prikkelende werking hebben en de kandidaat op activerende ideeën hebben gebracht. Verder zegt een kwart (23 procent) van de kandidaten die zonder daadwerkelijk traject het werk hebben hervat dat zij wél op hun nieuwe werkplek enige begeleiding van het re-integratiebureau hebben gekregen.

Tenslotte komt het voor dat de uitvoering subsidies heeft verstrekt ten bate van arbeidsgehandicapten die zelfstandig een baan hadden gevonden. Zulke (her)plaatsingssubsidies en re-integratie-uitkeringen zijn toebedeeld aan tenminste één op de drie werkhervatters die zelf werk hebben gevonden zonder ooit aan een traject zijn te begonnen.¹⁰

Waar nu precies de grens ligt tussen werkhervatting dankzij het re-integratietraject en werkhervatting als eigen verdienste is niet duidelijk. Op deze plaats wordt er mee volstaan te laten zien dat de keuze voor een bepaald criterium mede bepalend is voor het beeld van de re-integratieresultaten, zonder hieraan enig oordeel te verbinden. Om dezelfde reden wordt de term ‘effectiviteit’ in deze studie gemeden.

¹⁰ Omdat deze subsidies zijn verstrekt door de uitvoering en géén onderdeel uitmaken van het extern ingekochte traject, blijven ze hier verder buiten beschouwing. Het aandeel subsidies bedraagt ‘tenminste’ een derde deel omdat de registratie hiervan in Remon per 2002 is gestopt.

Figuur 2.5
Criteria voor een geslaagd re-integratietraject, cohort 2001 (%)

Figuur 2.5 toont het aandeel geslaagde re-integratietrajecten binnen het cohort 2001 afgemeten aan verschillende criteria voor succes¹¹. Het bovenste deel van de figuur toont het aandeel werkhervattingen binnen het hele cohort 2001, dus op het totaal aan ingekochte alsook afgeronde re-integratietrajecten. Al naargelang het uitgangspunt varieert het aandeel ingekochte trajecten met een geslaagde afloop tussen één op elke vijf (19 procent) enerzijds en tweemaal zoveel (39 procent) anderzijds. In het eerste geval tellen uitsluitend de trajecten mee die én conform de planning zijn voltooid én, ook volgens de cliënt zelf, zijn bekroond met een ‘plaatsing’ in betaalde arbeid. In het laatste geval telt ieder ingekocht traject mee dat door aansluitende werkhervatting is gevolgd ongeacht de vermeende bron van dat succes - re-integratiebegeleiding dan wel zelfredzaamheid - en ongeacht de fase die het re-integratietraject in de praktijk heeft bereikt – voltooiing zoals gepland, tussentijdse uitval of niet meer dan een goed voornemen.

Weer andere indicatoren relateren het aandeel werkhervatting niet aan het totale cohort maar uitsluitend aan de trajecten die daadwerkelijk zijn gestart (figuur 3.6, onderste helft). Dit levert een positiever beeld op. Het aandeel ‘plaatsingen’ komt in dit geval uit op 31 procent en het totale aandeel aansluitende werkhervatting na een voltooid traject op 36 procent. Wanneer ook de gevallen van werkhervatting na een tussentijds afgebroken traject meetellen komt het aandeel geslaagde re-integratie uit op 45 procent. Al met al is duidelijk dat het gekozen criterium

¹¹ In werkelijkheid zal de succesratio zoals gemeten via elk van de indicatoren circa één procent lager liggen dan hier gerapporteerd. Reden hiervoor is dat bijna vier procent van de re-integratiekandidaten uit de steekproef die voor Tijdpaden uit het toenmalige registratiesysteem Remon is getrokken, drie jaar later niet meer in het bevolkingsregister te vinden was. Als redenen hiervoor gelden ofwel het overlijden ofwel (r)emigratie van de betrokkene. Zeker in het eerste geval is het onwaarschijnlijk dat het traject succesvol is afgesloten. Omdat het niet mogelijk is deze ex-kandidaten in het databestand op te nemen, is besloten deze lichte vertekening verder te negeren.

sterk van invloed is voor het antwoord op de vraag of de re-integratie-uitkomsten al dan niet aan de destijds geldende 35-procentsnorm voldoen.

De norm die UWV hanteerde voor een geslaagd re-integratietraject was gebaseerd op de eerder verwoorde redenering dat ook trajecten zonder concrete activiteiten een positief resultaat kunnen bieden. Ingekochte trajecten tellen mee¹² zodra de kandidaat na het intakegesprek met het re-integratiebureau voor een traject is geaccepteerd en elke daarop volgende werkhervatting geldt als 'plaatsing', ook wanneer de kandidaat na het intakegesprek geen concrete begeleiding heeft ontvangen. Zo bezien is 40.8 procent van de trajecten succesvol afgesloten. Dit komt nagenoeg overeen met het aandeel plaatsingen van 40.1 procent dat UWV zelf voor het inkoopjaar 2001 heeft geregistreerd.¹³ Deze vergelijkbaarheid tussen de uitkomsten van dit onderzoek en die van UWV maakt het mogelijk de uitkomsten van de re-integratiebegeleiding in de loop der tijd te blijven volgen.

Een belangrijk deel van deze nota van bevindingen gaat over wat er na afloop van de re-integratiebegeleiding met de oorspronkelijke kandidaten is gebeurd. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds degenen die de re-integratiebegeleiding succesvol, dus met de beoogde aansluitende werkhervatting, hebben afgesloten en anderzijds degenen die dat niet is gelukt. Uitgangspunt hierbij is de definitie van 'succes' zoals getoond in figuur 3.4. Iedere arbeidsgehandicapte uit het cohort 2001 die aansluitend aan het re-integratietraject dan wel alleen de afspraak daartoe de beroepsarbeid heeft hervat - 39 procent van het totaal - geldt hierna als 'initieële werkhervatter'. De overigen vallen onder de noemer 'initieel inactieven'.

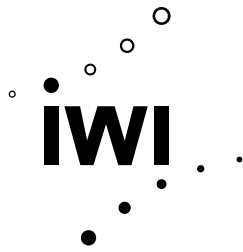
2.7 Tot slot

Dit hoofdstuk beschrijft het verloop van de re-integratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten uit het cohort 2001, vanaf het moment waarop zij met de uitvoering hebben afgesproken een re-integratietraject te gaan volgen tot aan het moment waarop aan dat traject dan wel het voorname daartoe een einde is gekomen. In de loop van de geplande re-integratiebegeleiding heeft nogal wat onbedoelde uitval plaatsgevonden. In twee vijfde van de gevallen is het geplande (en inmiddels door de uitvoering ingekochte) re-integratietraject niet daadwerkelijk van start gegaan, en in één op de vijf gevallen is het traject weliswaar gestart maar vervolgens tussentijds afgebroken. Even vaak is het traject wel conform de planning voltooid maar niet door een 'plaatsing' gevolgd. Al met al is één vijfde deel van alle ingekochte re-integratietrajecten afgesloten met een plaatsing. Wanneer de voor het cohort 2001 geldende norm van 35 procent plaatsingen letterlijk zou worden uitgelegd, blijft het resultaat er ruimschoots onder.

Een kwart van al het niet starten en niet dan wel zonder plaatsing voltooien van een traject is gevolg van de slechte of verslechterde gezondheid van de re-integratiekandidaat. In nog eens één derde deel van de gevallen oordelen de betrokkenen dat hun uitval is veroorzaakt door

¹² UWV registreert dus niet de uitkomsten van de re-integratiebegeleiding van een bepaald cohort kandidaten maar die van de in gebruik genomen trajecten uit een bepaald inkoopjaar. Dit is ook de reden dat bij het UWV-criterium, anders dan in dit onderzoek, ook de nog lopende trajecten (hier: 4 procent van het cohort 2001) meetellen.

¹³ UWV (2006), Jaarverslag 2005. Ter verklaring van het verschil tussen de scores 40.1 en 40.8: zie de vorige noot.

gebrek aan medewerking van het re-integratiebureau: ze werden niet of niet langer geaccepteerd of het aangeboden traject paste inhoudelijk niet bij hun mogelijkheden en wensen. De achtergrond van de tevoren onvoorziene uitval uit de ingekochte trajecten is echter lang niet altijd negatief te noemen. In een kwart van de gevallen (omgerekend goed voor één vijfde deel van alle trajecten) ligt de oorzaak van de ‘uitval’ in de zelfstandige werkhervatting van de re-integratiekandidaten. Wanneer deze zelfstandige werkhervattingen worden toegevoegd aan de plaatsingen blijkt dat in totaal twee vijfde deel (39 procent) van alle ingekochte re-integratietrajecten uit het cohort aansluitend door werkhervatting is gevolgd. Op deze wijze bezien wordt wél aan de 35-procentnorm voldaan. De betrokken re-integratiekandidaten classificeren zich hiermee als ‘initiële werkhervatters’. De overigen, een groep ter grootte van drie vijfde deel van de oorspronkelijke kandidaten, vallen hierna onder de noemer ‘initieel inactieven’.

3 Het cohort 2001: kwaliteit van de werkhervatting

Naar blijkt heeft twee vijfde deel van de arbeidsgehandicapten uit het cohort 2001 aansluitend aan hun traject dan wel het voornemen daartoe de beroepsarbeid hervat. Zij zijn, met andere woorden, gere-integreerd en worden hier verder aangeduid als 'initiële werkhervatters'. Maar werkhervatting *sec* is niet het enige criterium waaraan de kwaliteit van de re-integratie wordt afgemeten. Ook de concrete invulling van het nieuwe werk is van belang. Dit hoofdstuk gaat in op de kenmerken van de initiële werkhervatting van het cohort 2001 (die in twee op de drie gevallen plaatsvond in de kalenderjaren 2002 of 2003). Aan de orde komen achtereenvolgens het type arbeidscontract waarin de werkhervatting wettelijk vorm heeft gekregen, de intensiteit van de re-integratie uitgedrukt in uren per week, en het karakter van de nieuwe werkzaamheden. De hernieuwde arbeidsomstandigheden worden steeds vergeleken met de situatie in hun oorspronkelijke baan, voorafgaand aan de uitval vanwege een arbeidshandicap. Tot slot wordt aandacht besteed aan de nazorg, in de vorm van de begeleiding en speciale voorzieningen, die de voormalige re-integratiekandidaten in hun nieuwe baan hebben gekregen.

3.1 Arbeidsverhouding

De baan van de initiële werkhervatting blijkt in alle opzichten af te wijken van de vroegere arbeidsomstandigheden. Om te beginnen de arbeidsverhouding. Bij re-integratie geldt dat vaste arbeidscontracten de voorkeur verdienen boven tijdelijke. Die laatste bieden namelijk geen wettelijke garantie dat de werkhervatting een duurzaam karakter zal dragen. Dat niettemin tijdelijke contracten (mits met een duur van minimaal zes maanden) als succesvol worden beschouwd komt voort uit de overweging dat de eis van een vaste dienstbetrekking contraproductief kan werken omdat veel werkgevers aarzelingen hebben bij het aannemen van een arbeidsgehandicapte werknemer.

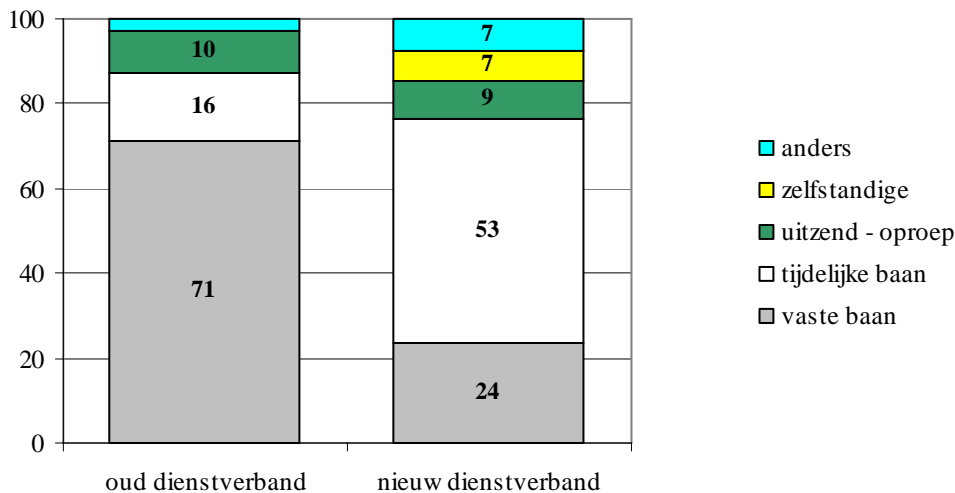
Figuur 3.1 laat zien dat een ruime meerderheid (71 procent) van de initiële werkhervatters voorafgaand aan de arbeidshandicap een vaste baan had. Eén op de zes (16 procent) had inderijd een tijdelijke arbeidsovereenkomst, één op de tien (10 procent) werkte via een uitzendbureau. Na de re-integratie is deze verhouding omgeslagen. Een kwart (24 procent) van de werkhervatters heeft dan een arbeidsovereenkomst van in beginsel onbeperkte duur, de helft (53 procent) moest het (vooral nog) doen met een tijdelijk contract. De helft van die tijdelijke arbeidsovereenkomsten had een contractduur van hooguit een half jaar en in één op elke zeven gevallen zelfs minder (iets dat volgens het tegenwoordige criterium niet meer als 'geslaagde re-integratie' geldt).

Een type arbeidsverhouding dat ook is toegenomen is de categorie 'anders' (nu 7 procent) die voornamelijk bestaat uit gesubsidieerde banen en detacheringen. Nieuw, vergeleken met de

vroegere situatie, is dat de werkhervatting in 7 procent van de gevallen de vorm van een bestaan als (kleine) zelfstandige heeft aangenomen.¹⁴

Figuur 3.1

Dienstverband in de oorspronkelijke en de nieuwe baan, cohort 2001 (% initiële werkhervatter)

Het karakter van de nieuwe arbeidsverhouding verschilt sterk tussen de werkhervatters die bij een nieuwe werkgever terecht zijn gekomen (78 procent van het totaal) en degenen die weer bij hun oorspronkelijke werkgever aan de slag zijn gegaan (15 procent¹⁵). Bij de nieuwe werkgever overheersen de tijdelijke contracten (65 procent) en zijn vaste banen verhoudingsgewijs zeldzaam (16 procent). Onder de werkhervatters op de oorspronkelijke werkplek liggen die verhoudingen vrijwel omgekeerd (19 om 64 procent).

De werkhervatters 'op eigen kracht', dat wil zeggen degenen die niet daadwerkelijk een re-integratietraject hebben gevolgd, hebben vaker dan de overigen een vast arbeidscontract gekregen (in 30 versus 18 procent van de gevallen). Deels komt dit omdat zij verhoudingsgewijs vaak bij de oorspronkelijke werkgever zijn teruggekeerd, maar ook wanneer de zelfstandige werkhervatters bij een nieuwe werkgever aan de slag gaan, heeft hun arbeidsovereenkomst vaker de vorm van een vaste baan.

3.2 Inzet van arbeidscapaciteit

Ook het wekelijkse tijdsbeslag van de beroepswerkzaamheden is na de werkhervatting aanzienlijk veranderd ten opzichte van die in de oorspronkelijke baan (zie figuur 3.2). Voorafgaand aan hun hadden drie van de vijf initiële werkhervatters een voltijdse werkkring van mi-

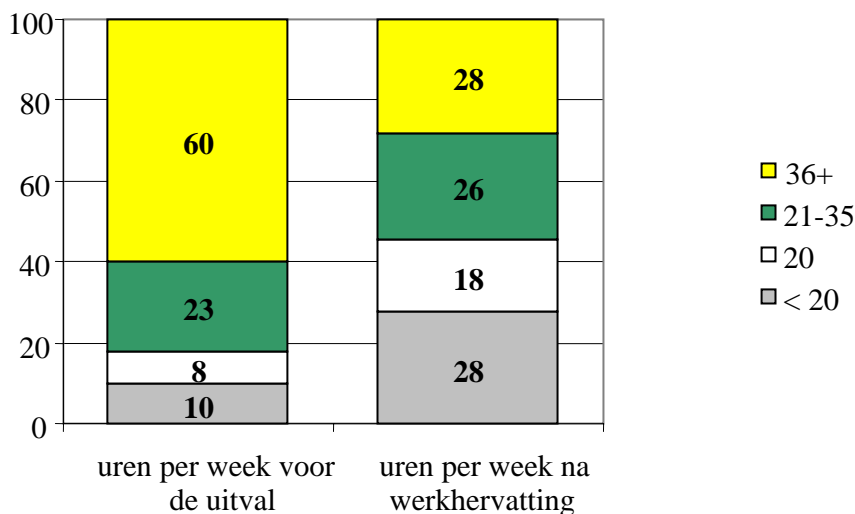
¹⁴ Arbeidsongeschikte zelfstandigen ('WAZ-gevallen') zijn binnen de steekproef uit het cohort 2001 niet vertegenwoordigd omdat ze niet tot de doelgroep van het onderzoek behoren.

¹⁵ Dit betekent niet dat de omvang van de re-integratie bij de oude werkgever over het algemeen zo beperkt is. Re-integratietrajecten zoals geregistreerd in Remon, de bron voor de steekproeven voor dit onderzoek, werden in beginsel pas toegekend wanneer werkhervatting bij die oude werkgever onwaarschijnlijk werd geacht.

nimaal 36 uur per week. De deeltijdbanen (40 procent van het totaal) waren over het algemeen ruim bemeten: in ruim de helft van de gevallen bedroeg de werktijd meer dan 20 uur per week.

Figuur 3.2

Werktijd in de oorspronkelijke en in de nieuwe baan, cohort 2001 (% initiële werkhervatters)

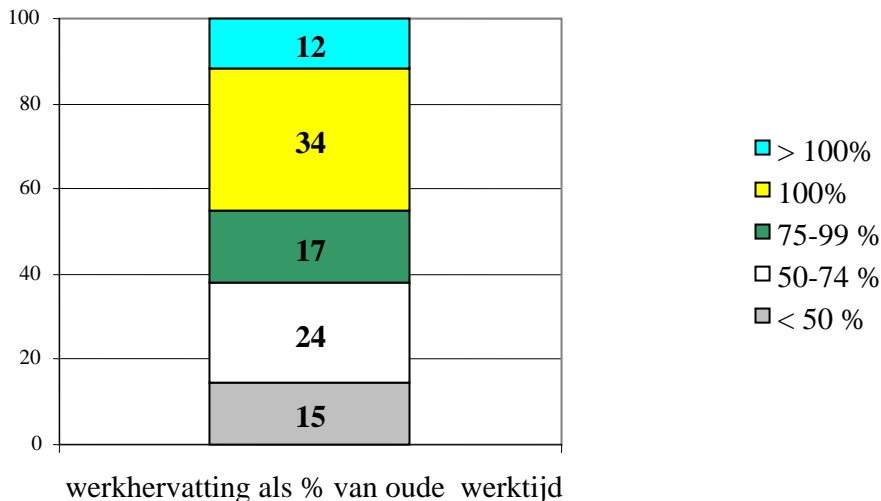
Na de re-integratie liggen deze verhoudingen anders. Het aandeel volledige banen is met ruim de helft verminderd (van 60 naar 28 procent) en parttime banen zijn nu dominant. Ook is de werktijd van die parttime banen beperkter dan vroeger. Niet meer dan één op de drie deeltijd-banen beslaat meer dan 20 uur per week.

Een indicator voor de kwaliteit van de re-integratie is tegenwoordig de omvang van de werkhervatting gerelateerd aan de resterende arbeidscapaciteit van de (voormalig) arbeidsgehandicapte. Een werkhervatting ter grootte van minimaal 50 procent van de resterende arbeidscapaciteit, uitgedrukt in uren per week, geldt als geslaagd. In het onderzoek is niet naar dit urenal gevraagd¹⁶. Figuur 3.3 geeft wel een benadering van de vervulde arbeidscapaciteit in de vorm van het nieuwe urenal als aandeel van de werktijd voorafgaand aan de uitval uit het arbeidsproces.

¹⁶ Dit omdat de resterende arbeidscapaciteit doorgaans financieel wordt uitgedrukt, in de verdien capaciteit ten opzichte van het voormalige inkomen.

Figuur 3.3

Nieuwe werktijd als aandeel van de oorspronkelijke werktijd, cohort 2001 (% initiële werkhervatters)

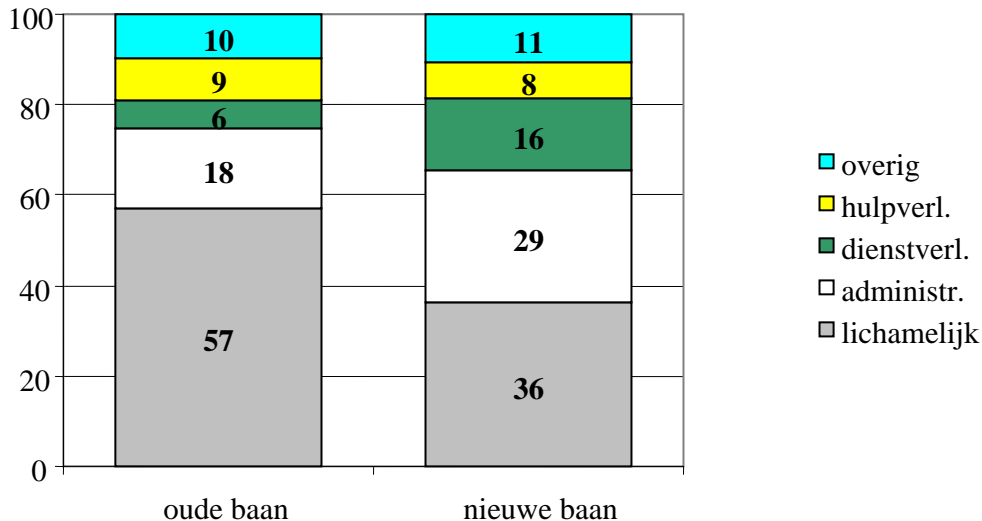
Voorafgaand aan de uitval bedroeg de gemiddelde werktijd 33 uur per week, na de werkhervatting werkten dezelfde personen gemiddeld genomen 26 uur. Gemiddeld genomen bedroeg het urenstal na de werkhervatting vier vijfde deel (81 procent) van het oude. In krap de helft van de gevallen (46 procent) evenaarde de nieuwe werktijd de oude.

3.3 Aard van de werkzaamheden

Een laatste kwaliteitscriterium betreft het type werkzaamheden waarmee de initiële werkhervatters zich in hun oude respectievelijk nieuwe baan bezig hielden. Voorafgaand aan hun uitval uit het arbeidsproces hield bijna drie vijfde deel (57 procent) van de groep zich voornamelijk met lichamelijke werkzaamheden bezig. Krap één vijfde deel van de banen had een administratief karakter, de overige categorieën waren spaarzamer gevuld. Figuur 3.4 laat de veranderingen zien.

De verschuivingen zijn duidelijk. Vergelijken met vroeger is het aandeel overwegend lichamelijke arbeid met ruim één derde deel verminderd. Administratieve en dienstverlenende beroepen daarentegen zijn beduidend in belang toegenomen.

Figuur 3.4
Werkzaamheden in de oorspronkelijke en nieuwe baan, cohort 2001 (% initiële werkhervatters)

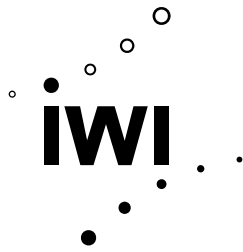
3.4 Nazorg

Tot slot de nazorg. Het is mogelijk dat de (voormalig) arbeidsgehandicapten op hun nieuwe werkplek ‘nazorg’ ontvangen in de vorm van begeleiding of speciale voorzieningen, dit om hun hernieuwde arbeid te vergemakkelijken. In het onderzoek is hier kort naar geïnformeerd. Een kleine helft (46 procent) van de initiële werkhervatters heeft enigerlei vorm van persoonlijke begeleiding gekregen. Een derde deel (32 procent) van de werkhervatters kreeg deze nazorg van het re-integratiebureau en bij een kwart (23 procent) kwam ze van een leidinggevende. Begeleiding op de nieuwe werkplek door de uitvoeringsinstantie en de bedrijfsarts kwamen veel minder voor. Speciale aanpassingen aan de werkplek, vervoersvoorzieningen en anderzorgtype voorzieningen zijn weinig genoemd. Begeleiding en voorzieningen blijken doorgaans bij dezelfde personen terecht te komen. De helft (50 procent) van de aansluitende werkhervatters heeft nooit enige nazorg ontvangen.

Het verbaast niet dat re-integratiekandidaten die geplaatst zijn meer nazorg krijgen (in 54 procent van de gevallen) dan zij die zeggen het werk op eigen kracht te hebben hervat (37 procent). Dat geldt vooral voor begeleiding vanuit het re-integratiebureau (44 om 18 procent). Zelfstandige werkhervatters ontvangen wat meer begeleiding door de nieuwe leidinggevende (25 om 21 procent onder de geplaatsten) en vanuit de uitvoering (9 om 6 procent).

3.5 Tot slot

Tussen de arbeidsomstandigheden in de oorspronkelijke werkkring en die aansluitend aan de re-integratie bestaan substantiële verschillen. Dat geldt zowel voor de omvang van de werktijd

en het karakter van de werkzaamheden als voor de aard van het nieuwe dienstverband. In fysiek opzicht is de baan van de initiële werkhervatting veel minder belastend dan de oorspronkelijke werkring. Werkzaamheden van voornamelijk lichamelijke aard komen een stuk minder voor dan vroeger, en de gemiddelde werktijd is afgenomen. Ook de rechtszekerheid is minder dan in de oorspronkelijke baan: bijna drie kwart van de initiële werkhervatters moet het (vooralsnog) met een tijdelijk arbeidscontract stellen.

4 Het cohort 2001: wat er daarna gebeurde

In hoofdstuk twee is duidelijk geworden dat op het moment van beëindiging van het re-integratietraject dan wel het plan daartoe twee vijfde deel (39 procent) van de oorspronkelijke re-integratiekandidaten uit het cohort 2001, al dan niet op eigen kracht, de beroepsarbeid weer had opgevat. Zij heten hier verder de ‘initiële werkhervatters’¹⁷. De overige kandidaten – een meerderheid (61 procent) van de oorspronkelijke groep – was dat, tegen de oorspronkelijke verwachting in, niet gelukt. Zij heten verder de ‘initieel inactieven’. De vraag die nu rijst, is wat er sinds het traject met deze mensen is gebeurd. Om te beginnen de initiële werkhervatters: werken zij nog steeds in die eerste baan en, zo niet, wat is er daarna dan gebeurd? Dan de initieel inactieven: zijn zij er op een later tijdstip wél in geslaagd het werk te hervatten? En ter afsluiting: wat is al met al de ‘eindstand’ van het cohort 2001 op het gebied van werk en inkomen?

Met ‘eindstand’ wordt hier bedoeld op de situatie ten tijde van het onderzoek, in het eerste c.q. laatste kwartaal van 2004.¹⁸ Op dat moment lag het re-integratietraject voor de meeste kandidaten van het cohort 2001 twee tot drie jaar in het verleden maar langer en, vooral, korter komen ook voor. Om met enig recht over ‘langetermijnuitkomsten’ te kunnen spreken is de analyse van de natrajecten beperkt tot kandidaten voor wie tussen de afsluiting van het traject dan wel het plan daartoe enerzijds en het moment van onderzoek anderzijds minimaal twee jaar was verlopen. De overigen – ongeveer een kwart van het cohort 2001 – vallen hier af. Dit hoofdstuk is daarmee gebaseerd op een totaal van 650 respondenten.

4.1 Natrajecten van de initiële werkhervatters

Als eerste dus de ‘initiële werkhervatters’ van het cohort 2001 ($n = 275$): arbeidsgehandicapten die in dat jaar met hun uitvoeringsinstantie hebben afgesproken een re-integratietraject te gaan volgen en die vervolgens aansluitend aan enigerlei fase van dat traject (niet daadwerkelijk begonnen, halverwege uitgevallen dan wel voltooid) de beroepsarbeid hebben hervat. Omdat de natrajecten van werkhervatters op eigen kracht weinig blijken te verschillen van die van de geplaatsten wordt dit onderscheid hier verder niet gemaakt.

De aandacht gaat in de eerste plaats uit naar de duurzaamheid van de aansluitende werkhervatting. Immers, indien die werkhervatting niet duurzaam is, komt er weinig terecht van de achterliggende doelstelling van re-integratie: een hogere arbeidsparticipatie enerzijds, minder uitkeringsafhankelijkheid anderzijds. Het al dan niet blijvende karakter van de werkhervatting is beoordeeld aan de hand van enkele vragen. Om te beginnen over de baan waarin het werk oorspronkelijk is hervat: hoe ‘blijvend’ is die gebleken, hoe lang hebben de inmiddels afgesloten banen geduurd en wat was de reden voor de beëindiging? In het geval van beëindigde banen is

¹⁷ Zoals in hoofdstuk twee al toegelicht wordt binnen deze ‘initieel inactieven’ geen nader onderscheid gemaakt tussen geplaatsten enerzijds en zelfstandige werkhervatters anderzijds. Veel reden daartoe is er ook niet; zo zijn in beide gevallen circa drie op de vier ex-kandidaten ten tijde van het onderzoek nog steeds beroepsmatig werkzaam.

¹⁸ Ongeveer een derde deel van de respondenten is ondervraagd tijdens de pilotonderzoek van het onderzoek in het eerste kwartaal van 2004, voor de overigen was dat het laatste kwartaal van 2004.

geïnformeerd wat vervolgens is gebeurd: hebben de betrokkenen nieuwe werk gevonden, hoe is het daarmee afgelopen et cetera.

Duur van de oorspronkelijke werkhervatting

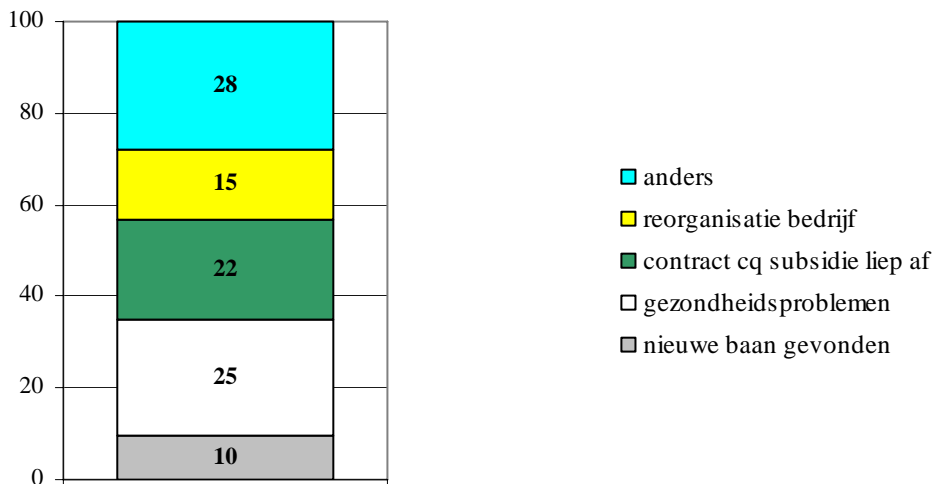
Eén op elke negen initiële werkhervattingen (11 procent) is binnen een half jaar beëindigd en in totaal een kwart (26 procent) van de initiële werkhervattingen heeft maximaal een jaar geduurd. In de tijd daarop is de uitval beperkter. Tenminste twee jaar na afsluiting van het traject werkte drie op elke vijf (61 procent) initiële werkhervatters nog steeds in de oorspronkelijke baan. Met hun arbeidsparticipatie is sindsdien niet zoveel gebeurd. Een beperkt deel van de initiële werkhervatters (8 procent) is na verloop van tijd in de eerste baan minder uren gaan werken, een iets groter deel (12 procent) juist meer.

Achtergronden van de beëindiging van de baan van werkhervatting

In het geval van uitval uit de baan van werkhervatting rijzen verdere vragen. Om te beginnen: waarom zijn die banen indertijd beëindigd? Figuur 4.1 geeft een beeld.

Figuur 4.1

Reden beëindiging van de baan van de initiële werkhervatting, cohort 2001 (% beëindigde banen)

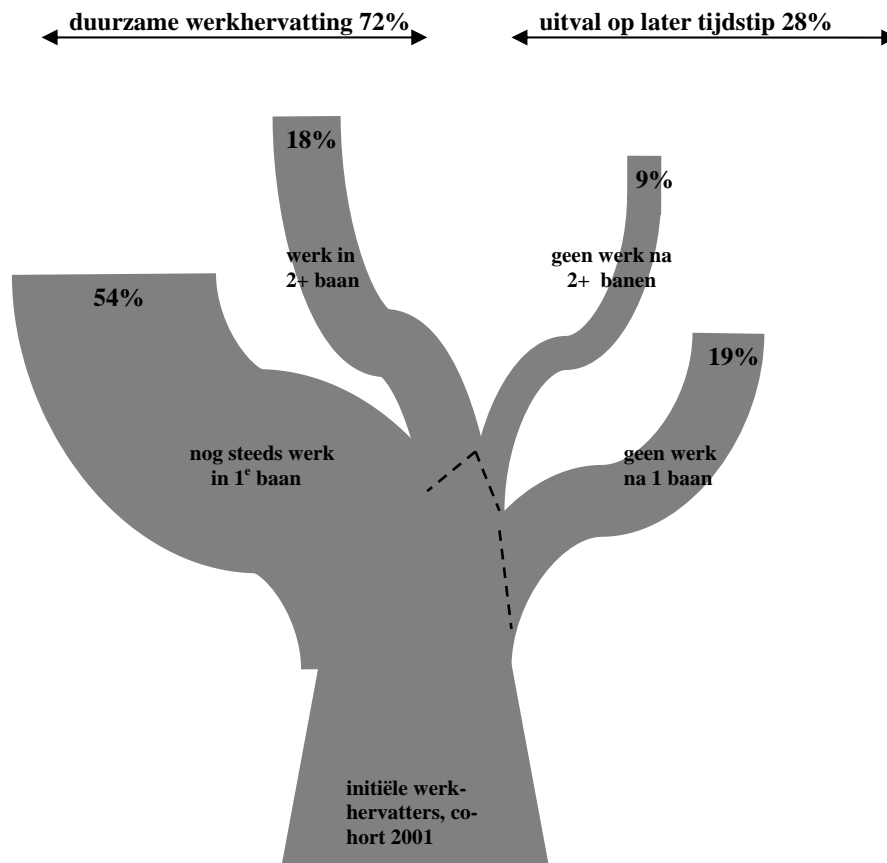
Een kwart van de banen van de initiële werkhervatters is gestopt omdat het werken bij nader inzien een te zware belasting voor de gezondheid vormde. In ruim één derde deel van de gevallen heeft de baanbeëindiging een negatieve achtergrond, dat wil zeggen dat ze gebeurde tegen de wil van de betrokkene in. Het bedrijf werd gereorganiseerd of opgeheven of, vaker, het arbeidscontract dan wel de plaatsingsubsidie liep af. Opzeggingen omdat de werknemer een nieuwe en blijkbaar betere werkkring had gevonden zijn verhoudingsgewijs beperkt (10 procent). In de overige gevallen zijn andere, persoonlijke, redenen genoemd (verhuizing, kinderen en dergelijke) die niet met het arbeidsongeschiktheid(verleden) van de betrokkene te maken hebben.

Er bestaat géén hard verband tussen de reden van de beëindiging van de baan en de aard van het dienstverband. Het ligt voor de hand dat negatieve redenen zoals het aflopen van contract

of subsidie het zwaarst wegen bij werkhervattingen zonder vaste arbeidsovereenkomst, en in de praktijk is dit ook zo. Dat neemt niet weg dat ook van de banen die zijn begonnen met een tijdelijk contract of op uitzendbasis bijna de helft na twee of meer jaar nog voortduurt. Dergelijke contracten zullen inmiddels zijn omgezet in een dienstverband van onbepaalde duur.

Figuur 4.2

Verloop van de natrajecten van de initiële werkhervatters, cohort 2001 (%; natraject langer dan 2 jaar)

Verder verloop van het natraject

De baanvastheid, doorstroom en uitstroom van de initiële werkhervatters in de twee of meer jaren na het afsluiten van hun re-integratietraject zijn in beeld gebracht in figuur 4.2.

Drie op elke vijf initiële werkhervatters die hun oorspronkelijke baan hebben verlaten, hebben sindsdien nieuw werk gevonden. In veruit de meeste gevallen gebeurde de banenwisseling aansluitend of in elk geval binnen drie maanden. De meeste van deze mobiele werkhervatters werkten ten tijde van het onderzoek nog steeds in de tweede (soms derde) baan.

Al met al was bijna drie kwart (72 procent) van de initiële werkhervatters ten tijde van het onderzoek nog steeds beroepsmatig actief. Een meerderheid van hen werkte bij dezelfde werkgever waar het werk na de re-integratiebegeleiding oorspronkelijk was hervat, en deze groep mag met recht als ‘duurzaam gere-integreerd’ worden beschouwd. Een vijfde deel van de initiële werkhervatters is tussentijds een of meerdere malen van baan veranderd, al dan niet met een korte tussentijd van werkloosheid, maar werkte op het moment van het onderzoek nog steeds. Ook hun re-integratie lijkt een duurzaam karakter te hebben. Ruim een kwart van de initiële werkhervatters was ten tijde van het onderzoek niet langer beroepsmatig actief.

4.2 Natrajecten van de initieel inactieven

Niet alleen voor de initiële werkhervatters is het natraject van belang. Hetzelfde geldt in het geval van de ‘initieel inactieven’ (n = 365): re-integratiekandidaten die het hun toegewezen traject indertijd zonder aansluitende werkhervatting hebben beëindigd. In hun geval is het vooral de vraag of zij er op een later tijdstip wél in zijn geslaagd aan het werk te gaan. En zo ja, hoe duurzaam is deze ‘secundaire’ re-integratie dan gebleken? Figuur 4.3 brengt het verloop van hun natrajecten in beeld.

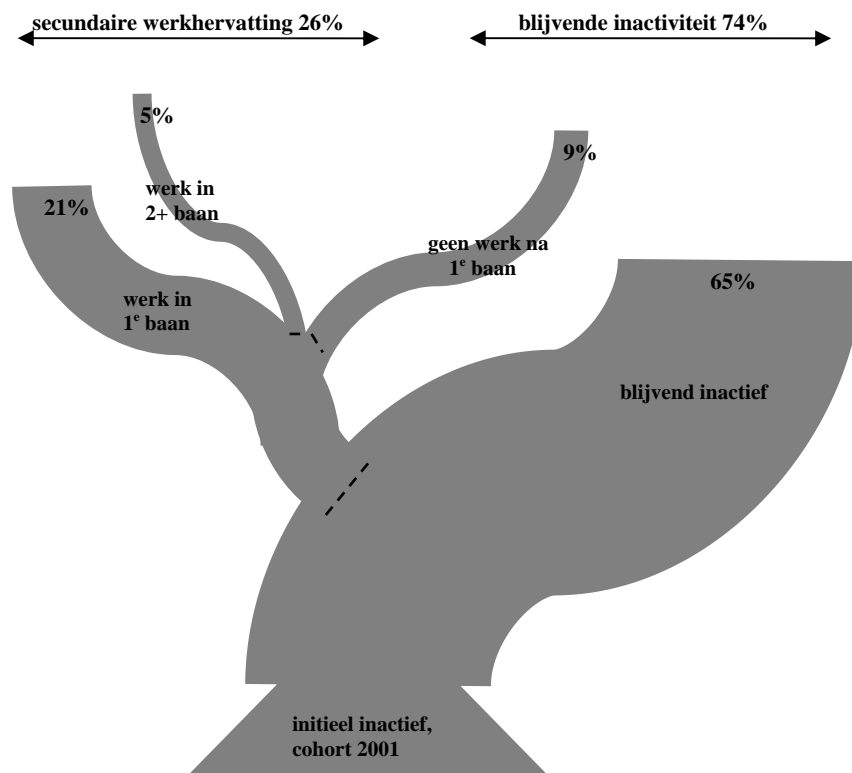
Twee derde deel van de initieel inactieven van het cohort 2001 is er ook in de loop van de daaropvolgende jaren niet in geslaagd de arbeid te hervatten. Eén derde deel (35 procent) van de initieel inactieven is daar wél in geslaagd. Dergelijke ‘secundaire werkhervatting’ komt het minst voor onder arbeidsgehandicapten die er eerder vanwege gezondheidsproblemen niet in waren geslaagd hun traject succesvol te doorlopen. Van hen slaagt één op de zes er op een later moment wel weer aan het werk te gaan. Het meest, in bijna de helft van de gevallen, komt secundaire werkhervatting voor onder degenen die zich oorspronkelijk, als gevolg van ongeschikt geachte voorzieningen, te trage begeleiding of gebrek aan acceptatie, door hun re-integratiebureau miskend voelden.

Het heeft er veel van weg dat de kans op secundaire werkhervatting afneemt naarmate de tijd verstrijkt: in circa de helft van de gevallen heeft het zoeken niet langer dan een half jaar in beslag genomen. Opvallend is dat de duurzaamheid van de re-integratie van de secundaire en initiële werkhervatters even groot is. Ook van de secundaire werkhervatters was ten tijde van het onderzoek drie kwart (75 procent) beroepsmatig actief, in vier op de vijf gevallen nog steeds in de eerste baan.

Al met al was ten tijde van het onderzoek, minimaal twee jaar na afsluiting van het traject, een kwart van de initieel inactieven alsnog gere-integreerd en drie kwart (74 procent) niet.

Figuur 4.3

Verloop van de natrajecten van de initieel inactieven, cohort 2001 (%; natraject langer dan 2 jaar)

Een beperkt deel van de secundaire werkhervatting is aan ‘tweedekonstrajecten’ te danken. Ongeveer een kwart van de initieel inactieve arbeidsgehandicapten uit het cohort 2001 heeft op een later moment een nieuwe re-integratieafspraken gemaakt met de uitvoering.¹⁹ Deze tweedekonstrajecten lijken²⁰ wat minder succesvol te verlopen dan de oorspronkelijke trajecten maar een deel van de initieel inactieven heeft wel degelijk baat bij deze vorm van ‘nazorg’. Plaatsingen na een ‘tweede kans’ zijn goed voor ongeveer één tiende deel van alle secundaire werkhervattingen.

4.3 Werk en inkomen op de lange termijn

Eerder is voor de initiële werkhervatters en initieel inactieven uit het cohort 2001 afzonderlijk bekeken hoe hun arbeidsparticipatie zich op de langere termijn heeft ontwikkeld. In deze paragraaf zijn deze twee categorieën trajectverlaters weer samengevoegd tot een representatieve afspiegeling van de oorspronkelijke re-integratiekandidaten. Waar het hier vooral om gaat, is

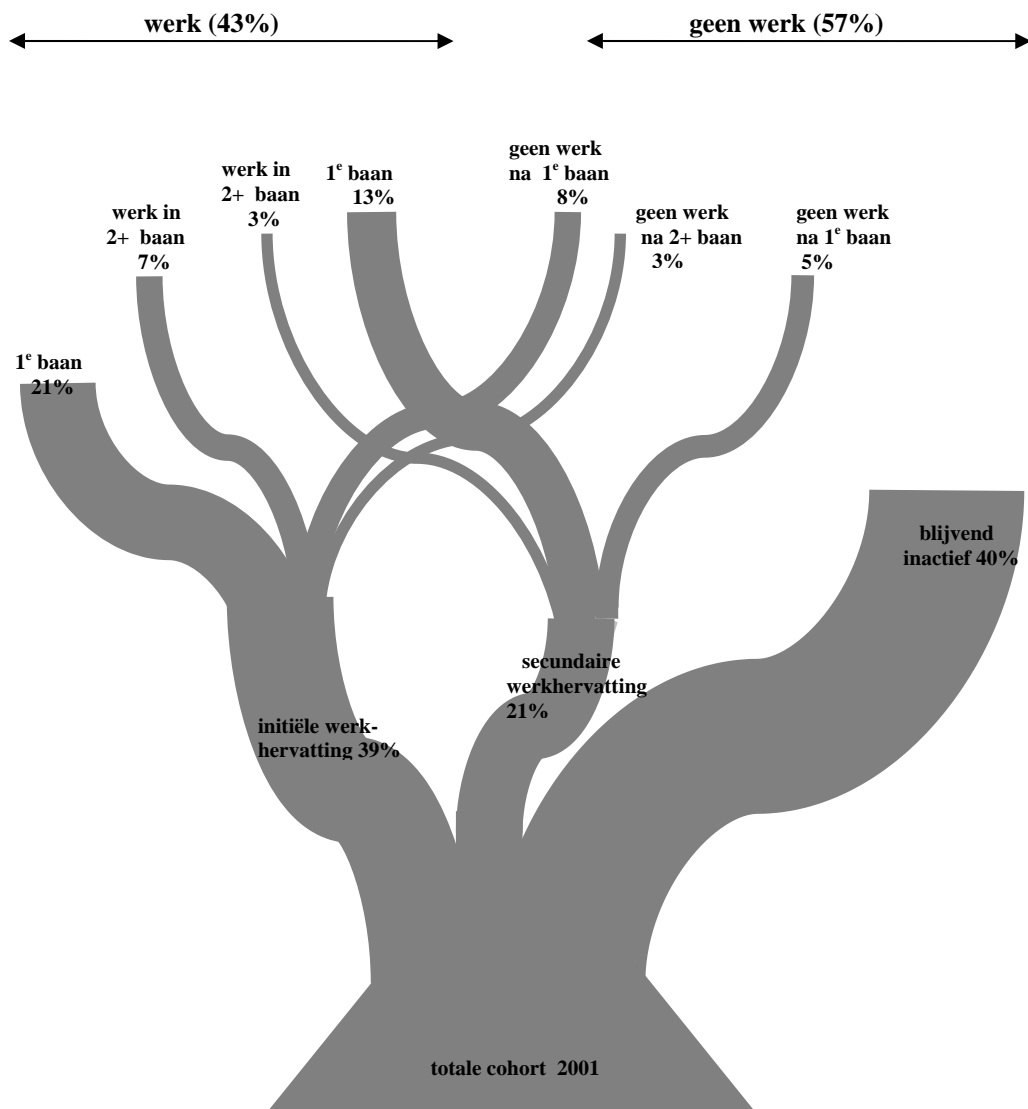
¹⁹ ‘De uitvoering’ duidt inmiddels doorgaans op UWV.

²⁰ ‘Lijkt’ omdat een aanzienlijk deel van de tweedekonstrajecten ten tijde van het onderzoek nog niet was afgerond.

hoe het cohort 2001 zich in de jaren volgend op de re-integratiebegeleiding op het gebied van ‘werk en inkomen’ heeft ontwikkeld. Meer concreet: hoe verhoudt hun arbeidsparticipatie zich tot die ten tijde van de afsluiting van het traject alsook die voorafgaand aan de arbeidshandicap, en hoe verhoudt hun uitkeringssituatie zich tot die voorafgaand aan de re-integratiebegeleiding? Figuur 4.4 geeft een totaalbeeld van de natrajecten.

Figuur 4.4

Verloop van de natrajecten van het cohort 2001 (% re-integratiekandidaten; natraject langer dan 2 jaar)

Beroepsmatige activiteit

De linkerkant van de ‘re-integratieboom’ van het totale cohort 2001 laat nog eens zien dat, op het moment van de trajectbeëindiging, de initiële werkhervatters twee vijfde deel uitmaakten van alle oorspronkelijke re-integratiekandidaten. Ruim de helft van deze groep (ofwel 21 procent van alle oorspronkelijke re-integratiekandidaten) werkte ten tijde van het onderzoek nog steeds in de baan waarin indertijd, na een periode van inactiviteit, de arbeid was hervat. Een op de vijf initiële werkhervatters (7 procent van het totaal) wisselde tussentijds één of meermalen van baan en was ten tijde van het onderzoek nog steeds aan het werk. Een derde deel van de initiële werkhervatters (11 procent van het totaal) had één of meer banen achter de rug maar was niet langer beroepsmatig actief.

De initieel inactieven, ter rechterzijde van de boom, maakten na afloop van het traject drie vijfde deel uit van alle oorspronkelijke re-integratiekandidaten. Een derde deel van deze groep (ofwel 21 procent van alle oorspronkelijke re-integratiekandidaten) is sindsdien in staat gebleken het werk weer op te pakken. Drie kwart van deze secundaire werkhervatters (16 procent van het totaal) werkte ten tijde van het onderzoek nog steeds, zij het niet altijd in de oorspronkelijke baan. Een kwart van de secundaire werkhervatters (5 procent van het totaal) was op dat moment niet langer beroepsmatig actief. Twee derde van de initieel inactieven (40 procent van alle oorspronkelijke re-integratiekandidaten) is na afloop van het re-integratietraject voortdurend inactief gebleven.

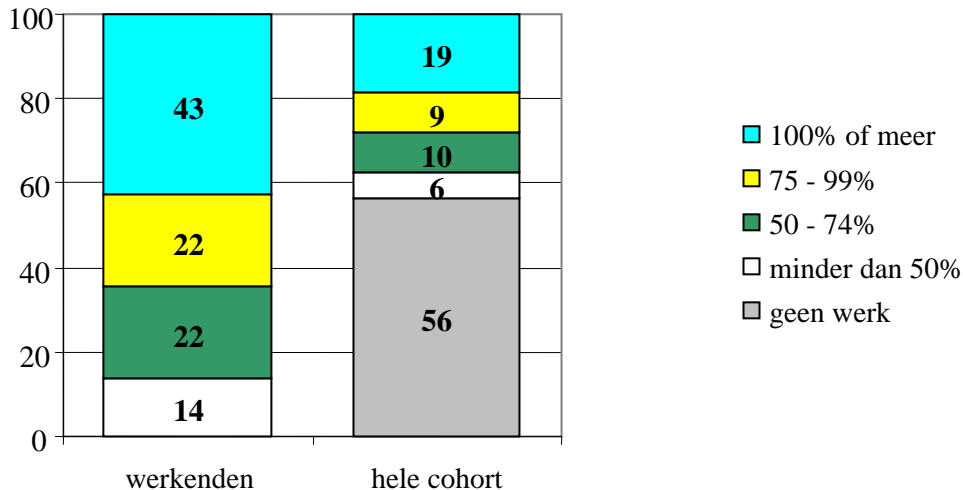
Het al dan niet slagen van de re-integratiepogingen heeft veel met gezondheidsproblemen te maken. Niet meer dan een op elke vijf (21 procent) van de inactieven beschrijft de eigen gezondheidssituatie als goed; onder de rest is dat (zeer) slecht (47 procent) of wisselvallig (33 procent). In drie kwart van de gevallen vormen gezondheidsproblemen een grote of, vaker, zeer grote belemmering bij het zoeken naar werk. Met de gezondheid van de wél werkenden is het een stuk beter gesteld: de helft (52 procent) noemt die goed, krap twee vijfde deel (37 procent) wisselvallig en ‘slechts’ één op de tien (11 procent) slecht. Twee vijfde deel van de gere-integreerden zegt (soms) gezondheidsproblemen te ervaren bij de uitoefening van het werk.

Hoe verhoudt de beroepsmatige activiteit ten tijde van het onderzoek, twee of meer jaar na afloop van het re-integratietraject, zich nu tot de situatie voorafgaand aan de uitval uit het arbeidsproces? Figuur 4.5 geeft een beeld.

De linkerkolom van figuur 4.5 laat zien dat de wekelijkse werktijd van de daadwerkelijk gere-integreerden ook na verloop van enkele jaren niet de oorspronkelijke omvang heeft bereikt. Ruim twee vijfde van de groep werkte evenveel als voorheen of zelfs meer, een vergelijkbaar deel werkte minder dan het totaal maar wel de helft of meer van de oorspronkelijke uren, en één op elke zeven werkenden bleef onder die 50-procentsgrens. Gemiddeld genomen bedroeg het aantal uren per week onder de gere-integreerden 81 procent van de oorspronkelijke werktijd. Overigens was vier vijfde deel van de gere-integreerden even of zelfs méér tevreden met de nieuwe dan met de oude werkkring (48 versus 32 procent). De overigen waren (veel) minder tevreden.

Figuur 4.5

Uiteindelijke werktijd per week als aandeel oorspronkelijke situatie, cohort 2001 (%)

Dat wat betreft de werkenden. De rechterkolom van figuur 4.5 toont de stand voor alle oorspronkelijke re-integratiekandidaten en dat beeld is, uiteraard, minder positief. Zoals eerder gezien was een ruime meerderheid ten tijde van het onderzoek niet, of niet langer, beroepsmatig actief. Al met al een kwart werkte wel maar minder dan het oorspronkelijke urenantal. Een volledige terugkeer tot het oude niveau kwam in één op elke vijf gevallen tot stand. Op het totaal bezien behaalden de oorspronkelijke re-integratiekandidaten gemiddeld 34 procent van hun oorspronkelijke werktijd.

Voor alle duidelijkheid: het doel van re-integratiebegeleiding is niet dat alle kandidaten na verloop van tijd weer hun oorspronkelijke urenantal 'draaien', alleen dat zij hun resterende arbeidscapaciteit zo goed mogelijk benutten. Er bestaat een duidelijk verband tussen de arbeidsongeschiktheidsituatie ten tijde van de enquête en de ingezette arbeidscapaciteit. Van de kandidaten die ten tijde van hun re-integratieafspraken niet arbeidsongeschikt dan wel nog in het ziektejaar verkeerden²¹ waren, was de helft ten tijde van het onderzoek beroepsmatig actief, en deze werkenden behaalden gemiddeld genomen 91 procent van hun oude urenantal. Van de gedeeltelijk arbeidsongeschikten werkte eveneens de helft, zij het verhoudingsgewijs minder uren (74 procent). Bezien op alle niet- en gedeeltelijk arbeidsongeschikten ligt de ingezette arbeidscapaciteit uiteraard lager, op respectievelijk 51 en 38 procent. Het probleem blijkt niet zozeer te liggen in onderbenutting van de arbeidscapaciteit van de daadwerkelijk gere-integreerden als wel in het uitblijven van enige werkhervatting onder de helft van de kandidaten. (Vermeldenswaardig is overigens dat ook één op elke vijf volledig arbeidsongeschikten werkte.)

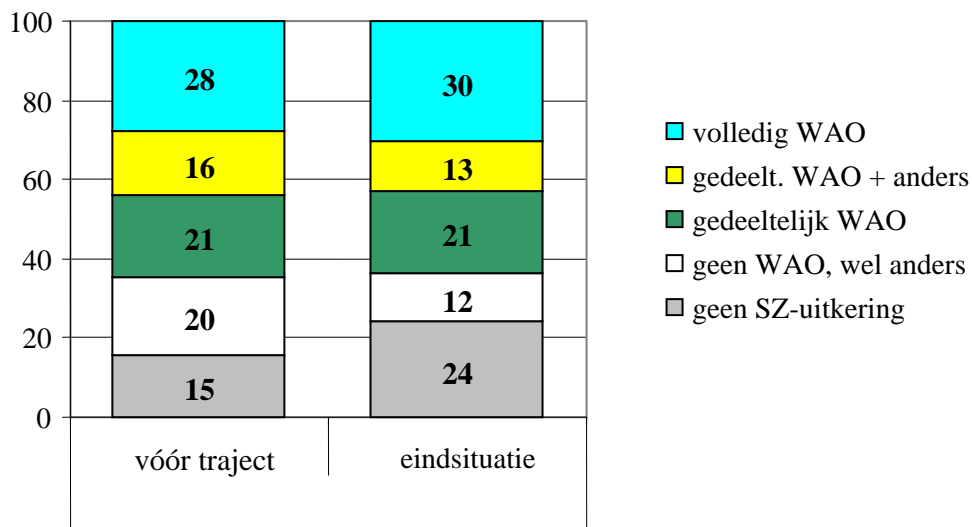
Uitkeringssituatie

Tot slot de kwestie van de uitkeringsafhankelijkheid. Figuur 4.6 laat de veranderingen zien tussen de oorspronkelijke situatie - het moment van de re-integratieafspraken tussen de arbeids-

gehandicapte en de uitvoering - en het meetmoment, minimaal twee jaar na afloop van het afgesproken re-integratietraject.

Figuur 4.6

Uitkeringssituatie t.t.v. de trajectafpraak en op lange termijn, cohort 2001 (%; natraject langer dan 2 jaar)

Voorafgaand aan de re-integratiebegeleiding (de linkerkolom in figuur 4.6) ontving het overgrote deel van het cohort 2001²² enigerlei socialezekerheidsuitkering. In ruim een kwart van alle gevallen was dat een volledige WAO-uitkering, bijna twee vijfde deel ontving een gedeeltelijke WAO-uitkering (dikwijls aangevuld met een werkloosheids- of bijstandsuitkering) en één op de vijf ontving geen WAO maar wel een andersoortige uitkering. Eén op de zeven re-integratiekandidaten ontving geen enkele socialezekerheidsuitkering. Reden hiervan was doorgaans dat de re-integratiekandidaat minder dan een jaar tevoren was uitgevallen waardoor de destijdse éénjaarsgrens bij de WAO-beoordeling nog niet was bereikt en de kandidaat nog door de werkgever werd betaald.

Het beeld in de eindsituatie (rechterkolom) heeft over het geheel genomen veel met de oorspronkelijke situatie gemeen. Het aandeel kandidaten met een volledige dan wel gedeeltelijke WAO-uitkering blijft steken op twee derde deel van het totaal (65 procent in de beginsituatie en 64 procent in de eindsituatie). Het aandeel volledige WAO-uitkeringen binnen deze groep is in de loop der tijd, tegen de verwachting in, enigszins gestegen (van 28 tot 30 procent van het totaal).

Ook het aandeel niet-WAO'ers is onveranderd gebleven (eerst 35 procent en na verloop van tijd 36 procent van het totaal). Wél veranderd is de samenstelling van deze groep. Oorspronkelijk ontving een meerderheid van de niet-WAO'ers wel enigerlei andere socialezekerheidsuit-

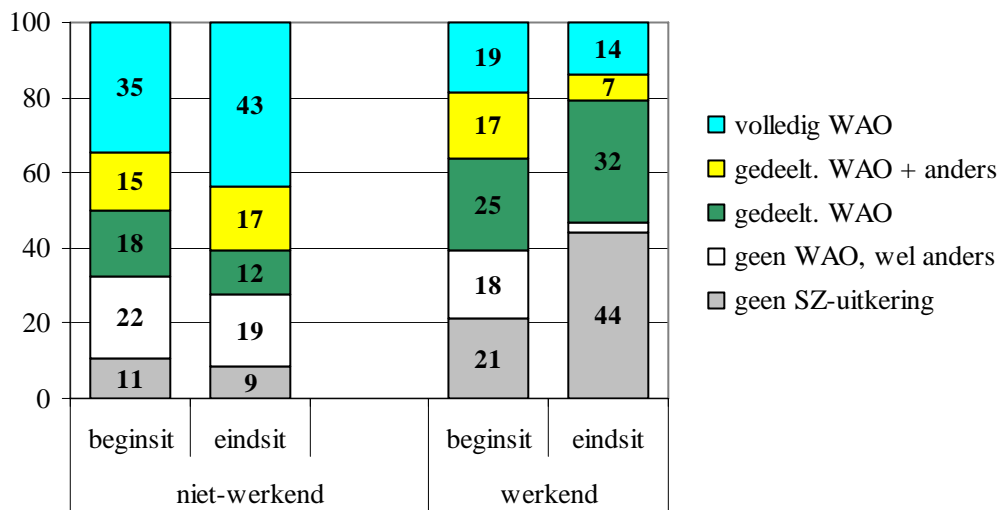
²² Omwille van de vergelijkbaarheid is de analyse in zowel de begin- als eindsituatie beperkt tot kandidaten met een natraject langer dan twee jaar. De cijfers voor de beginsituatie kunnen daarom enigszins afwijken van de eerder gepresenteerde in hoofdstuk 2.

kering, in de eindsituatie is die verhouding omgeslagen. Bezien op het totale cohort 2001 is het aandeel kandidaten met een WW- of bijstandsuitkering afgenomen van een vijfde deel (20 procent) naar een achtste deel (12 procent).

Re-integratiekandidaten zonder enige socialezekerheidsuitkering vormden voorafgaand aan de re-integratiebegeleiding een zevende deel (15 procent) van het cohort 2001. Zoals opgemerkt ging het in hun geval vooral om werknemers in het eerste ziektejaar die nog loondoorbetaling ontvingen. Zonder re-integratie zouden zij waarschijnlijk in de WAO zijn beland en zou het aandeel kandidaten zonder socialezekerheidsuitkering gedaald zijn tot nul. Des te opvallender is het dat op de lange termijn bezien het aandeel 'uitkeringsonafhankelijken' is gestegen tot een kwart (24 procent) van het totale cohort 2001. Zo bezien bedraagt de 'winst' niet 10 procent maar 25 procent.

Figuur 4.7

Uitkerings situatie t.t.v. de trajectafpraak en op de lange termijn onder niet- en wel-gere-integreerden, cohort 2001

De al dan niet gere-integreerde kandidaten uit het cohort 2001 verschillen, uiteraard, sterk wat betreft hun uitkerings situatie op de lange termijn. Figuur 4.7 spreekt wat dit betreft voor zich. Enkele jaren na afsluiting van het re-integratietraject is de uitkeringsafhankelijkheid onder de niet-gere-integreerden (de linkerkolommen) niet verminderd maar juist vergroot. Het aandeel volledige WAO-uitkeringen onder deze groep is toegenomen van één derde (35 procent) tot ruim twee vijfde deel (43 procent). Het aandeel niet-uitkeringsgerechtigden binnen deze groep is nauwelijks veranderd en blijft steken rond één tiende deel (eerst 11 en vervolgens 9 procent).

De langetermijnontwikkeling in de uitkeringsafhankelijkheid van de gere-integreerden is veel duidelijker en positiever. Iets meer dan de helft (53 procent) van de werkenden ontving enkele jaren na afloop van het traject weliswaar nog een uitkering (nu vrijwel steeds WAO) maar het aandeel onder hen zonder enige uitkering is dan meer dan verdubbeld (van 21 tot 44 procent).

Het verschil met de niet gere-integreerden is duidelijk: de kleine helft (44 procent) van de werkenden die blijkbaar niet langer van de sociale zekerheid afhankelijk was steekt scherp af bij het vergelijkbare aandeel (9 procent) onder de niet-gere-integreerden.

Hetzelfde verschil komt naar voren bij de vraag naar de huidige inkomenspositie vergeleken met de vroegere, voorafgaand aan de uitval uit het werkproces vanwege een arbeidshandicap. Ruim een kwart van de gere-integreerden zegt dat die onveranderd is en een vijfde ziet verbetering. De overige helft ervaart enige dan wel een sterke verslechtering (33 respectievelijk 20 procent). Van de niet-gere-integreerden zegt slechts een tiende deel er niet op achteruit te zijn gegaan. De overigen zijn erop achteruitgegaan, en weer de helft daarvan (44 procent van de alle niet-gere-integreerden) noemt die achteruitgang sterk.

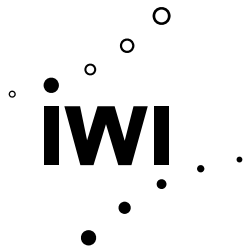
4.4 Tot slot

Direct na afloop van het re-integratietraject waren re-integratiekandidaten uit het cohort 2001 verdeeld in initiële werkhervatters en initieel inactieven. Bij de eerste groep was de kortetermijnre-integratie geslaagd te noemen, bij de anderen had de begeleiding niet tot concrete resultaten geleid. Wat is enkele jaren later de stand van zaken?

De periode tussen de afsluiten van het traject en het moment van het onderzoek – in de groep waarover we het hier hebben is dat twee tot vier jaar - laten zien dat er onder de re-integratiekandidaten op den duur vier typen te onderscheiden zijn. Om te beginnen zijn er de ‘duurzaam gere-integreerden’, een groep ter grootte van ruim een kwart (28 procent) van het totaal, die aansluitend aan het toegewezen traject het werk hebben hervat en in de daaropvolgende jaren (nagenoeg) continu beroepsmatig actief zijn gebleven. Dan zijn er de ‘secundair gere-integreerden’, ongeveer één zesde (16 procent) van het totaal, die er weliswaar pas na verloop van tijd in zijn geslaagd het werk te hervatten maar dat sindsdien wel hebben volgehouden. De ‘wisselend gere-integreerden’, eveneens één zesde (16 procent) van het totaal, werkten ten tijde van het onderzoek niet maar hadden sinds het re-integratietraject wel één of meer periodes van beroepsmatige activiteit meegemaakt. En ten slotte zijn er de ‘niet gere-integreerden’, twee vijfde deel (40 procent) van alle re-integratiekandidaten die er sinds het traject niet in zijn geslaagd het werk te hervatten.

Alles bijeen genomen zijn op de langere termijn gezien vier op elke negen (44 procent) van de oorspronkelijke re-integratiekandidaten beroepsmatig actief of, in andere woorden, ‘gere-integreerd’. Dit is een toename vergeleken met de initiële werkhervatting aansluitend aan van de trajectbeëindiging (39 procent), twee of meer jaar tevoren. Het aandeel inactieve ex-kandidaten is in dezelfde periode afgenomen maar blijft wel in de meerderheid.

Voorafgaand aan de re-integratiebegeleiding was het overgrote deel van de kandidaten uit het cohort 2001 afhankelijk van de sociale zekerheid. Op de lange termijn gezien is het aandeel kandidaten met een WAO-uitkering blijven steken op twee derde deel. Daarbinnen is het aandeel volledige WAO-uitkeringen licht toegenomen en het aandeel gedeeltelijke arbeidsongeschikten met een aanvullende uitkering gedaald. Binnen de groep zonder WAO-uitkering (onveranderd een derde deel van het totaal) is meer verandering zichtbaar. Het aandeel re-

integratiekandidaten met enkel een WW- of bijstandsuitkering is afgenomen van een vijfde naar een achtste deel van het totaal. Het aandeel kandidaten zonder enige socialezekerheidsuitkering besloeg voorafgaand aan de begeleiding een zevende deel van het cohort 2001. Op de lange termijn maakten deze 'uitkeringsafhankelijken' een kwart uit van het totaal. Over het geheel genomen is de uitkeringsafhankelijkheid van het cohort 2001 verminderd.

De uitkeringssituatie op de lange termijn hangt, uiteraard, af van het resultaat van het re-integratieproces. De uitkeringsafhankelijkheid van de niet-gere-integreerden is toegenomen, die van de werkenden juist duidelijk verminderd. Het aandeel re-integratiekandidaten zonder enige uitkering onder de werkenden (44 procent) staat in duidelijk contrast met dat onder de niet-gere-integreerden (9 procent).

5 Re-integratietrajecten en -natrajecten: de cohorten 1999 - 2001

Tot dusver is gekeken naar het wel en wee van het cohort 2001: arbeidsgehandicapten die in 2001 met hun uitvoeringsinstantie hebben afgesproken een re-integratietraject te gaan volgen. Dit heeft een actueel beeld opgeleverd, zeker waar het gaat over de uitkomsten van de re-integratiebegeleiding op de langere termijn. De volgende vraag is hoe dit beeld zich verhoudt tot dat van de voorgaande periode, in casu de cohorten 1999 en 2000. Tussen het inkoopjaar voor het cohort 1999 enerzijds en het moment van onderzoek in 2004 anderzijds zijn er belangrijke ontwikkelingen geweest in de 'context' van het re-integratieproces. Enerzijds is er de privatisering van de re-integratiebegeleiding, anderzijds is er de terugval van de economie en daarmee van de ruimte op de banenmarkt. Al met al ligt het voor de hand dat er binnen het verloop van het re-integratieproces en de daaropvolgende termijn in de loop van de onderzoeksjaren wel het een en ander is veranderd.

Dit hoofdstuk vergelijkt de korte- en langetermijnresultaten van de re-integratietrajecten van de cohorten 1999 tot en met 2001. De aandachtspunten hierbij zijn, in toegespitste vorm, dezelfde als eerder: het verloop van het re-integratieproces (paragraaf 5.1), de kwaliteit van de aansluitende werkhervatting (5.2), het verloop van de natrajecten van de initiële werkhervatters respectievelijk inactieven (5.3) en de langetermijnontwikkelingen op het gebied van werk en inkomen in de jaren na afloop van het traject (5.4). Tot slot (5.5) volgt een samenvatting.

5.1 Verloop van de re-integratietrajecten

De arbeidsgehandicapten om wie het hier gaat hebben allemaal in de betrokken jaargangen met hun uitvoeringsinstelling afgesproken een re-integratietraject te zullen volgen. Hierbij valt overigens op dat het initiatief voor de re-integratiepoging in de loop der jaren verhoudingsgewijs minder vaak afkomstig van de arbeidsgehandicapte zelf (een daling van 47 procent bij het cohort 1999 tot 39 procent in 2001) en vaker andere partijen, doorgaans de uitvoering.

Fasering van het traject

Net als eerder is er in het verloop van de re-integratietrajecten ingedeeld in vijf fasen, met de bijbehorende vier meetpunten. Is er contact geweest met het geselecteerde re-integratiebureau? Is het traject daadwerkelijk gestart? Is het traject vervolgens voltooid? En is, tot slot, het re-integratietraject ook gevolgd door de beoogde werkhervatting in de vorm van een 'plaatsing'? Figuur 5.1 laat zien dat er in de loop der jaren het nodige is veranderd.

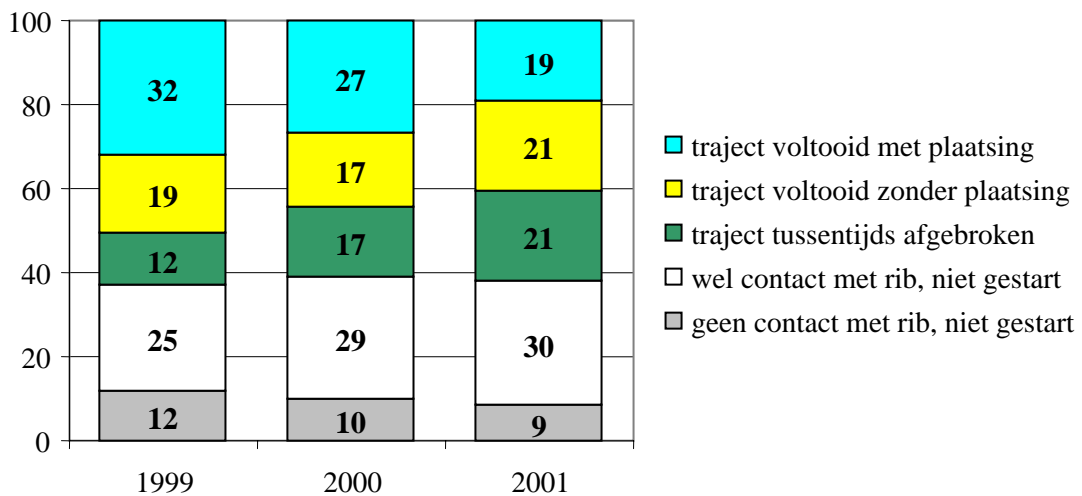
Wat, als enige, nauwelijks is veranderd, is het aandeel re-integratiekandidaten dat daadwerkelijk met het door de uitvoeringsinstelling aangeboden traject is begonnen. Onder alle cohorten valt krap twee vijfde deel van de kandidaten af nog vóór het traject van start is gegaan. Wel is sinds 1999 het aandeel kandidaten dat zelfs geen contact heeft gehad met het geselecteerde re-integratiebureau licht afgenomen.

Wanneer de re-integratietrajecten eenmaal daadwerkelijk zijn gestart, treden grotere verschillen op. Figuur 5.1 laat zien dat het aandeel kandidaten die wel aan het traject zijn begonnen

maar het niet hebben voltooid is opgelopen van één op elke acht (12 procent) onder het cohort 1999 via één op de zes (17 procent) in 2000 tot één op de vijf (21 procent) in 2001. Het aandeel trajecten dat conform planning is voltooid daalt daarmee van de helft onder het cohort 1999 tot twee vijfde deel onder het cohort 2001.

Figuur 5.1

Verloop van het re-integratietraject in fasen, cohorten 1999 – 2001 (%)

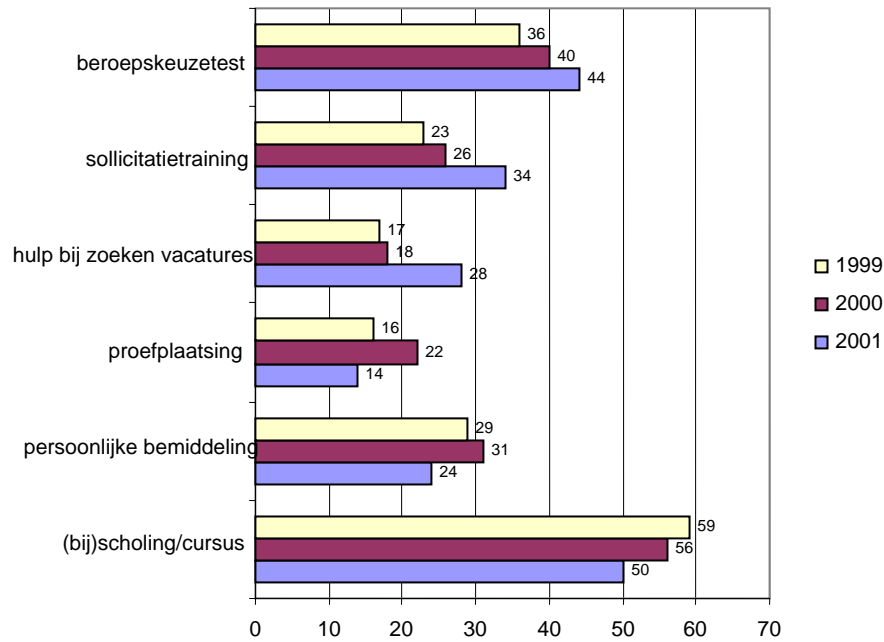

De kans op een plaatsing na afloop van een voltooid re-integratietraject is in de loop van de onderzoeksperiode sterk afgenomen, vooral na het cohort 2000 (van 63 procent binnen het cohort 1999 via 60 procent binnen het cohort 2000 tot 46 procent binnen het cohort 2001). Het cohort 2001 is de eerste waarin meer voltooide trajecten níet dan wel door een plaatsing zijn gevolgd. Gelet op het aandeel geplaatsten binnen het gehele cohort (figuur 6.1) is een afname zichtbaar van één derde deel (32 procent) in 1999 via ruim een kwart (27 procent) in 2000 tot één vijfde deel (19 procent) in 2001.

Inhoud van het re-integratietraject

Ook het karakter van de re-integratieactiviteiten en -voorzieningen binnen de daadwerkelijk gestarte trajecten laat duidelijke veranderingen zien. Figuur 5.2 vergelijkt de inhoud van de re-integratietrajecten van de cohorten 1999, 2000 en 2001.

Figuur 5.2
Inhoud van het re-integratietraject, cohorten 1999 – 2001 (% trajecten)

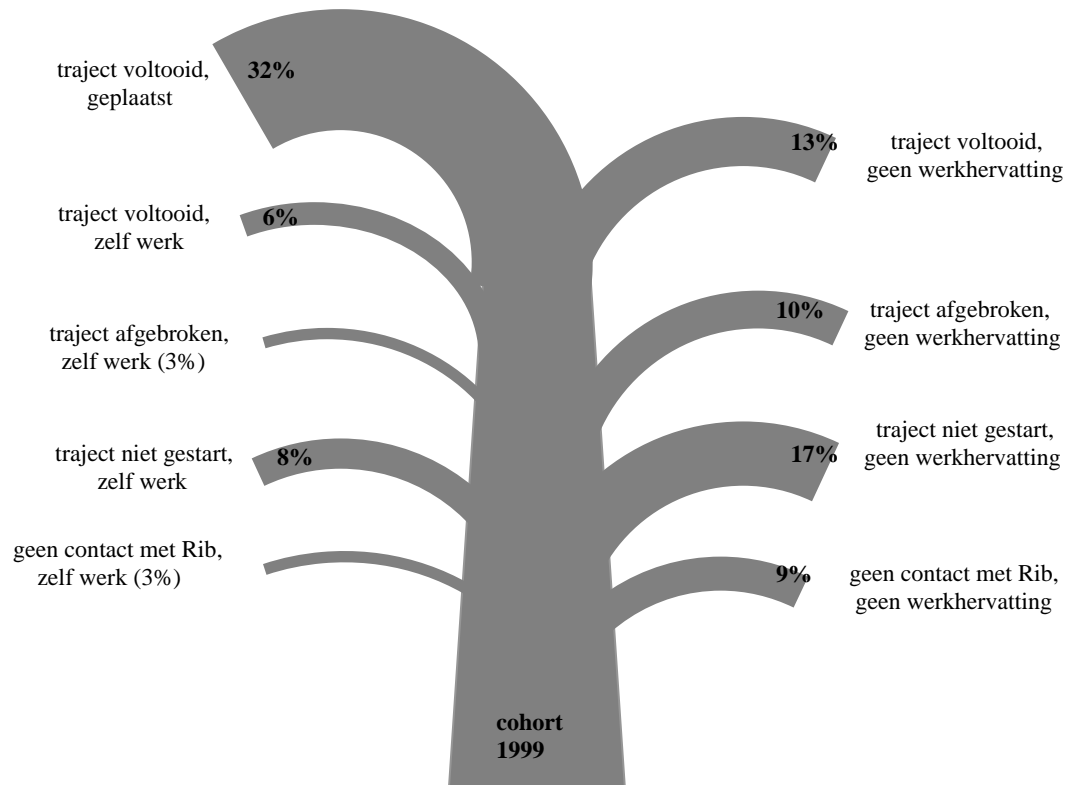

Achtergronden van de uitval

Figuur 5.1 laat zien dat het aandeel voltooide re-integratietrajecten gevolgd door een plaatsing is gedaald van een derde deel binnen het cohort 1999 tot een vijfde deel in 2001. De 'uitval' is navenant toegenomen. Op het eerste oog zijn ook de redenen hiervoor veranderd. De re-integratiekandidaten uit het cohort 2001 die hun traject niet met een plaatsing hebben afgesloten noemen minder vaak zelfstandige werkhervatting en vaker het uitblijven van een concreet baanaanbod als reden. Het aandeel niet-plaatsingen vanwege gebrek aan medewerking bij het re-integratiebureau lijkt in de jaren verminderd, zowel waar het gaat om het niet (langer) accepteren van de arbeidsgehandicapte als om het aanbieden van een ongeschikt geacht re-integratietraject. Het aandeel trajecten die vanwege gezondheidsproblemen zonder plaatsing zijn afgesloten is in de loop der tijd wat toegenomen.

Figuur 5.3A

Uitstroom uit het traject richting werk en anders, cohort 1999 (% re-integratiekandidaten)

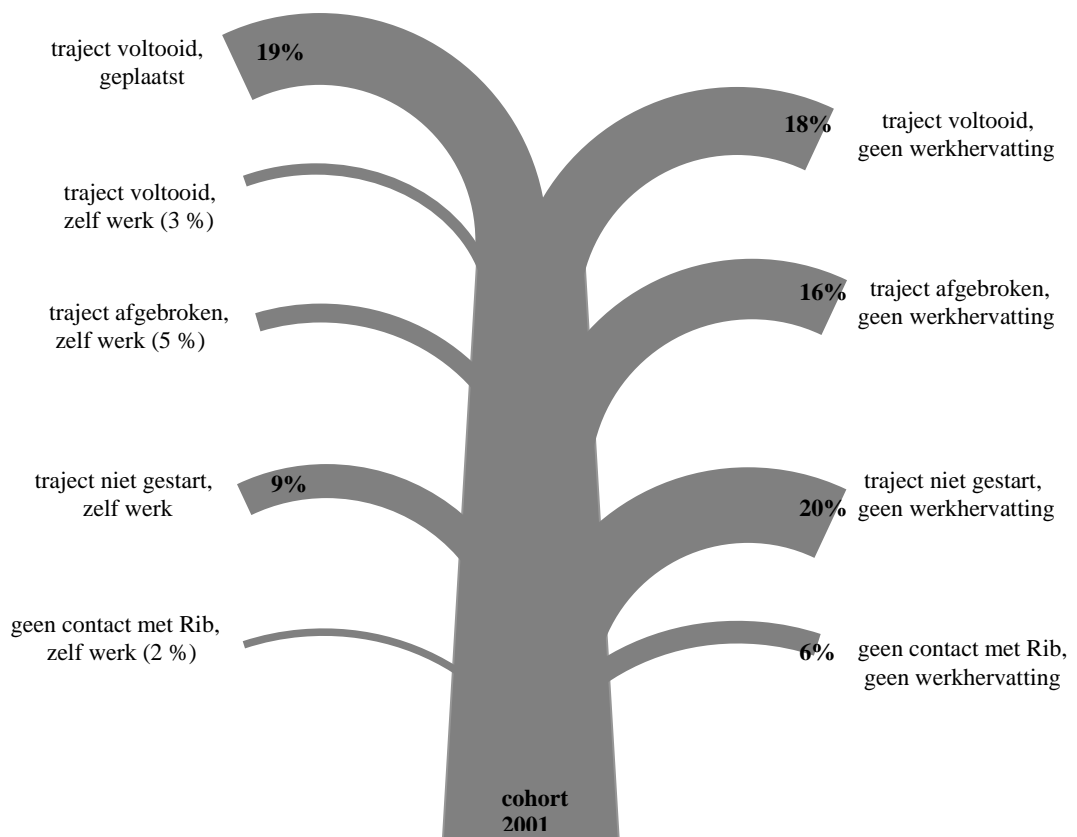

Alleen, bij deze achtergronden voor de onbedoelde trajectbeëindiging moet wél worden bedacht dat ze uitsluitend betrekking hebben op de niet-geplaatsten en dat het aandeel van deze ‘uitvallers’ in de loop der jaren is toegenomen van twee derde deel (68 procent) binnen het cohort 1999 tot vier vijfde deel (81 procent) binnen het cohort 2001. Omvang en achtergrond van de uitval tezamen maken duidelijk welk netto effect de verschillende redenen van uitval hebben binnen de cohorten als geheel. Het beeld verandert hiermee.

Het aandeel zelfstandige werkhervatting binnen de drie cohorten ligt onveranderd op één vijfde deel (respectievelijk 20, 21 en 20 procent) van alle re-integratiekandidaten. De uitval vanwege gebrek aan medewerking door het re-integratiebureau dan wel het uitblijven van een passend aanbod is onder het cohort 2000 gedaald maar vervolgens weer tot het niveau van het cohort 1999 gestegen (respectievelijk 25, 22 en 26 procent). De betekenis van andersoortige redenen voor de uitval is in de loop der jaren toegenomen. Het aandeel kandidaten bij wie het re-integratietraject vanwege gezondheidsproblemen niet is gestart dan wel na de start is afgebroken, is na 1999 duidelijk gestegen (respectievelijk 15, 21 en 21 procent). Ook inactiviteit vanwege het uitblijven van een concreet baanaanbod en vanwege overige redenen, vooral van persoonlijke aard, is toegenomen (een stijging van 5 tot 8 procent respectievelijk 2 tot 6 procent tussen de cohorten 1999 respectievelijk 2001).

Figuur 5.3B

Uitstroom uit het re-integratie traject richting werk en anders, cohort 2001 (% van de kandidaten)

Werkhervatting vanuit het re-integratietraject

De 're-integratiebomen' in figuur 5.3A en 5.3B tonen het gecombineerde effect van het verloop van het re-integratietraject en de reden van 'uitval' voor de cohorten 1999 respectievelijk 2001. Die uitval is daarbij uitgesplitst in 'positief' wanneer de onverwachte trajectbeëindiging het gevolg is van zelfstandige werkhervatting en 'negatief' wanneer er andere oorzaken zijn. De bomen spreken voor zich.

De takken aan de linkerkant van de bomen wijzen op uitstroom uit de verschillende trajectfasen richting betaald werk. Aan de vier onderste takken, die staan voor werkhervatting op eigen kracht, is weinig veranderd. Zowel in het cohort 1999 als 2001 één vijfde deel (20 procent) van alle re-integratiekandidaten de re-integratiebegeleiding met zelfstandige werkhervatting af. Ook het aandeel zelfstandige werkhervatters onder uitsluitend die kandidaten die niet daadwerkelijk aan een traject zijn begonnen (de beide takken linksonder) is in de loop der jaren weinig veranderd. Daarentegen is de tak linksboven die wijst op werkhervatting in de vorm van een plaatsing juist zichtbaar geslonken. Eén derde deel van alle kandidaten van het cohort

1999 beschouwt zich als ‘geplaatst’ wat erop wijst dat zijzelf van mening zijn dat hun werkhervatting dankzij het re-integratietraject is gelukt. In het cohort 2001 is dit aandeel gedaald tot één vijfde deel. De takken ter rechterzijde van de bomen wijzen op uitval in de diverse fasen van het re-integratietraject zónder dat daarop de beoogde aansluitende werkhervatting is gevolgd. Deze takken zijn alle in dikte toegenomen.

Al met al heeft op het moment van de trajectafsluiting ruim de helft (52 procent) van de re-integratiekandidaten uit het cohort 1999 de beroepsarbeid weer opgepakt. In het cohort 2000 is dit enkele procentpunten gedaald tot krap de helft (48 procent) en in het cohort 2001 veel sterker gedaald tot twee vijfde deel (39 procent). Deze succesvolle kandidaten gelden hier verder als ‘initiële werkhervatters’. Het aandeel van hun tegenpool, de ‘initieel inactieven’, is in de loop der jaren gegroeid van krap de helft (48 procent) in het cohort 1999 via ruim de helft (52 procent) in het cohort 2000 tot drie vijfde deel (61 procent) in het cohort 2001.

5.2 Kwaliteit van de aansluitende werkhervatting

Zoals gezien is het aandeel initiële werkhervatters in de loop van de onderzoeksperiode aanzienlijk gedaald, van ruim de helft (52 procent) binnen het cohort 1999 via krap de helft (48 procent) in 2000 tot vier tiende deel (39 procent) in 2001. Hierna gaat de aandacht uit naar de kwaliteit van die werkhervatting: in hoeverre verschillen de werkhervatters uit de drie cohorten wat betreft het nieuwe dienstverband, de ingezette arbeidsuren en de aard van hun nieuwe werkzaamheden?

Wat dat laatste betreft tonen de drie cohorten nauwelijks verschil. In alle gevallen is er eenzelfde daling zichtbaar van werkzaamheden van vooral lichamelijke aard (van een ruime helft tot circa een derde deel) en toename van de werkzaamheden met een administratief karakter. De verschuivingen wat betreft dienstverband en arbeidsuren per week laten wel verschil tussen de drie cohorten zien.

Dienstverband

Oorspronkelijk, dus voorafgaand aan de uitval vanwege een arbeidshandicap, bestond er weinig verschil tussen de aard van de dienstverbanden van de drie cohorten. Het aandeel vaste banen had in alle gevallen een ruime meerderheid. Noemenswaardig is alleen dat er binnen het cohort 2001 wat meer tijdelijke contracten waren dan in de voorafgaande jaren. De nieuwe dienstverbanden van de initiële werkhervatters laten geen eenduidige verschillen zien. In alle cohorten is een duidelijke verschuiving opgetreden van vaste naar tijdelijke dienstverbanden (voorheen ruim 70 procent, na de werkhervatting circa een kwart). Na de werkhervatting ligt het aandeel tijdelijke contracten in het cohort 2001 hoger dan in de eerdere jaargangen maar arbeidsrelaties als uitzendwerk en detacheringen komen juist onder de eerdere cohorten meer voor.

Opvallend zijn wel de verschillen in de contractduur van de tijdelijke banen. Het aandeel tijdelijke arbeidsovereenkomsten met een contractduur van minimaal een jaar is in de loop der cohorten duidelijk gedaald (van 59 procent in het cohort 1999 tot 40 in het cohort 2001), het aandeel contracten met een looptijd van een half jaar of minder is navenant toegenomen (37 ver-

sus 53 procent). Ook het aandeel contracten met een duur van minder dan een half jaar (die daarmee niet aan de tegenwoordige re-integratienorm voldoen) is gestegen (van 6 procent in het cohort 1999 tot 15 procent in het cohort 2001). Al met al had één zesde deel (16 procent) van de initiële werkhervattingen uit het cohort 1999 de vorm van een tijdelijke baan met een contractduur van hooguit een half jaar. Onder het cohort 2001 was dat gestegen tot ruim een kwart (28 procent).

Inzet van arbeidscapaciteit

In de oorspronkelijke werksituatie, voorafgaand aan de uitval, waren fulltime banen (van minimaal 36 uur per week) binnen alle cohorten in de meerderheid. Het aandeel initiële werkhervattingen in de vorm van een fulltime baan ligt binnen alle cohorten aanzienlijk lager dan voorheen én is in de loop der jaren duidelijk afgenomen (van 39 procent binnen het cohort 1999 tot 29 procent in 2001). Die verminderde intensiteit van de werkhervatting blijkt ook uit de verhouding tussen de wekelijkse werktijd binnen de oorspronkelijke en de nieuwe werkring. Het aandeel werkhervatters dat het urenstal binnen de oude werkring wist te evenaren toont een duidelijke afname (van 53 procent binnen het cohort 1999 tot 45 procent in 2001).

Nazorg

Het aandeel initiële werkhervatters dat eenmaal op de nieuwe werkplek nog enige begeleiding van het re-integratiebureau ontving is in de loop der jaren duidelijk gestegen, van één op elke vijf (19 procent) onder het cohort 1999 tot één op de drie (32 procent) onder het cohort 2001. Eenzelfde intensivering geldt voor begeleiding door een leidinggevende (een stijging van 10 naar 23 procent).

5.3 Verloop van de natrajecten

De volgende vraag is wat er in de jaren na het afgesloten re-integratietraject nog in de arbeidsparticipatie van de oorspronkelijke kandidaten is veranderd. Hierna komt eerst het verloop van de 'natrajecten' van de initiële werkhervatters en initieel inactieven afzonderlijk aan de orde. In de volgende paragraaf wordt dan de gezamenlijk eindsituatie gepresenteerd in de vorm van de inmiddels bekende 're-integratiebomen'. Net als eerder zijn de analyses van de langetermijnontwikkelingen beperkt tot re-integratiekandidaten die minimaal twee jaar tevoren hun traject hadden beëindigd.

Natrajecten van de initiële werkhervatters

Als eerste de kwestie 'duurzaamheid van de re-integratie'. Het aandeel initiële werkhervatters dat twee jaar na afsluiting van het re-integratietraject nog steeds in de oorspronkelijke baan werkte is in de loop der jaren licht toegenomen. Binnen het cohort 1999 ligt dat aandeel op krap drie vijfde deel (57 procent), in de beide latere cohorten is het enkele procenten hoger. Wél duidelijk veranderd is de reden voor de beëindiging van de oorspronkelijke baan. Binnen het cohort 1999 is hierbij meer sprake van vrijwilligheid dan in de beide latere jaren. Een op elke vijf (20 procent) van de initiële werkhervatters uit het cohort 1999 is uit eigen beweging overgestapt naar een andere en, naar aan te nemen valt, betere baan. Onder de baanverlaters

binnen de beide latere cohorten is dat aandeel gehalveerd. Toegenomen (van 30 procent onder het cohort 1999 tot 37 procent onder het cohort 2001) is onvrijwillige baanbeëindiging vanwege het aflopen van het arbeidscontract en/of van de re-integratiesubsidie en vanwege reorganisatie of faillissement van het bedrijf. Het belang van gezondheidsproblemen en andersoortige aanleidingen om het werk op te zeggen verandert nauwelijks.

Tot dusver de werksituatie op het meetpunt van twee jaar na afsluiting van het re-integratietraject. In de daaropvolgende jaren neemt de baanuitval en mobiliteit verder toe, vooral onder de initiële werkhervatters van het cohort 1999. Ten tijde van het onderzoek werkte ruim twee vijfde deel (43 procent) van de initiële werkhervatters uit het cohort 1999 nog steeds in de baan van de oorspronkelijke werkhervatting, onder de latere cohorten is aandeel gestegen tot ruim de helft (53 versus 54 procent). Omdat de duur van hun natrajecten over het geheel genomen langer is dan die onder de latere cohorten is zo'n grotere mobiliteit op de lange duur te verwachten. Wel is eerder gebleken dat ook het verschijnsel vrijwillige overstap van de éne baan naar de andere binnen de eerste twee jaren van het natraject na het cohort 1999 duidelijk is afgenomen.

Van de initiële werkhervatters uit het cohort 1999 die hun eerste baan hebben verlaten, heeft drie kwart (77 procent) al dan niet aansluitend nieuw werk gevonden. Onder de latere cohorten ligt dit aandeel lager (op 63 versus 58 procent).

Het eindbeeld voor alle initiële werkhervatters van het cohort 1999 laat zien dat ruim twee vijfde deel nog steeds werkt in de oorspronkelijke baan, een derde deel werkt wel maar in een volgende baan, en een kwart is na afloop van één of meer banen terugggevallen naar een inactief bestaan. Onder de beide latere cohorten is het aandeel werkenden in de eerste baan gestegen (van 43 procent onder het cohort 1999 tot 54 procent onder het cohort 2001). Het aandeel werkenden in een vervolgbaan is juist afgenomen (van 25 procent tot 18 procent). Ook het aandeel inactieven na een eerste of volgende baan is in de loop der tijd iets toegenomen (van 25 naar 28 procent). Al met al verschilt het aandeel duurzaam gere-integreerden onder de oorspronkelijke werkhervatters, in de eerste hetzij volgende baan, weinig tussen de drie cohorten. Van de initiële werkhervatters uit het cohort 1999 was 75 procent nog steeds beroepsmatig actief, onder de latere cohorten was dat 72 procent. Opvallend is vooral de grotere beroepsmatige mobiliteit binnen de jaargang 1999 dan in de beide latere cohorten.

Natrajecten van de initieel inactieven

In het geval van de initieel inactieven is het vooral de vraag in hoeverre zij er op een later moment wél in zijn geslaagd het werk te hervatten. Onder het cohort 1999 is dat beduidend vaker gelukt (in 46 procent van de gevallen) dan in de beide latere jaargangen (36 respectievelijk 35 procent). Van deze 'secundaire werkhervatters' uit het cohort 1999 had een verhoudingsgewijs ruim aandeel ten tijde van het onderzoek die eerste baan weer verlaten maar is óók een ruimer deel nadien weer elders aan de slag gegaan. Al met al is ook het aandeel duurzame secundaire re-integratie is in de loop der jaren dus verminderd. De eindstand laat zien dat op de lange termijn bezien twee derde deel (66 procent) van de initieel inactieven uit het cohort 1999 ten tijde van onderzoek nog steeds of opnieuw niet werkte. Onder de beide latere cohorten ligt dit aandeel op drie kwart (74 procent).

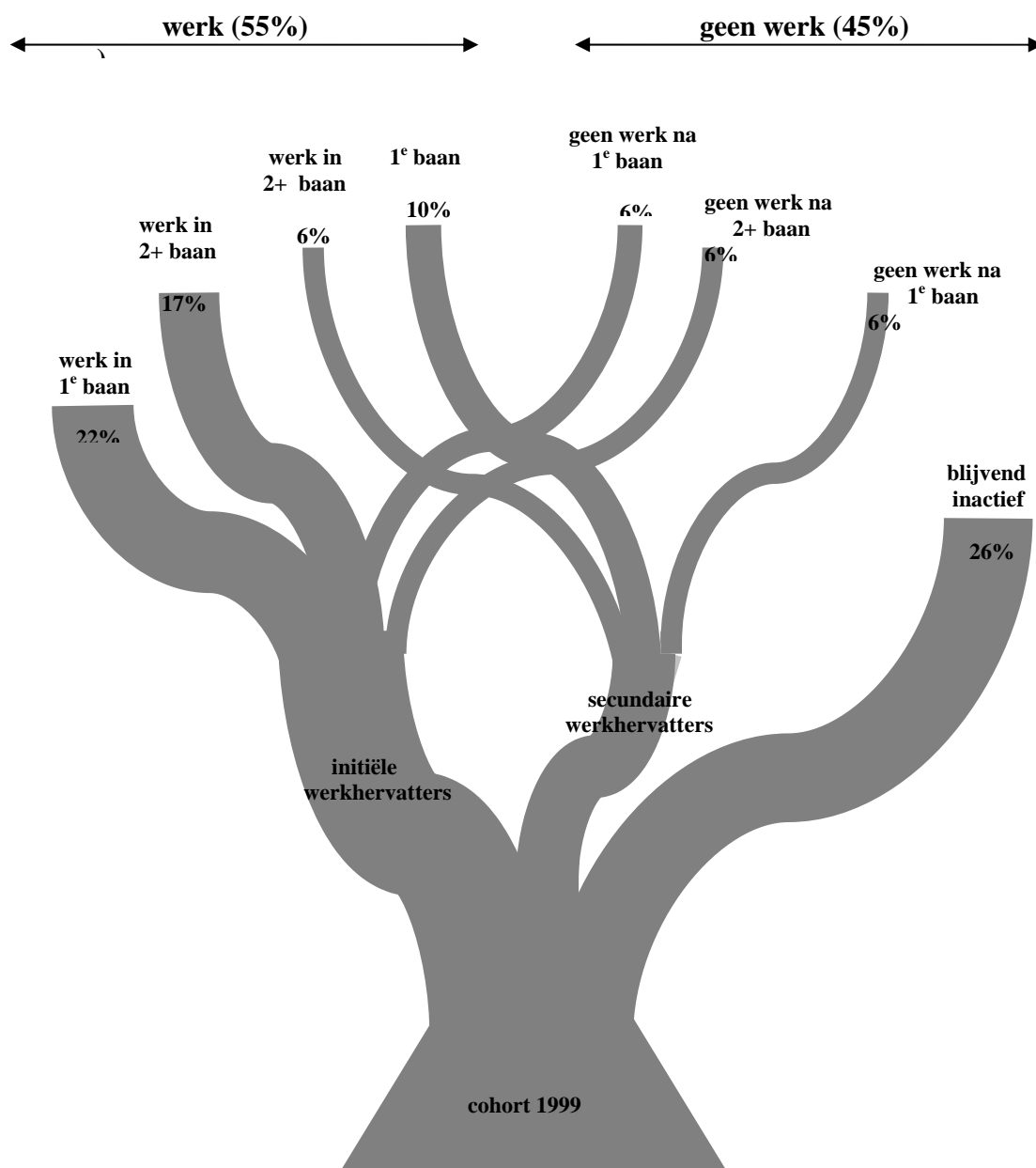
Eerder is vermeld dat één tiende deel van de secundaire werkhervatting binnen het cohort 2001 is voortgekomen uit zogenaamd ‘tweedekanstrajecten’. Dat is meer dan onder de voorgaande cohorten. Het gebruik van tweedekanstrajecten is in de loop der jaren gegroeid: bij het cohort 1999 kreeg nog één op de zeven initiële uitvallers een tweede re-integratietraject, bij het cohort 2001 was dat een kwart. Kijken we nog verder, naar de initiële uitvallers met een natraject korter dan twee jaar, dan neemt het aandeel tweedekanstrajecten verder toe tot drie op elke tien uitvallers in de kalenderjaren 2003 en 2004.

Totaalbeeld van de natrajecten

In de ‘re-integratiebomen’ in de figuren 5.5A en 5.5B zijn de natrajecten van de initiële werkhervatters en de initieel inactieven samengevoegd tot een representatief beeld van de totale cohorten 1999 respectievelijk 2001. De linkerkant van de bomen duidt op re-integratie, de rechterzijde op inactiviteit. De diverse vertakkingen onder de initiële werkhervatters en initieel inactieven zijn hiervoor al beschreven en spreken verder voor zich. Waar het hier om gaat is het totaalbeeld op de lange termijn: hoe heeft de arbeidssituatie in de twee of meer jaren sinds de afsluiting van het re-integratietraject zich ontwikkeld?.

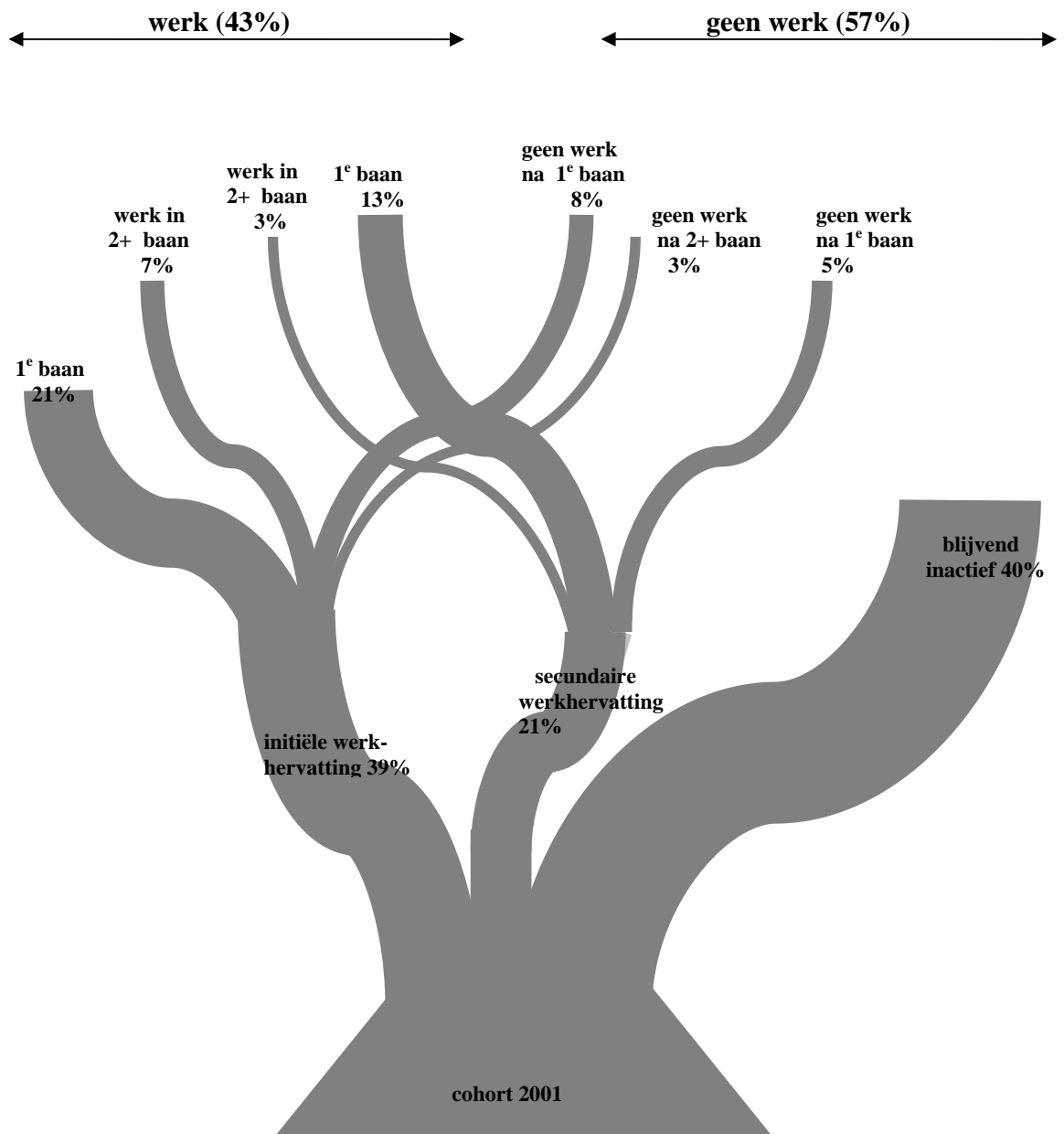
Op de lange termijn (zie ook hoofdstuk vier) zijn vier typen re-integratiekandidaten te onderscheiden. Om te beginnen zijn er de ‘duurzaam gere-integreerden’ die aansluitend aan het toegewezen traject (ongeacht het al dan niet daadwerkelijke starten daarvan) het werk hebben hervat en in de daaropvolgende jaren (nagenoeg) continu beroepsmatig actief zijn gebleven. Dan de ‘secundair gere-integreerden’ die er pas na verloop van tijd in zijn geslaagd het werk te hervatten maar dat sindsdien wel hebben volgehouden. Vervolgens de ‘wisselend gere-integreerden’ die ten tijde van het onderzoek níet werkten maar dat in de loop van het natraject wel een of meer keer hebben gedaan. En tenslotte zijn er de ‘niet-gere-integreerden’: re-integratiekandidaten die er sinds de afloop van hun traject niet in zijn geslaagd het werk te hervatten.

Figuur 5.4A
Natrajecten van het cohort 1999 (% respondenten met natraject langer dan 2 jaar)

Het aandeel duurzaam gere-integreerden, weergegeven in de twee linker takken van de boom, bedroeg onder het cohort 1999 twee vijfde deel (40 procent) en is daarna duidelijk afgenomen tot ruim een derde deel (35 procent) binnen het cohort 2000.

Figuur 5.4B
Natrajecten van het cohort 2001 (% respondenten met natraject langer dan 2 jaar)

Vervolgens is de afname sterker, tot ruim een kwart (27 procent) onder het cohort 2001. Het aandeel secundair gere-integreerden verandert weinig: na een dipje onder het cohort 2000 eindigt het onveranderd op een achtste deel (16 procent). Het aandeel wisselend gere-integreerden

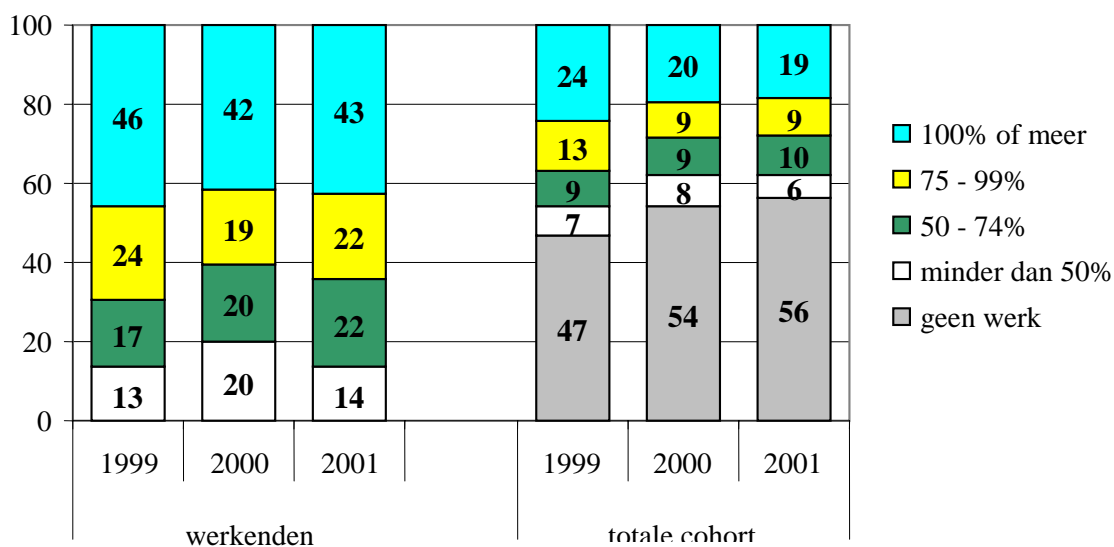
toont een lichte daling van een vijfde deel (19 procent) in 1999 tot een zesde deel (16 procent) in 2001. Het aandeel niet-gere-integreerden tenslotte is in de loop der jaren gestegen, van een kwart (26 procent) onder het cohort 1999 via één derde deel bij het cohort 2000 tot twee vijfde deel (41 procent) bij het cohort 2001.

5.4 Werk en inkomen

Tot slot van de vergelijking van de drie cohorten re-integratiekandidaten komt hier de kwestie 'werk en inkomen' aan de orde. Om te beginnen het werk: hoe verhoudt hun arbeidsparticipatie ten tijde van het onderzoek zich tot die in de oorspronkelijke werksituatie, vóór de uitval uit het arbeidsproces? En vervolgens inkomen: hoe verhoudt de uitkeringsafhankelijkheid ten tijde van het onderzoek zich tot die voorafgaand aan de re-integratiebegeleiding?

Figuur 5.5

Werktijd per week op de lange termijn als aandeel van de oorspronkelijke werktijd, werkenden en totale cohort, cohorten 1999 - 2001 (%)

Inzet van arbeidscapaciteit

Alles bijeen genomen was ruim de helft (55 procent) van de re-integratiekandidaten uit het cohort 1999 ten tijde van het onderzoek beroepsmatig actief. Dit is een lichte verbetering ten opzichte van de situatie na afloop van de re-integratiebegeleiding, tenminste twee jaar eerder (52 procent). Het aandeel werkenden onder het cohort 2000 is in de loop van de jaren gelijk gebleven (48 procent). Van het cohort 2001 werkte ten tijde van het onderzoek ruim twee vijfde deel (44 procent), eveneens enige verbetering ten opzichte van de situatie na afloop van het traject (39 procent). Ook op de lange termijn bezien is het aandeel gere-integreerden in de loop van de cohorten 1999 tot en met 2001 afgenomen. Alleen binnen het cohort 1999 geldt bij voortduring dat er meer werkenden zijn dan inactieven.

Het bestaan van een dienstbetrekking zegt niet alles over de beroepsmatige activiteit van de voormalige re-integratiekandidaten. Van belang is ook hoe hun arbeidsinzet op de langere termijn zich verhoudt tot die in de oorspronkelijke werksituatie, voorafgaand aan de uitval vanwege een arbeidshandicap.

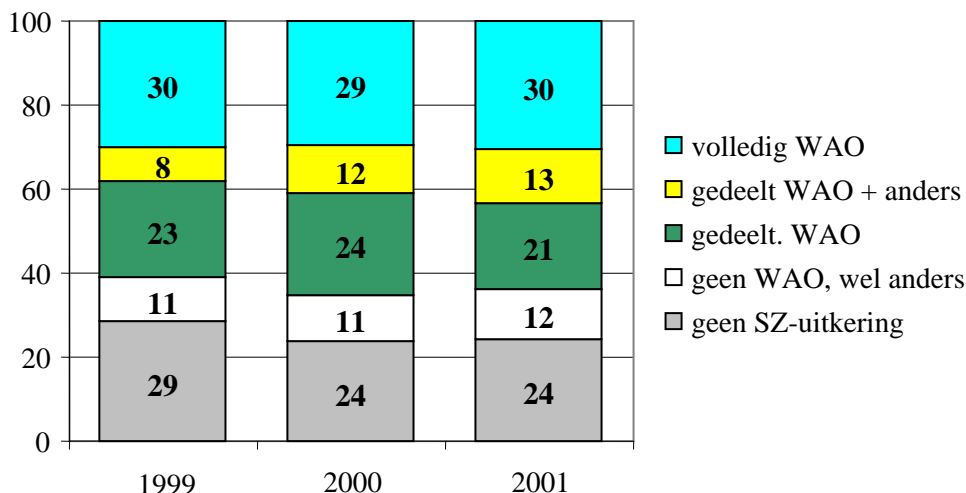
Niet alleen het aandeel werkenden, ook de intensiteit van hun arbeid ligt binnen het cohort 1999 hoger dan in de beide latere jaren (zie de linkerhelft van figuur 5.6). Wel zijn de verschillen hier minder groot. Zowel het aandeel werkenden dat de oude uren weet te evenaren als degenen die er hooguit een kwart onder blijven zijn in het cohort 1999 enkele procentpunten beter vertegenwoordigd. Gemiddeld genomen bereiken de gere-integreerden van het cohort 1999 85 procent van hun oorspronkelijke uren. Voor het cohort 2000 is dat 79 procent, voor 2001 is het 81 procent.

Wanneer bij de vergelijking van de oude en de nieuwe werktijd niet uitsluitend wordt gekeken naar de werkenden maar naar alle voormalige re-integratiekandidaten (de rechterhelft van figuur 5.6) is het verschil groter. Gemiddeld genomen komen de re-integratiekandidaten van het cohort dan uit op 45 procent van hun oude uren. Voor de cohorten 2000 en 2001 is dat 38 respectievelijk 35 procent.

Uitkerings(on)afhankelijkheid

Tot slot de inkomenskwestie: in hoeverre is de uitkeringssituatie van de re-integratiekandidaten uit de drie cohorten in de loop der jaren veranderd?

Figuur 5.6
Uitkeringssituatie op de lange termijn, cohorten 1999 - 2001 (%)

Eerder is al geconstateerd dat de uitkeringssituatie van de re-integratiekandidaten uit de drie cohorten ten tijde van hun re-integratieafspraken met de uitvoering weinig verschil vertoont. Ook wat betreft de langetermijnontwikkeling in de uitkeringspositie van de al dan niet werkenden wijken de drie cohorten nauwelijks van elkaar af. Het totaalbeeld van de uitkeringssituatie van de drie cohorten laat wel verschil zien (figuur 5.6). Gezien het hogere aandeel gere-integreerden onder het cohort 1999 wekt het geen verbazing dat dit cohort zich ook wat betreft

de uitkerings(on)afhankelijkheid in positieve zin onderscheidt. Het aandeel re-integratiekandidaten dat enkele jaren na afloop van het re-integratietraject geen socialezekerheidsuitkering (meer) ontvangt, ligt binnen de cohorten 2000 en 2001 beide op een kwart (24 procent). Binnen het cohort 1999 ligt dat aandeel op drie tiende deel (29 procent).

Toekomstverwachtingen

Ter afsluiting van de vraaggesprekken is aan de (ex-)re-integratiekandidaten die ten tijde van het onderzoek niet of niet meer werkten gevraagd of zij wel nog naar een baan op zoek waren. Binnen de cohorten 1999 en 2000 gaf circa één derde deel (32 respectievelijk 35 procent) hierop een bevestigend antwoord, onder het cohort 2001 was dat wat meer (39 procent). Actief zoekgedrag komt meer voor onder ex-re-integratiekandidaten die er op een eerder moment al in waren geslaagd het werk te hervatten (werk dat dus tijdelijk is gebleken) en minder naarmate het re-integratietraject langer achter de rug ligt.

Negen van de tien niet-zoekers uit alle cohorten leggen de oorzaak voor hun 'passiviteit' bij hun gezondheid. Van de wél zoekenden zegt ruim de helft (soms) gezondheidsproblemen tegen te komen c.q. verwachten bij het vinden en vervolgens verrichten van beroepsarbeid. Overigens ondervinden ook twee op de vijf wél gere-integreerden uit alle cohorten bij hun werk belemmeringen als gevolg van gezondheidsproblemen. Ruim de helft daarvan noemt die belemmeringen groot tot zeer groot.

5.5 Tot slot

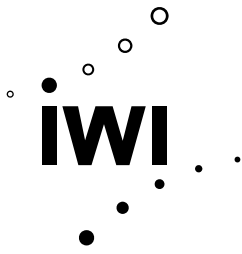
Tussen de cohorten 1999 en 2001 is in het verloop van het re-integratieproces veel veranderd. De betekenis van werkhervatting aansluitend aan het voltooien van het afgesproken traject, in de vorm die de kandidaat zelf achteraf als 'plaatsing' aanduidt, is sterk afgenomen, van een derde deel onder het cohort 1999 tot een vijfde deel in 2001. Opvallend is dat de betekenis van aansluitende werkhervatting op eigen kracht nauwelijks is verminderd (circa een vijfde deel onder alle cohorten). Tezamen genomen tonen de beide typen initiële werkhervatting een duidelijke afname, van ruim de helft (52 procent) onder het cohort 1999 via 48 procent onder het cohort 2000 tot twee vijfde deel (39 procent) in 2001.

Alle cohorten vertonen in de jaren (minimaal twee) na de trajectafsluiting mobiliteit op de arbeidsmarkt. Initiële werkhervatters veranderen één of meermalen van baan en/of vallen terug richting inactief bestaan, en een deel van de initieel inactieven weet op een later moment alsnog het werk te hervatten. Al met al is het aandeel werkenden binnen zowel het cohort 1999 als 2001 op de langere termijn gezien toegenomen ten opzichte van de situatie direct na afloop van het traject. Het aandeel re-integreerden binnen het cohort 2001 (43 procent) is ook dan nog duidelijk lager dan dat in de cohorten 2000 (gelijk gebleven op 48 procent) en, vooral, 1999 (gestegen tot 55 procent). Ook ligt de intensiteit van de werkhervatting onder het cohort 2001 lager dan die van de eerdere cohorten.

Op de lange termijn gezien loopt ook de uitkerings(on)afhankelijkheid van de re-integratiekandidaten uit de drie cohorten uiteen. Het aandeel volledig arbeidsongeschikten verschilt nauwelijks tussen de drie jaargangen, maar binnen het cohort 1999 weten meer (voormalig) arbeidsgehandicapten het na verloop van enkele jaren zonder enige sociale zeker-

heidsuitkering te (kunnen) stellen. Niettemin is ook onder dit verhoudingsgewijs succesvolle cohort 1999 op de lange termijn gezien nog steeds een ruime meerderheid (gedeeltelijk) afhankelijk van een uitkering.

6 De cohorten 1999-2001: knelpunten en tevredenheid

In de voorgaande hoofdstukken is een beeld geschetst van het verloop van de re-integratietrajecten uit de cohorten 1999 – 2001, van arbeidsgehandicapten die in deze jaren met hun uitvoeringsinstantie een re-integratieafspraken hebben gemaakt. Het is inmiddels duidelijk dat deze afspraken niet altijd hebben geleid tot het beoogde resultaat, in de vorm van een voltooid re-integratietraject bekroond met een plaatsing en gevolgd door duurzame beroepsmatige activiteit. De vraag is nu hoe de betrokken re-integratiekandidaten op hun (afgesproken) trajecten terugkijken. Hoe tevreden zijn zij over de begeleiding die zij van hun toenmalige uitvoeringsinstantie en van het re-integratiebureau hebben ontvangen, welke specifieke tekortkomingen hebben zij bij die begeleiding ervaren, en hoe beoordelen zij achteraf het effect op hun arbeidsmarktpositie?

Bij dit alles is het belangrijk te weten welke verschillen er bestaan tussen re-integratiekandidaten die hun traject al dan niet met het beoogde resultaat hebben afgesloten. Juist de mening van de kandidaten die daar niet in zijn geslaagd kan inzicht bieden in de knelpunten bij de re-integratiebegeleiding, en aanknopingspunten bieden bij het verbeteren van de kwaliteit.

6.1 Waardering voor de uitvoeringsinstelling en het re-integratiebureau²³

Aan de re-integratiekandidaten is om te beginnen gevraagd hoe tevreden zij over het geheel genomen zijn over de begeleiding die zij van het hun toenmalige uitvoeringsinstelling hebben gekregen. Bij deze uitvoeringsinstellingen gaat het nadrukkelijk niet om het UWV maar om haar voorgangers die in 2002 tot UWV zijn gefuseerd.

De waardering van de kandidaten uit het cohort 2001 ligt verdeeld (zie figuur 6.1). Net iets meer kandidaten zijn achteraf bezien ontevreden over de begeleiding door hun uitvoeringsinstelling dan tevreden. Weinig kandidaten zeggen daarbij ‘zeer tevreden’ te zijn (5 procent). Het aandeel ‘zeer ontevreden’ ligt hoger (18 procent). Vergelijking in de loop der tijd laat zien dat de tevredenheid onder het cohort 2001 iets hoger ligt dan die onder het cohort 1999. Het cohort 2000 vormt met bijna de helft tevreden ex-kandidaten een positieve uitschieter. Uit recent onderzoek²⁴ blijkt overigens dat de waardering van uitkeringsgerechtigden voor de re-integratiebegeleiding door UWV in latere jaren is toegenomen. Het gemiddelde rapportcijfer voor de begeleiding naar werk is tussen 2003 en 2005 gestegen van 5.4 naar 6.2.

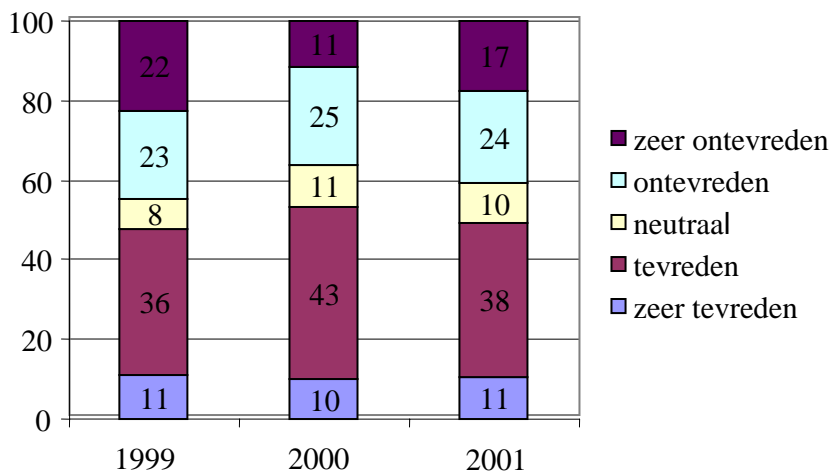
Ook is gevraagd hoe tevreden de kandidaten zijn over het geheel genomen zijn over de begeleiding en voorzieningen die zij van het hun toegewezen re-integratiebureau hebben gekregen (figuur 6.1). De waardering voor het re-integratiebureau tonen een vergelijkbaar patroon als

²³ Ter herinnering: in deze studie worden alle re-integratieinstanties als ‘re-integratiebureaus’ aangeduid, ook wanneer het gaat om de jaren voorafgaand aan de privatisering. Voor veel kandidaten uit de cohorten 1999 en deels ook 2000 zal het nog gaan om Arbvo, de publieke instantie die naderhand tot het private bureau Cliq is omgevormd.

²⁴ UWV (2006), Klanttevredenheidsonderzoek UWV 2005. Totaalrapport. Het gaat hier om uitkeringsgerechtigden in het algemeen, dus niet uitsluitend om arbeidsgehandicapten.

die met de toenmalige uitvoeringsinstelling. De meningen binnen elk van de cohorten liggen verdeeld. De kandidaten uit het cohort 2001 zijn iets meer tevreden dan die uit het cohort 1999. Ook in dit geval vormt het cohort 2000 een positieve uitschieter: het is het enige waarin meer dan de helft van de kandidaten achteraf gezien uitgesproken tevreden is over de dienstverlening door hun re-integratiebureau.

Figuur 6.1
Tevredenheid over de begeleiding door het re-integratiebureau (%)

Een deel van de kandidaten zei geen mening te hebben over de kwaliteit van het hun toegewezen bureau omdat zij in de praktijk nooit enige begeleiding of voorzieningen hadden gekregen (20 respectievelijk 17 en 12 procent van de drie cohorten). Dit terwijl dat ten tijde van hun re-integratieafpraak met de uitvoering toch wél de bedoeling was. Wanneer dit wordt verrekend blijkt dat 54 respectievelijk 45 en 47 procent van de kandidaten uit de cohorten 1999 tot en met 2001 ofwel nooit enige begeleiding heeft gehad ofwel de kwaliteit van de wél ontvangen begeleiding als slecht tot zeer slecht beoordeelt. Zo bezien ligt het niveau van de waardering over de begeleiding van het bureau even hoog als die over de uitvoeringsinstelling.

De mate van tevredenheid met zowel de uitvoeringsinstelling als het re-integratiebureau is uiteraard sterk afhankelijk van het verloop van het re-integratietraject. Het minst tevreden zijn degenen die nooit aan het toegezegde traject zijn begonnen en er indertijd evenmin in zijn geslaagd zelfstandig het werk te hervatten. Ex-kandidaten die daadwerkelijk een traject hebben gevolgd en vervolgens ook zijn geplaatst zijn ongeveer dubbel zo tevreden.

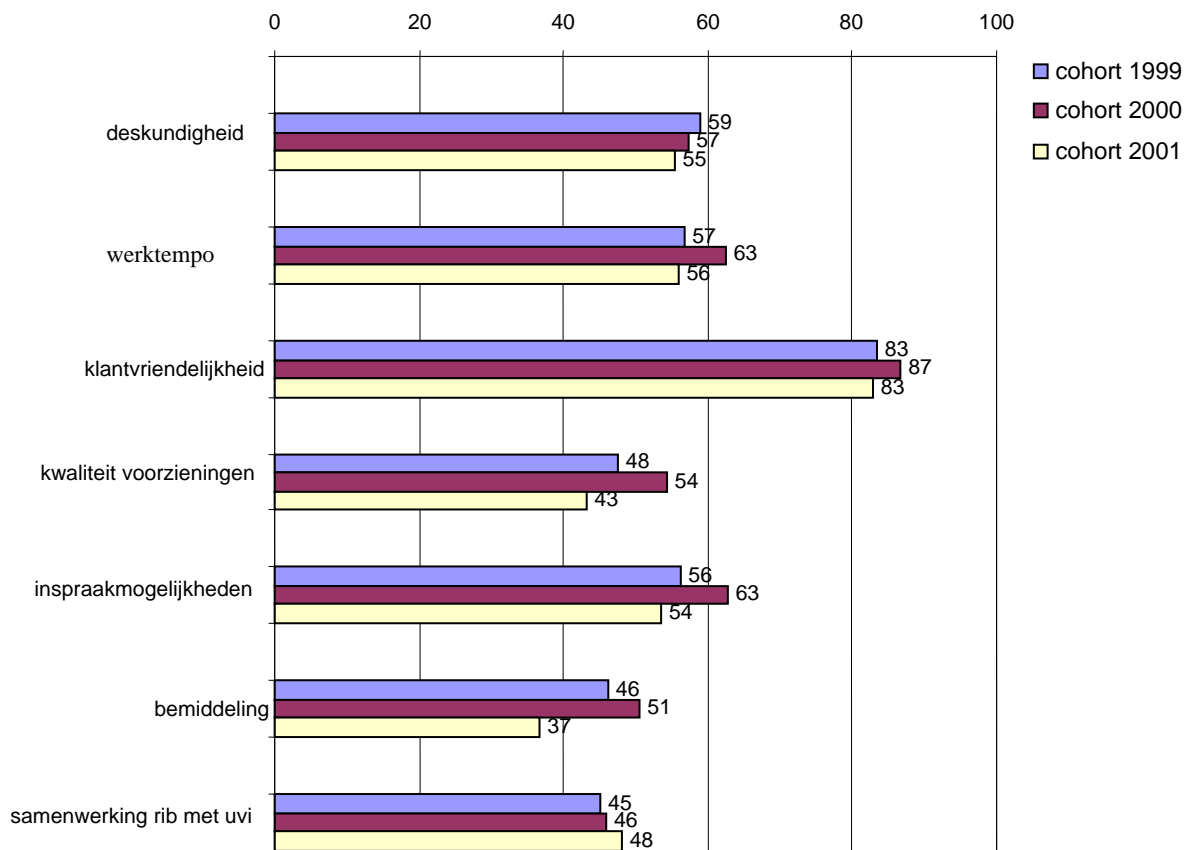
6.2 Knelpunten bij de re-integratiebegeleiding

Tot dusver ging het om de tevredenheid van de kandidaten over de begeleiding van het re-integratiebureau 'in het algemeen'. Daarnaast is geïnformeerd naar hun waardering voor een

aantal specifieke aspecten van de re-integratiebegeleiding. Deze waardering wijst aan waar de knelpunten binnen de re-integratietrajecten liggen.

Figuur 6.2

Waardering van specifieke aspecten van de begeleiding door het re-integratiebureau, 1999-2001 (% tevredenheid)

Figuur 6.2 brengt de tevredenheid van de re-integratiekandidaten over de diverse aspecten van hun begeleiding in beeld. De hoogste waardering wordt toegekend aan de klantvriendelijkheid bij de persoonlijke contacten met het re-integratiebureau. Ruim vier vijfde deel van de kandidaten (83 procent) is hierover tevreden, evenveel als in het cohort 1999. De tevredenheid onder het cohort 2000 ligt nog hoger (87 procent).

De tevredenheid over het werktempo van het bureau tijdens het re-integratietraject (dat bijvoorbeeld tot uitdrukking komt in de wachttijd op een cursus) ligt binnen het cohort 2001 op ruim de helft (56 procent), nagenoeg even hoog als in het cohort 1999 (57 procent). Het cohort 2000 (63 procent) steekt er duidelijk boven uit.

Voor de inspraakmogelijkheden die de kandidaat heeft gehad bij de invulling van zijn traject geldt hetzelfde. De tevredenheid hierover ligt binnen het cohort 2001 op ruim de helft (54 pro-

cent), iets lager dan in het cohort 1999 (56 procent). Binnen het cohort 2000 ligt het aandeel tevreden kandidaten op ruim drie vijfde deel (63 procent).

De waardering voor de deskundigheid van de medewerkers van het re-integratiebureau ligt onder de kandidaten van het cohort 2001 eveneens op ruim de helft (55 procent). Afgaande op de ex-kandidaten is de deskundigheid binnen de bureaus sinds het cohort 1999 (59 procent tevredenheid) geleidelijk afgenomen. Het cohort 2000 (57 procent) vormt ditmaal geen positieve uitschieter.

De tevredenheid over de samenwerking en afstemming tussen het re-integratiebureau en de uitvoeringsinstantie – haar opdrachtgever – toont een omslag: voor het eerst is minder dan de helft (48 procent) van de re-integratiekandidaten uit het cohort 2001 tevreden. Dit is iets meer dan in de beide voorgaande cohorten (45 respectievelijk 46 procent).

De waardering voor het aantal en de kwaliteit van de geboden voorzieningen ligt binnen het cohort 2001 nog lager: ruim twee vijfde deel (43 procent) is daarover tevreden. Onder het cohort 1999 ligt de waardering voor de voorzieningen hoger (48 procent), onder het cohort 2000 nóg hoger (54 procent).

Het laagst is de waardering waar het gaat om de beschikbaarheid en de kwaliteit van de persoonlijke bemiddeling tussen de re-integratiekandidaat en potentiële werkgevers. Krap twee vijfde deel (37 procent) van de kandidaten uit het cohort 2001 die ermee te maken hebben gehad beoordeelt de bemiddeling achteraf bezien positief. Afgaande op de kandidaten zelf was de kwaliteit van de bemiddeling onder het cohort 1999 duidelijk beter (46 procent tevreden) en onder het cohort 2000 nog hoger (51 procent).

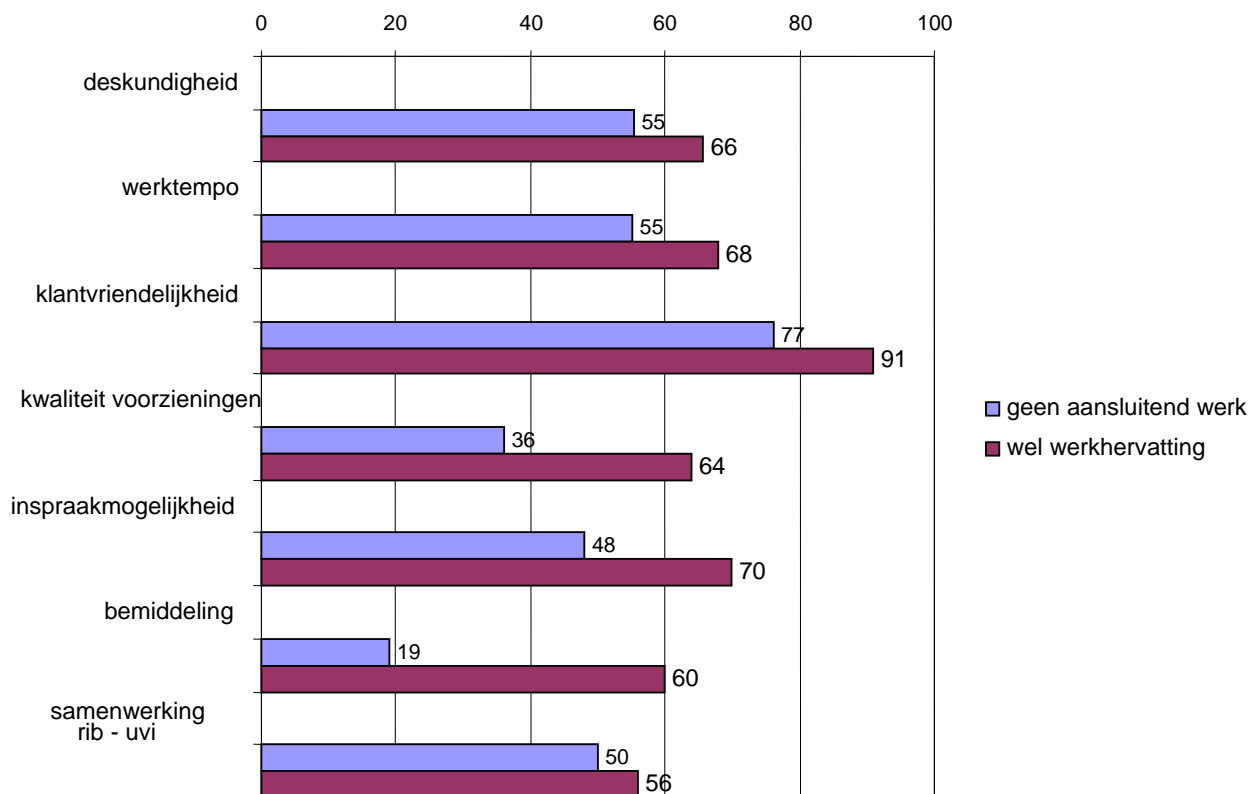
Knelpunten voor al dan niet gere-integreerden

Het belang van de onderscheiden aspecten van de re-integratiebegeleiding komt ook naar voren wanneer wordt gelet op de uiteenlopende tevredenheid onder kandidaten die er al dan niet in zijn geslaagd aansluitend aan het traject de beroepsarbeid te hervatten. De omvang van het verschil tussen beide typen kandidaten maakt duidelijk welke aspecten van de re-integratiebegeleiding meer dan wel minder belangrijk zijn voor het al dan niet slagen van het re-integratietraject. Figuur 6.3 brengt de knelpunten voor het cohort 2001 in beeld. Het gaat hier uitsluitend om kandidaten die daadwerkelijk met een traject zijn gestart.

Om te beginnen valt op dat er verhoudingsgewijs weinig verschil bestaat in de waardering voor de klantvriendelijkheid van de medewerkers van het re-integratiebureau. Een grote meerderheid van de beide categorieën trajectverlaters is hierover tevreden, zij het dat die meerderheid groter is onder de kandidaten die er in zijn geslaagd aansluitend het werk te hervatten (91 procent) dan onder de initieel inactieven (77 procent). De tevredenheid onder de laatste groep blijft hiermee 15 procent achter op de eerstgenoemde. Dit maakt enerzijds duidelijk dat klantvriendelijkheid gewenst is en anderzijds dat klantvriendelijkheid alléén onvoldoende is om een traject te doen slagen.

Figuur 6.3

Waardering van de re-integratiebegeleiding door werkhervatters en niet-werkhervatters onder de daadwerkelijk gestarte trajecten, cohort 2001 (% tevredenheid)

Ook bij enkele andere aspecten van de re-integratiebegeleiding zijn de verschillen in tevredenheid onder de al dan niet gere-integreerden onder de trajectvolgers relatief beperkt. Van de werkhervatters is 57 procent tevreden over de samenwerking tussen re-integratiebureau en uitvoeringsinstelling, onder de niet-werkhervatters is dat 50 procent (een onderling verschil van 12 procent). Tevredenheid over de deskundigheid van de medewerkers van het re-integratiebureau: 66 procent onder de werkhervatters, 55 procent onder de niet-werkhervatters (een verschil van 17 procent). Tevredenheid over het werktempo van het bureau: werkhervatters 69 procent, niet-werkhervatters 55 procent (20 procent verschil).

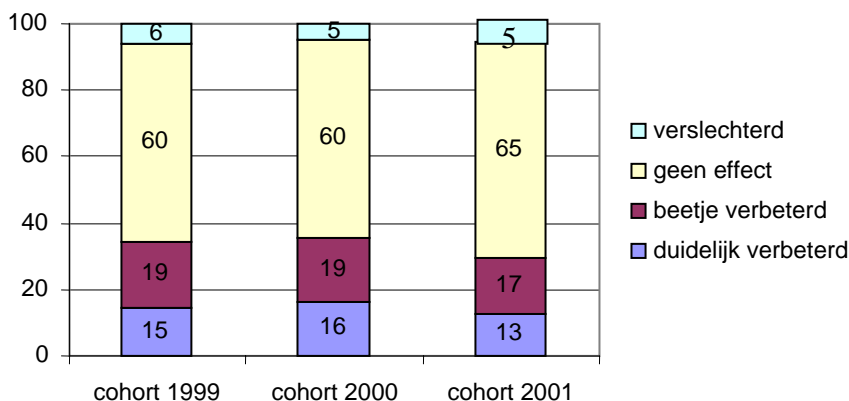
De andere onderscheiden aspecten van de begeleiding laten grotere verschillen tussen de waardering van de al dan niet gere-integreerden zien. De tevredenheid over de inspraakmogelijkheden bij de invulling van het traject neemt af van 70 tot 48 procent (31 procent verschil). Tevredenheid over de kwaliteit van de geboden voorzieningen: 65 om 36 procent (45 procent verschil). Het grootst is het verschil in tevredenheid over aanbod en kwaliteit van directe, persoonlijke bemiddeling tussen de re-integratiekandidaat en potentiële werkgevers. Van de werk-

hervatters is 60 procent hierover te spreken, van de niet-gere-integeerden niet meer dan 17 procent. Verschil: 72 procent. Deze cijfers laten zien dat inspraak, goede voorzieningen en directe bemiddeling duidelijk meetellen bij het al dan niet slagen van het traject

6.3 Verbetering van de arbeidsmarktpositie?

De laatste vraag met betrekking tot de kwaliteit van de re-integratiebegeleiding betreft de invloed van de re-integratiebegeleiding op de uiteindelijke arbeidsmarktsituatie van de re-integratiekandidaten. De antwoordmogelijkheden hierbij luiden ‘duidelijk verbeterd’, ‘een beetje verbeterd’, ‘geen invloed’ of ‘verslechterd’. Figuur 6.4 laat de verschillen tussen de drie cohorten zien.

Figuur 6.4
Verbetering van de arbeidsmarktpositie, cohorten 1999-2001)

Eerder is gebleken dat de tevredenheid in het algemeen over de begeleiding door de uitvoeringsinstelling zowel als het re-integratiebureau in de loop der cohorten licht gestegen is, met in beide gevallen een positieve uitschieter voor het cohort 2000. De waardering voor het resultaat van de effectiviteit van de re-integratiebegeleiding toont een ander patroon.

Binnen elk van de cohorten wordt door een meerderheid van alle ex-re-integratiekandidaten ontkend dat de re-integratiebegeleiding enige positieve invloed op de arbeidsmarktpositie heeft gehad. Binnen de cohorten 1999 en 2000 ligt dat aandeel op 60 procent, in het cohort 2001 is het 65 procent. (Een fractie van 5 à 6 procent van de kandidaten vindt zelfs dat hun kans op werk door de re-integratiebegeleiding is verslechterd.)

Gelet op het aandeel ex-kandidaten dat wél een positief effect op de arbeidsmarktpositie ervaart is het inmiddels bekende patroon weer zichtbaar. Tussen de cohorten 1999 en 2000 is die waardering enigszins gestegen: 34 respectievelijk 36 procent van de kandidaten ervaart zo'n verbetering. Onder de kandidaten van het cohort 2001 is dat nog maar 30 procent: duidelijk minder dan in het cohorten 2001 en 1999.

Het ervaren van een ‘verbetering van de arbeidsmarktpositie’ betekent overigens niet dat de kandidaten vinden dat zij zonder hun re-integratiebegeleiding het werk níet hadden kunnen hervatten. Binnen cohort 2001 bijvoorbeeld is 60 procent van de kandidaten die daadwerkelijk een traject hebben gevolgd én aansluitend het werk hebben hervat, van mening dat het traject een gunstige invloed op hun arbeidsmarktpositie heeft gehad. De helft van deze groep (31 procent van álle gere-integreerde trajectvolgers) spreekt zelfs van een zeer positieve invloed. Dat betekent echter nog steeds dat twee van de vijf werkhervatters onder de trajectvolgers van mening zijn dat de begeleiding níet heeft geholpen. Met andere woorden: zij vinden dat de werkhervatting geheel op eigen kracht is gebeurd. Omgekeerd vindt een kwart van de kandidaten die wél een traject hebben gevolgd maar er niet in geslaagd zijn aansluitend het werk te hervatten niettemin dat de genoten re-integratiebegeleiding hun arbeidsmarktpositie heeft verbeterd.

6.4 Latere ontwikkelingen

In opdracht van RWI is recentelijk onderzoek verricht onder de re-integratiekandidaten uit het inkoopjaar 2004/2005 waarbij is geïnformeerd naar hun tevredenheid over de kwaliteit van hun begeleiding door het re-integratiebureau.²⁵ In het onderzoeksrapport ‘Voldoende, niet afdoende’ gaat het zowel om tevredenheid ‘in het algemeen’ als om de tevredenheid over enkele afzonderlijke kenmerken van het traject. Op verzoek van IWI heeft het betrokken onderzoeksbureau deze gegevens gespecificeerd voor de groep arbeidsgehandicapten die re-integratiebegeleiding van een re-integratiebureau ontvingen. De gegevens uit de beide onderzoeken zijn echter niet in alle opzichten vergelijkbaar. De gegevens uit het RWI-onderzoek zijn afkomstig van kandidaten die daadwerkelijk met hun traject zijn begonnen en er op het moment van het onderzoek nog mee bezig waren dan wel het recentelijk hadden afgesloten. Het is waarschijnlijk dat deze groep, die immers ten tijde van het opinieonderzoek nog onwetend was over de - dikwijls tegenvallende - effectiviteit van het traject, vooralsnog positiever oordeelt dan ex-kandidaten uit het IWI-onderzoek die er jaren later op terugkijken.

Wat betreft de tevredenheid met het re-integratiebureau ‘in het algemeen’ is een directe vergelijking niet mogelijk, omdat deze binnen het RWI-onderzoek is uitgedrukt in een rapportcijfer en niet in de vijfpuntsschaal (van zeer ontevreden tot en met zeer tevreden) die in Tjuidpaden is gebruikt. Voor wat het waard is: het gemiddelde rapportcijfer dat de arbeidsgehandicapten uit het inkoopjaar 2004/2005 gaven aan de begeleiding door hun re-integratiebureau bedraagt 6.6. Dit vergeleken met een aandeel tevreden trajectstarters van 51 respectievelijk 59 en 53 procent onder de cohorten 1999, 2000 en 2001.

Meer zijn de gegevens over de tevredenheid met afzonderlijke aspecten van de re-integratiebegeleiding. Deze gegevens zijn beide onderzoeken in dezelfde vijfpuntsschaal gemeten. De tevredenheidsvragen uit de beide onderzoeken overlappen elkaar gedeeltelijk, waardoor het oordeel van het inkoopjaar 2004/2005 met enige voorzichtigheid vergeleken kan worden met die uit de eerdere cohorten 1999, 2000 en 2001. Het gaat hierbij om het aandeel

²⁵ RWI (2005), Voldoende, niet afdoende. Onderzoek uitgevoerd door bureau Regioplan.

trajectstarters met een uitgesproken tevreden mening, die de betreffende vraag met 'tevreden' dan wel 'zeer tevreden' hebben beantwoord. Een overzicht.

Klantvriendelijkheid: 79 procent uitgesproken tevredenheid in het inkoopjaar 2004/2005 vergeleken met respectievelijk 86, 88 en 84 procent in de cohorten 1999, 2000 en 2001.

Tevredenheid over de 'duur van de wachttijden' in het RWI-onderzoek vergeleken met tevredenheid over 'het werktempo van het re-integratiebureau' onder de trajectstarters binnen Tijden: 53 procent tevreden in het inkoopjaar 2004/2005 vergeleken met 63 respectievelijk 67 en 61 procent in de cohorten 1999, 2000 en 2001.

'Omgang met eigen wensen en ideeën' in het RWI-onderzoek vergeleken met 'de inspraakmogelijkheden in de loop van het traject' in Tijden: 54 procent tevredenheid in het inkoopjaar 2004/2005 vergeleken met 61 respectievelijk 67 en 59 procent in de cohorten 1999, 2000 en 2001.

'Inhoud van de trajecten' in het RWI-onderzoek vergeleken met 'aantal en kwaliteit van de re-integratievoorzieningen die voor u beschikbaar waren' in Tijden: 50 procent in het inkoopjaar 2004/2005 vergeleken met 51 respectievelijk 62 en 49 procent binnen de cohorten 1999, 2000 en 2001.

Het oordeel van de re-integratiekandidaten uit de beide onderzoeken over de effectiviteit van hun traject is het meest betrouwbaar te vergelijken. 'Vergroten van de kans op werk' in het RWI-onderzoek vergeleken met 'verbetering van de kansen op de arbeidsmarkt in Tijden: 40 procent positieve antwoorden in het inkoopjaar 2004/2005 vergeleken met 44 respectievelijk 45 en 41 procent onder de trajectstarters uit de cohorten 1999, 2000 en 2001.

Al met al heeft het er veel van weg dat de kwaliteit van de re-integratiebegeleiding en –trajecten in de genoemde opzichten sinds het cohort 2001 níet is verbeterd. Het patroon in de tijd is in alle gevallen hetzelfde: een duidelijke stijging van de kwaliteit van de re-integratiebegeleiding tussen het re-integratiecohort 1999 (dat nog in publieke handen was) en het cohort 2000 (overgangsjaar tussen het publieke en private stelsel), gevolgd door een daling van de kwaliteit tussen de cohorten 2000 en 2001 (toen de privatisering compleet was) en geen verandering dan wel een verdere daling in de daaropvolgende inkoopjaren.

Er valt nog een andere parallel te trekken tussen de gegevens uit RWI-onderzoek en die uit Tijden. De waardering van de re-integratiekandidaten uit het inkoopjaar 2004/2005 is het grootst waar het gaat om aspecten van de re-integratiebegeleiding die weliswaar sympathiek dan wel wettelijk verplicht zijn maar voor het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van de betrokken kandidaten weinig functioneel nut lijken te hebben. Het gaat hierbij om klantvriendelijkheid, de omgang met cliëntgegevens, en telefonische en fysieke bereikbaarheid. De waardering voor (de deskundigheid van) de medewerkers van het bureau en het nakomen van afspraken is al wat minder. Duidelijk minder waardering bestaat er voor de kwaliteit van de praktische onderdelen van de begeleiding: de verstrekte informatie, het verkregen inzicht in een passende baan, informatie over de voortgang van het traject en over de rechten en plichten van de kandidaat. De omgang met de eigen wensen van de cliënt en de inhoud van de activiteiten worden nóg minder gewaardeerd. Het minst tevreden zijn de kandidaten over het vergroten

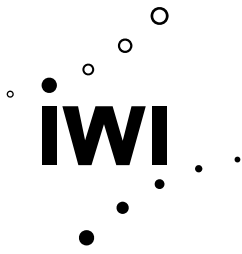
van de kans op werk, het verzorgen van geschikte vacatures en over het resultaat van de re-integratiebegeleiding. Eenzelfde patroon is zichtbaar in de tevredenheid van de kandidaten uit de cohorten 1999, 2000 en 2001.

6.5 Tot slot

Binnen het cohort 2001 blijken meer re-integratiekandidaten over het geheel genomen tevreden (46 procent) dan ontevreden (42 procent) te zijn over de kwaliteit van het hun toegewezen re-integratiebureau. Meer toegespitst zijn de kandidaten die daadwerkelijk met een re-integratiebureau van doen hebben gehad het meest te spreken over de klantvriendelijkheid. Knelpunten worden met name ervaren bij de persoonlijke bemiddeling, de kwaliteit van de geboden voorzieningen de inspraakmogelijkheden bij de concrete invulling van het traject. De invloed van de re-integratiebegeleiding op de uiteindelijke arbeidsmarktsituatie wordt door de meerderheid der kandidaten niet hoog ingeschat op elke tien re-integratiekandidaten uit het cohort 2001 vindt dat hun kansen door de begeleiding zijn verbeterd, maar de overigen ervaren geen verandering.

De ontwikkeling in de tijd laat in nagenoeg alle opzichten eenzelfde patroon zien. is de kwaliteit van de re-integratiebegeleiding tussen het re-integratiecohort 1999 (dat nog in publieke handen was) en het cohort 2000 (overgangsjaar tussen het publieke en private stelsel) gestegen, gevolgd door een daling van de kwaliteit tussen de cohorten 2000 en 2001 (toen de privatisering compleet was). dat de kwaliteit van de re-integratiebegeleiding c.q. - trajecten in de daaropvolgende jaren niet verbeterd.

Tenslotte is, afgaande op het oordeel van de betrokken re-integratiekandidaten zelf, ook de effectiviteit van de re-integratiebegeleiding in de vorm van een verbeterde arbeidsmarktpositie in de loop der jaren duidelijk verminderd.

7 De cohorten 1999-2001: achtergronden van de terugval

In hoofdstuk 5 is gebleken dat de resultaten van de re-integratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten in de loop van de onderzochte periode beduidend zijn teruggelopen. Wist 52 procent van alle kandidaten uit het cohort 1999 het toegekende traject nog met aansluitende werkherhervatting te beëindigen, een jaar later was dit afgenomen tot 48 procent en twee jaar later tot 39 procent. Voor de daadwerkelijk gestarte re-integratietrajecten geldt een nog sterkere achteruitgang: van 64 procent werkherhervatting binnen het cohort 1999 tot 57 respectievelijk 44 procent binnen de beide latere cohorten. Dit voert tot de vraag wat de achtergrond van deze terugval in de re-integratieresultaten is. Wat is er gebeurd gedurende het tijdvak waarin de onderzochte trajecten liepen - de periode 1999 tot 2004 - dat een verklaring kan bieden? Drie mogelijkheden dringen zich hierbij op.²⁶ Het gaat steeds om veranderingen die zich in de betrokken jaren hebben voltrokken.

Om te beginnen hebben zich in de loop van de onderzochte periode de nodige veranderingen op de arbeidsmarkt voorgedaan: economische opbloei in de beginjaren, een omslag naar recessie vanaf 2002. Het ligt voor de hand dat de eerst ruimende en vervolgens krimpende arbeidsmarkt de kansrijkdom van de re-integratiekandidaten heeft beïnvloed. Een aanwijzing hiervoor is dat verhoudingsgewijs veel kandidaten uit het cohort 2001 hun uitblijvende plaatsing toeschrijven aan het niet beschikbaar zijn van banen. De vraag rijst in hoeverre de teruggevalresultaten van de cohorten 2000 en 2001 door de veranderde economische context is veroorzaakt. Wat blijkt is dat de veranderde economische context de terugval in de re-integratieresultaten tussen de cohorten 1999, 2000 en 2001 over het geheel genomen weinig in negatieve zin heeft beïnvloed. De re-integratiekandidaten uit het cohort 2001 die daadwerkelijk met hun traject zijn begonnen hebben wél last van de krimpende arbeidsmarkt ondervonden maar voor niet-starters geldt het omgekeerde. Binnen het cohort als geheel heffen deze verschillen elkaar grotendeels op (paragraaf 7.1).

In de tweede plaats is het denkbaar dat de verminderde re-integratieresultaten (deels) voortkomen uit veranderingen in de samenstelling van de cohorten. Het is bekend dat niet alle arbeidsgehandicapten even veel kans op re-integratie hebben. Een toename van het aandeel kansarme kandidaten, met een verhoudingsgewijs grote afstand tot de arbeidsmarkt, kan dan leiden tot een daling van het aandeel aansluitende werkherhervatting binnen het betreffende cohort.

Omdat, als gevolg van de toegenomen beleidsmatige nadruk op re-integratie, sinds eind vorige eeuw steeds meer arbeidsgehandicapten in aanmerking komen voor een re-integratietraject is zo'n toename van relatief kansarme kandidaten niet ondenkbaar. Een aanwijzing hiervoor is dat het aandeel re-integratietrajecten op eigen initiatief van de kandidaat is afgenomen van 47 procent in het cohort 1999 tot 39 procent in 2001. Ook hier is het de vraag in hoeverre de te-

²⁶ Een waarschuwing. De analyse in dit hoofdstuk is zeker niet alomvattend. Ongetwijfeld spelen er bij de teruggevalresultaten méér cohortgerelateerde kwesties mee dan het hier onderzochte trio economische context, individuele kansrijkdom privatisering.

ruggevallen re-integratieresultaten zijn veroorzaakt door veranderingen in de persoonlijke kansrijkdom van de kandidaten. Het blijkt dat de daling in de re-integratieresultaten van de cohorten 2000 en 2001 inderdaad ten dele verklaard wordt door een afname van de persoonsgebonden kansrijkdom van hun kandidaten, vooral als gevolg van gezondheidsproblemen (paragraaf 7.2).

Tenslotte zijn er de veranderingen in de uitvoering van de re-integratiebegeleiding die juist in de onderzochte periode hebben plaatsgevonden. Op het moment dat de arbeidsgehandicapten uit het cohort 1999 hun re-integratieafspraken met de uitvoering maakten, was die begeleiding in handen van een openbare uitvoeringsinstantie (Arbvo), vanaf 2000 is ze overgedragen aan marktgerichte re-integratiebureau. Ook deze privatisering kan het verloop en resultaat van het re-integratieproces hebben beïnvloed. Gezien het karakter van het onderzoek zijn harde cijfers over het effect van de privatisering niet beschikbaar. Wel zijn er enkele duidelijke aanwijzingen dat de privatisering enkele ongunstige (neven)effecten heeft gehad (paragraaf 7.3).

7.1 Economische context

Om te beginnen de vraag wat de invloed van de veranderde economische context op de resultaten van het re-integratieproces is geweest. De kansen die de arbeidsmarkt aan re-integratiekandidaten biedt om de beroepsarbeid weer op te pakken kunnen vanuit verschillende invalshoeken worden bekeken. Enerzijds is er de vraag naar werknemers: hoe groter die vraag, des te groter ook de kans om een baan te krijgen. Anderzijds is er de concurrentie van andere werkzoekenden: hoe omvangrijker het aanbod van arbeidskrachten, des te kleiner de kans om zelf voor een baan te worden verkozen. Ook de kwaliteit van vraag en aanbod en de mate van aansluiting tussen beide speelt een rol.²⁷

De hier gehanteerde indicatoren voor de stand van de economische context zijn achtereenvolgens het aantal vacatures, het aantal werkzoekenden binnen de totale beroepsbevolking en het aantal geregistreerde werklozen ofwel WW-gerechtigden. Gegevens over de kwaliteit van vraag en aanbod waren niet beschikbaar. Alle indicatoren hebben betrekking op het jaar en kwartaal waarin de re-integratiekandidaten hun traject(plan) beëindigden en daarmee in beginsel weer beschikbaar kwamen voor de arbeidsmarkt.

Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt

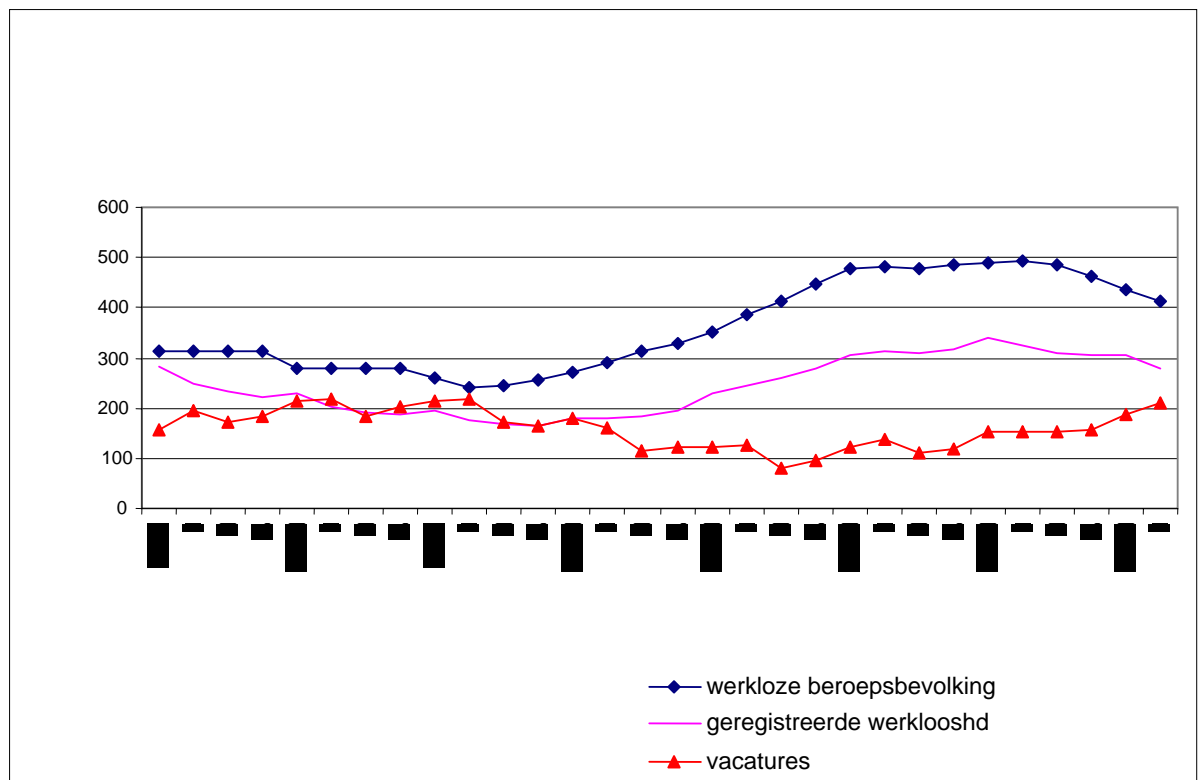
Het aantal geregistreerde vacatures, indicator voor de concrete vraag naar werknemers, schommelt wat als gevolg van seizoenspieken en –dalen maar toont op jaarbasis bezien een duidelijk patroon (figuur 7.1). Na een gemiddeld aantal van 170.000 in 1999 treedt een flinke groei op tot 200.000 en hoger in de piekperiode 2000 en de eerste helft van 2001. Tussen half 2001 en half 2002 ligt het aantal vacatures weer op het niveau van 1999. Vervolgens zet een sterke daling in en ligt het aantal vacatures tweeënehalf jaar lang rond 120.000, met een

²⁷ Dat ook deze 'match' tussen vraag en aanbod het resultaat van het re-integratietraject kan beïnvloeden blijkt uit het bestaan van re-integratiekandidaten uit het cohort 2001 die hun bijscholing op ICT-gebied afsloten op het moment dat deze sector ineens stortte.

dieptepunt beneden 100.000 in de tweede helft van 2003. In 2005 ligt het vacacureaantal weer rond 150.000 om in 2006 sterker te stijgen, tot 200.000 halverwege dat jaar..

Figuur 7.1

*Ontwikkelingen in de economische context per kwartaal, 1999 – 2004 (cijfers * 1.000; bron: CBS, 'StatLine')²⁸*

Het aantal werkzoekenden binnen de beroepsbevolking vormt een indicator voor de concurrentie ‘in het algemeen’: door formeel werklozen maar ook door nieuwkomers op de arbeidsmarkt en herintredende moeders. Het daalt van gemiddeld genomen 315.000 in 1999 tot rond de 250.000 in 2001. Daarna neemt het aantal werkzoekenden weer toe. Eerst langzaam, tot eind 2002 het niveau van 1999 weer is bereikt, en daarna sneller. In 2003 stijgt het gemiddelde aantal werkzoekenden tot 423.000, in 2004, 472.000 en net beneden een half miljoen in de eerste helft van 2005. Daarna daalt het aantal werkzoekenden binnen de gehele beroepsbevolking weer, tot ruim 414.000 halverwege 2006.

De geregistreerde werkloosheid, in casu WW’ers, is een indicator voor concurrentie door relatief kansrijke (want verhoudingsgewijs kortdurig inactieve) werknemers. Tussen begin 1999 en eind 2001 daalt de omvang van de geregistreerde geleidelijk van gemiddeld 284.000 tot 165.000. Ook in 2002 ligt het niveau nog beneden de 200.000. Daarna begint het aantal WW’ers sterk te stijgen zodat eind 2003 weer het niveau van het begin van de onderzoeksperi-

²⁸ Over de omvang van de werkloze beroepsbevolking in de jaren 1999 en 2000 zijn geen kwartaalcijfers beschikbaar, vandaar dat hier steeds de jaarcijfers zijn gebruikt.

ode is bereikt. In 2004 en 2005 ligt het aantal WW'ers boven de 300.000, met begin 2005 een uitschieter van 341.000. In 2006 begint het niveau weer te dalen.

In grote lijnen tonen de drie indicatoren eenzelfde patroon. Eerst enkele jaren van groei, tot het topjaar 2001, en vervolgens een periode van aanzienlijk sterkere daling. In 2006 zet dan het herstel in. Onderlinge vergelijking laat zien in welke volgorde de recessie vorm krijgt: eerst een krimp van het aantal vacatures, daarna een groeiend aantal werkzoekenden binnen de totale beroepsbevolking en tot slot een toename van het aandeel werkloze werknemers die tot dan in relatief beschermde arbeidsomstandigheden verkeerden. Het kalenderjaar 2001 scoort in alle opzichten het beste, met de jaren 2000 en 2002 als goede tweede en derde. Daarna volgt 1999, het beginjaar van de onderzochte periode. De jaren 2003 en meer nog 2004 vormen een economisch dieptepunt.

Economische context voor starters en niet-starters

Het effect van de economische context op de re-integratieresultaten van de cohorten 1999 tot en met 2001 is hier onderzocht door middel van multivariate analyses waarin de drie indicatoren voor de stand van de arbeidsmarkt ten tijde van de trajectbeëindiging als covariaat zijn opgenomen.²⁹ Bij deze analyse is ook de invloed van de al dan niet daadwerkelijke start van het re-integratietraject verdisconteerd. Reden hiervoor is dat re-integratietrajecten, uiteraard, tijd in beslag nemen. Het moment waarop de trajecten worden beëindigd en de betrokken kandidaten beschikbaar komen voor de arbeidsmarkt valt daarom op een later tijdstip - en daarmee in een andere economische context - dan voor de kandidaten uit hetzelfde cohort die níet daadwerkelijk een traject hebben gevolgd. Daar komt bij dat re-integratiekandidaten die een traject hebben gevolgd beduidend méér kans op aansluitende werkhervatting hebben dan degenen die, om welke reden dan ook, nooit aan het toegekende traject zijn begonnen. Gecombineerd betekent dit dat de kansarme en kansrijke re-integratiekandidaten uit één en hetzelfde cohort hun traject dikwijls onder afwijkende economische omstandigheden afsluiten. Dit verschijnsel doet zich het duidelijkst voor binnen het cohort 2001. Drie kwart van de verhoudingsgewijs kansarme niet-starters uit het cohort 2001 heeft de re-integratiebegeleiding in datzelfde economische topjaar beëindigd. Drie kwart van de in beginsel meer kansrijke starters uit datzelfde cohort deed dat pas in een later jaar, en in één op de drie gevallen was dat in de recessiejaren 2003 en 2004. Wanneer dit verschil niet wordt verdisconteerd ontstaat een valse voorstelling van zaken.³⁰

²⁹ Het gaat hier om variantieanalyses met het re-integratiecohort als onafhankelijke variabele (nominale schaal), de aansluitende werkhervatting als afhankelijke variabele (dichotome en daarmee ook ratio-schaal) en de economische indicatoren 'aantal vacatures', 'aandeel werklozen binnen de beroepsbevolking' en 'aantal geregistreerde werklozen' in het eindjaar en -kwartaal van het re-integratietraject als covariaten (ratioschaal). De cijfers, gemeten op kwartaalbasis, zijn afkomstig van de website StatLine van het CBS. De betrokken periode strekt zich uit van begin 1999 (het moment waarop de eerste van de onderzochte trajecten werden afgesloten) tot eind 2004 (het jaar waarin de dataverzameling voor het onderzoek werd afgesloten). Kwartaalgegevens over de werkloze beroepsbevolking in 1999 en 2000 zijn niet beschikbaar, vandaar dat hier voor elk van de kwartalen het jaaraantal is gebruikt. Verder zijn de uitkomsten van de variantie-analyses gecorrigeerd voor eventuele verschillen tussen de cijfers die de basis voor de analyses vormen en de 'werkelijke' cijfers uit kruistabellen, dit om vertekening als gevolg van een hogere non-respons te corrigeren. (Een hogere non-respons kan optreden omdat in analyses met meerdere variabelen alle cases met een missing values op welk van die variabelen dan ook wordt uitgesloten.)

³⁰ Variantie-analyse zonder deze toegevoegde factor 'trajectstart' geeft als - foutieve! - uitkomst dat de verschillen tussen de drie cohorten onder gelijke economische omstandigheden juist groter zouden zijn: niet 52 om 48 om 39 procent voor de cohorten 1999 tot en met 2001 54 om 47 om 36 procent!

Hierna eerst het effect van de veranderende economische ontwikkelingen op het resultaat van de wel en niet gestarte re-integratiekandidaten afzonderlijk. Daarna volgen de gecorrigeerde cijfers van de drie cohorten als geheel.

Effect van de economische context

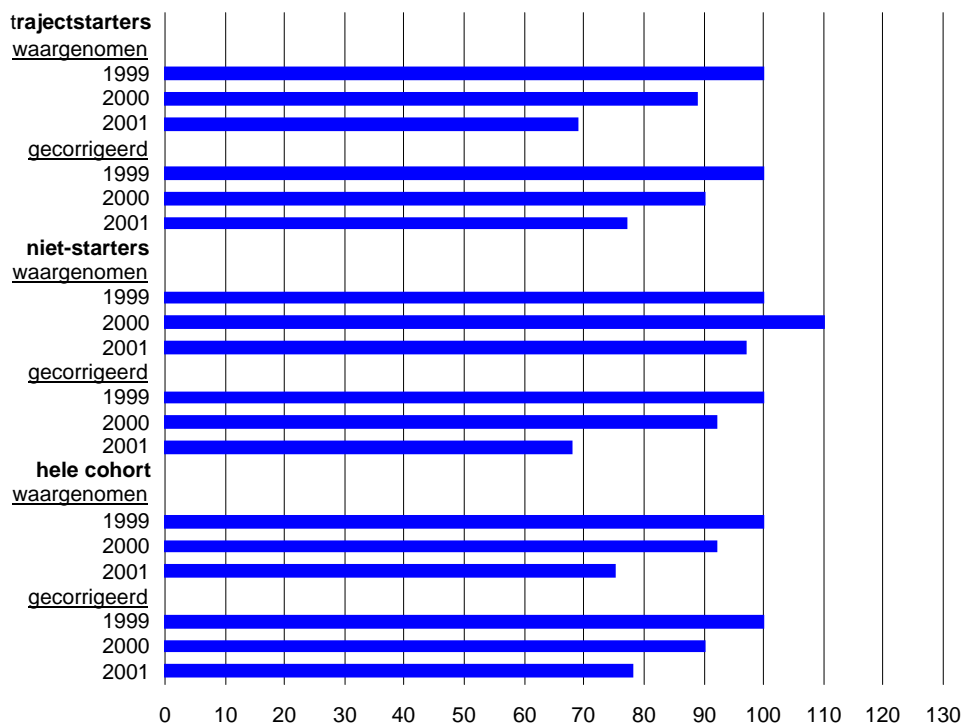
Van de ‘starters’ onder de re-integratiekandidaten uit het cohort 1999, dus degenen die daadwerkelijk met hun traject zijn begonnen, heeft 64 procent aansluitend het werk hervat. Onder het cohort 2000 is dit aandeel afgenomen tot 57 procent en onder het cohort 2001 nog sterker, tot 44 procent. Wanneer de verschillen worden uitgedrukt als percentage van de uitgangssituatie binnen het cohort 1999 resulteert de reeks 100 – 89 – 69. De factor ‘cohort’ vertoont een duidelijke samenhang met de resultaten van de re-integratiebegeleiding. In hoeverre ligt dat nu aan de veranderende economische context en in hoeverre aan andere cohortgerelateerde zaken?

De verschillen tussen de aansluitende werkhervatting van de starters onder de drie cohorten worden kleiner wanneer rekening wordt gehouden met de uiteenlopende arbeidsmarktomsomstandigheden waaronder hun trajecten zijn beëindigd. De starters uit de cohorten 1999 en 2000 hebben de economische wind enigszins mee gehad. Zo niet, dan had het niveau van hun aansluitende werkhervatting iets lager gelegen (op 62 respectievelijk 56 procent). De starters uit het cohort 2001 daarentegen hebben duidelijk last gehad van de recessie. Was die er niet geweest, dan had hun re-integratiescore vier procent hoger gelegen (48 procent). Uitgedrukt in relatieve scores bedraagt de onderlinge verhouding na correctie voor veranderingen in de economische context 100 om 90 om 77 (figuur 7.2). De achterstand van de starters binnen het cohort 2001 op die uit het cohort 1999 is hiermee verkleind van een derde deel naar een kwart maar blijft aanzienlijk. Er speelt bij het re-integratieproces van de starters uit de drie cohorten duidelijk méér mee dan de arbeidsmarktsituatie alleen.

De re-integratiekandidaten die níet aan het hun toegekende traject zijn begonnen tonen een ander beeld (figuur 7.2). Het aandeel aansluitende werkhervatting onder deze niet-starters verschilt amper tussen de cohorten 1999 en 2001 terwijl het tussenliggende cohort 2000 licht positief afwijkt: 31 om 34 om 30 procent. Omgerekend naar relatieve scores is dit 100 om 110 om 97. Wanneer rekening wordt gehouden met de economische context verandert dit beeld. Het aandeel werkhervatters onder het cohort 1999 stijgt dan tot 37 procent, dat onder het cohort 2000 blijft gelijk (34 procent). De werkhervatting onder het cohort 2001 daalt beduidend, tot 25 procent. Deze cijfers maken duidelijk dat de niet-starters uit het cohort 2001 hun kans op werkhervatting méér dan die uit de cohorten 2000 en, sterker nog, 1999 aan een gunstige economische context te danken hadden. Omgerekend in relatieve scores zijn de verschillen 100 om 92 om 68, een duidelijk teken dat ook bij het re-integratieproces van de niet-starters uit de drie cohorten nog andere zaken mee hebben geteld dan alleen de arbeidsmarkt.

Figuur 7.2

Effect van de economische context op de aansluitende werkhervatting onder trajectstarters, niet-starters en gehele cohort, cohorten 1999 – 2001 (onderlinge verhoudingen gebaseerd op het aandeel werkhervatting binnen het cohort 1999)

Het gemiddelde aandeel aansluitende werkhervatting onder de cohorten 1999, 2000 en 2001, starters en niet-starters tezamen, bedraagt respectievelijk 52, 48 en 39 procent. Het succes van de re-integratiecohorten is in de loop van de onderzoeksperiode beduidend afgenomen en deze terugval heeft vooral plaatsgevonden tussen de cohorten 2000 en 2001.

Wanneer de cohortgegevens zo goed mogelijk worden ‘geschoond’ van de invloed van de economische context ten tijde van de trajectbeëindiging verandert er weinig (figuur 7.2). Het aandeel aansluitende werkhervatting van de cohorten 1999 en 2000 dalen elk met één procent. Over starters en niet-starters gemiddeld is het relatieve succes van deze beide cohorten slechts in zeer beperkte mate aan de gunstige economische context te danken. De re-integratiescore van het cohort 2001 stijgt juist met één procent. De aandelen aansluitende werkhervatting van de drie cohorten verschuiven hiermee licht, van 52 om 48 om 39 procent naar 51 om 47 om 40 procent. Uitgedrukt in relatieve scores: van 100 om 92 om 75 naar 100 om 90 om 78.

Tot slot

Veranderingen in de economische context van het re-integratieproces hebben de terugval in de re-integratieresultaten tussen de cohorten 1999 en 2001 niet sterk beïnvloed. De re-

integratiekandidaten uit het cohort 2001 die daadwerkelijk met hun traject zijn begonnen hebben wél last van de krimpende arbeidsmarkt ondervonden maar voor de niet-starters, die op een gunstiger moment voor de arbeidsmarkt beschikbaar kwamen, geldt het omgekeerde. Omdat deze verschillen elkaar binnen het hele cohort 2001 nog grotendeels opheffen, is het gemiddelde aandeel aansluitende werkhervatting weinig in negatieve zin beïnvloed. Omdat in elk geval binnen de re-integratiecohorten 2002 en 2003 zowel de starters als niet-starters met de economische recessie te maken hebben gekregen, zal de negatieve invloed op de re-integratiecijfers uit deze cohorten aanzienlijker zijn.

7.2 Persoonsgebonden kansrijkdom

Het is ook mogelijk dat de verminderde re-integratieresultaten in de loop der cohorten 1999-2001 zijn beïnvloed door veranderingen in de sociale samenstelling van de cohorten. Hierna wordt om te beginnen aandacht besteed aan ‘harde’ persoonsgebonden eigenschappen als leeftijd en duur van de arbeidsongeschiktheid. Daarna komt de gezondheidssituatie van de re-integratiekandidaten aan de orde.

Samenstelling van de re-integratiecohorten

Uit eerder onderzoek is bekend dat niet alle uitkeringsgerechtigden over evenveel capaciteiten beschikken om de beroepsarbeid weer op te pakken. De gegevens uit Tijkpaden laten zien dat dit evenzeer geldt voor de arbeidsgehandicapte re-integratiekandidaten uit de cohorten 1999-2001. De uitkomst van het re-integratietraject wordt duidelijk beïnvloed door, in volgorde van belang, leeftijd, mate van arbeidsongeschiktheid, opleidingsniveau, geslacht en duur van de arbeidshandicap. Kansrijk zijn jongeren tot 35 jaar, niet (formeel) arbeidsongeschikten, hoger en/of beroepsmatig geschoolden, mannen en kortdurig inactieven. Kansarm daarentegen zijn 55-plussers, volledig dan wel langdurig arbeidsongeschikten en vrouwen. Etnische achtergrond heeft gemiddeld genomen over de hele periode minder invloed op de kansrijkdom dan wel wordt gedacht maar binnen het laatste cohort, 2001, is de positie van de niet-westers allochtonen duidelijk verslechterd. De oorzaak van de arbeidsongeschiktheid (lichamelijk en/of psychisch) doet niet ter zake.

Niet alle arbeidsgehandicapten hebben dus evenveel kans om hun traject succesvol af te ronden. Een toename van het aandeel kansarme kandidaten kan daarmee een daling van het aandeel aansluitende werkhervatting veroorzaken. Is zo’n toename er geweest? De tekenen zijn enigszins tegenstrijdig.

Inderdaad zijn sommige kansarme groepen binnen het cohort 2001 iets ruimer vertegenwoordigd dan in de eerdere jaren. De aandelen 55-plussers en niet-westers allochtonen zijn in de loop der jaren gestegen (van 6 naar 9 respectievelijk 6 tot 10 procent). Dit spoort met het uitvoeringsbeleid uit deze jaren dat meer dan tevoren op deze doelgroepen was gericht. Echter, omdat 55-plussers en niet-westers allochtonen om te beginnen, dat wil zeggen binnen het co-

hort 1999, slecht vertegenwoordigd waren³¹, stelt deze toename bezien op de cohorten als geheel weinig voor. Het aandeel relatief kansrijke kortdurig arbeidsgehandicapten is tussen de cohorten 1999 en 2001 juist gestegen (van 61 tot 68 procent). Deze verschuiving binnen de cohortsamenstelling heeft te maken met het voorrangbeleid voor nieuwkomers binnen de WAO dat in de loop van 2000 is ingevoerd.

Een duidelijker signaal voor een verminderde kansrijkdom is te vinden in het gegroeide aandeel re-integratiekandidaten die niet op eigen initiatief een traject hebben gekregen maar in plaats daarvan passief, door de uitvoering zijn geselecteerd (van 53 procent binnen het cohort 1999 tot 61 procent in het cohort 2001). Deze toename van minder gemotiveerde alsook minder kansrijke kandidaten - die een algemeen karakter heeft en niet gebonden is aan leeftijd, etniciteit, duur van de arbeidsongeschiktheid enzovoorts - spoort met de groeiende beleidsmatige nadruk op re-integratie.

Hoeveel invloed hebben deze verschuivingen in de samenstelling van de drie re-integratiecohorten tezamen op hun 'succesratio', in de vorm van het aandeel aansluitende werkhervatting? Nauwelijks. Multivariate analyse³² laat zien dat het resultaat van het cohort 2001 een enkel procentpunt (van 39 naar 40 procent) verbetert. Het aandeel werkhervatting onder de twee andere cohorten verandert niet. Omgerekend in relatieve scores is de verhouding tussen de re-integratieresultaten van de drie cohorten verschoven van 100 om 92 om 75 naar 100 om 92 om 77. De aansluitende werkhervatting onder de afzonderlijke groepen starters en niet starters verandert evenmin noemenswaardig.

Gezondheidsproblemen

Verschuivingen in de sociale samenstelling van de cohorten verklaren de verminderde re-integratieresultaten dus nauwelijks.

Eerder is gebleken dat een aanzienlijk deel van alle re-integratietrajecten volgens de kandidaten zelf vanwege gezondheidsproblemen niet tot werkhervatting heeft geleid. Deze uitval komt zowel voor voorafgaand aan de bedoelde trajectstart – waardoor het traject dus nooit feitelijk heeft bestaan – als in de loop van een daadwerkelijk gestart traject. Deze uitval om gezondheidsredenen is toegenomen van 15 procent binnen het cohort 1999 tot 21 procent binnen de beide latere cohorten.

Twee verklaringen liggen hierbij voor de hand.

Ten eerste zijn de uitvoeringsinstellingen, als gevolg van de toegenomen beleidsmatige nadruk op re-integratie, in de loop der tijd een ruimere definitie van resterende arbeidscapaciteit gaan hanteren. Een aanwijzing hiervoor is de toegenomen onvrede onder de re-integratiekandidaten over de inschatting van hun resterende arbeidscapaciteit door de uitvoering (van 48 procent onder het cohort 1999 tot 55 procent in 2001). Het ligt voor de hand dat onder de 'extra' gese-

³¹ Deze ondervertegenwoordiging van kansarme groepen is logisch. Het is voor de uitvoering noodzakelijk om uit de totale arbeidsongeschiktheidspopulatie re-integratiekandidaten te selecteren die over voldoende kans c.q. resterende arbeidscapaciteit beschikken om het hun toegekende traject succesvol te beëindigen

³² Het gaat hier om variantie-analyse waarin, behalve cohort, ook leeftijd, geslacht, etnische achtergrond, opleidingsniveau, mate en duur van de arbeidshandicap en het al dan niet bestaan van eigen initiatief als onafhankelijke factoren als onafhankelijke factoren zijn opgenomen.

lecteerde re-integratiekandidaten, die in eerdere jaren niet voor een traject in aanmerking zouden zijn gekomen (tenzij op eigen initiatief), een grotere uitval vanwege gezondheidsproblemen heeft plaatsgevonden.

Verder valt op dat de toegenomen uitval vanwege gezondheidsproblemen verhoudingsgewijs beperkt is onder kandidaten die daadwerkelijk aan hun re-integratietraject zijn begonnen (een stijging in de tijd van 13 tot 17 procent). Onder de niet-starters is deze uitval sterker toegenomen (van 19 tot 27 procent). Vooral het aandeel kandidaten dat zich na overleg met het re-integratiebureau vanwege gezondheidsproblemen heeft afgemeld is gestegen (van 16 tot respectievelijk 29 en 24 procent). Enerzijds lijkt dit erop te wijzen dat de definitie van re-integratiepotentieel zoals gehanteerd door de uitvoering enerzijds en de re-integratiebureaus anderzijds in deze jaren verder uiteen is gaan lopen. Ook dit kan te maken hebben met de ruimere selectie van re-integratiekandidaten door de uitvoeringsinstellingen.

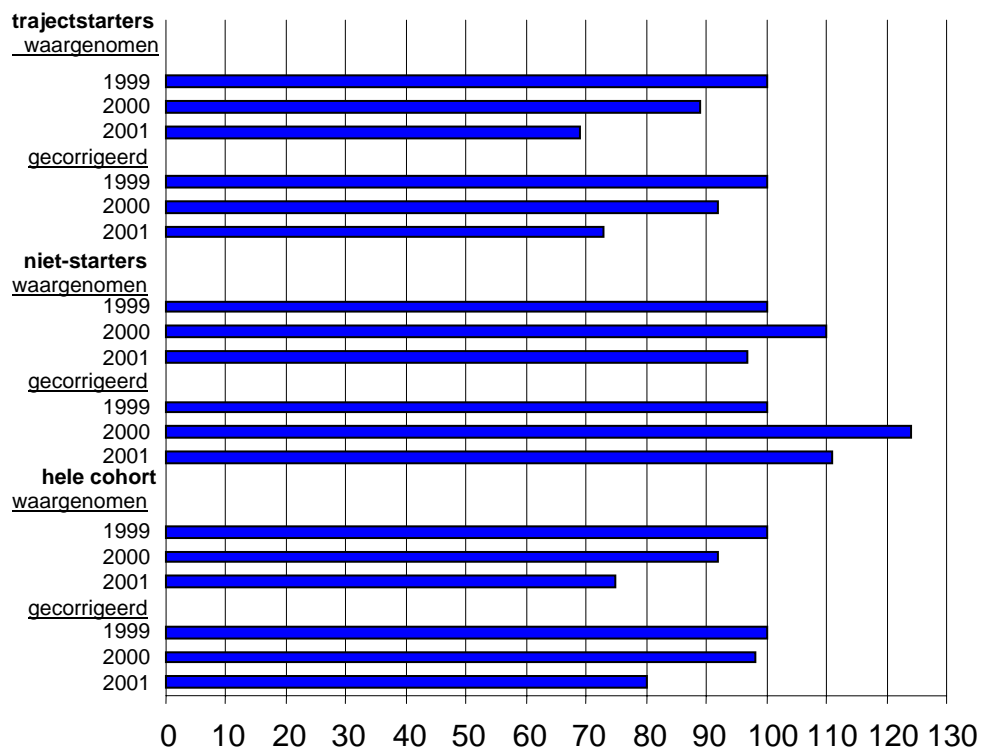
Uitgaande van het realiteit van de toegenomen gezondheidsproblemen is geprobeerd deze te verdisconteren. Hiertoe is gekeken naar de werkhervatting onder uitsluitend de ‘gezonde’ re-integratiekandidaten die niet later om gezondheidsredenen zijn uitgevallen (figuur 7.3).³³

Om te beginnen de starters. Het aandeel aansluitende werkhervatting onder de starters onder de re-integratiekandidaten neemt in de loop der tijd af van 64 tot respectievelijk 57 en 44 procent. Na selectie op uitval vanwege gezondheidsproblemen bedragen de re-integratiescores van de drie cohorten 74 respectievelijk 68 en 54 procent. Uitgedrukt in relatieve scores verhouden de aandelen aansluitende werkhervatting onder de starters uit de drie cohorten zich als 100 om 89 om 69 ‘in het echt’ versus 100 om 92 om 73 na selectie op een aanvaardbare gezondheid. De afgenomen re-integratieresultaten van de starters lijken hiermee ten dele uit gezondheidsproblemen voort te komen maar de onderlinge verschillen blijven aanzienlijk. Onder de niet-starters wegen de toegenomen gezondheidsproblemen zwaarder. Zonder correctie bedraagt hun aandeel werkhervatting binnen de drie cohorten respectievelijk 31 om 34 om 30 procent. Correctie resulteert er in dit geval in dat de re-integratieresultaten van de cohorten 2000 en 2001 sterker toenemen dan die van het cohort 1999, tot 37 tot respectievelijk 46 en 41 procent. Uitgedrukt in relatieve verhoudingen: een verschuiving van 100 om 110 om 97 zonder selectie op gezondheidsproblemen naar 100 om 124 om 111 mét selectie.

³³ Het is niet mogelijk om de factor ‘gezondheidsproblemen’ in een multivariate analyse op te nemen omdat het bestaan van gezondheidsproblemen is afgeleid uit de uitval om gezondheidsredenen: een variabele die geheel overeenstemt met de afhankelijke variabele ‘al dan niet aansluitende werkhervatting’.

Figuur 7.3

Effect van de gezondheidssituatie op de aansluitende werkhervatting onder trajectstarters, niet-starters en gehele cohort, cohorten 1999 – 2001 (onderlinge verhoudingen gebaseerd op het aandeel werkhervatting binnen het cohort 1999)

Het aandeel aansluitende werkhervatting onder de drie cohorten als geheel, starters en niet-starters tezamen, bedraagt 52 respectievelijk 48 en 39 procent. Na correctie voor de uitval vanwege gezondheidsredenen is dat 61 om 60 om 49 procent. De onderlinge verschillen zijn hiermee verkleind. Uitgedrukt in relatieve scores: een verschuiving van 100 om 92 om 75 naar 100 om 98 om 80. De verminderde re-integratieresultaten in de loop der tijd blijkt inderdaad deels uit toegenomen gezondheidsproblemen voortgekomen. De achterstand van het cohort 2000 op het cohort 1999 verdwijnt na correctie nagenoeg. Het aandeel aansluitende werkhervatting onder de kandidaten van het cohort 2001 verbetert eveneens maar hun achterstand blijft groot.

Tot slot

De daling in de re-integratieresultaten van de cohorten 2000 en 2001 is deels te verklaren uit een afname van de persoonsgebonden kansrijkdom van hun kandidaten., vooral als gevolg van gezondheidsproblemen. Deze komen waarschijnlijk voort uit de in deze jaren wettelijk uitgebreide re-integratieverplichting waardoor ook minder kansrijke kandidaten dan voorheen door de uitvoeringsinstantie(s) voor een traject worden geselecteerd. Het re-integratiepotentieel van de cohorten 2000 en 2001 (en later) is hierdoor verminderd.

7.3 Niet-verklaarde verschillen

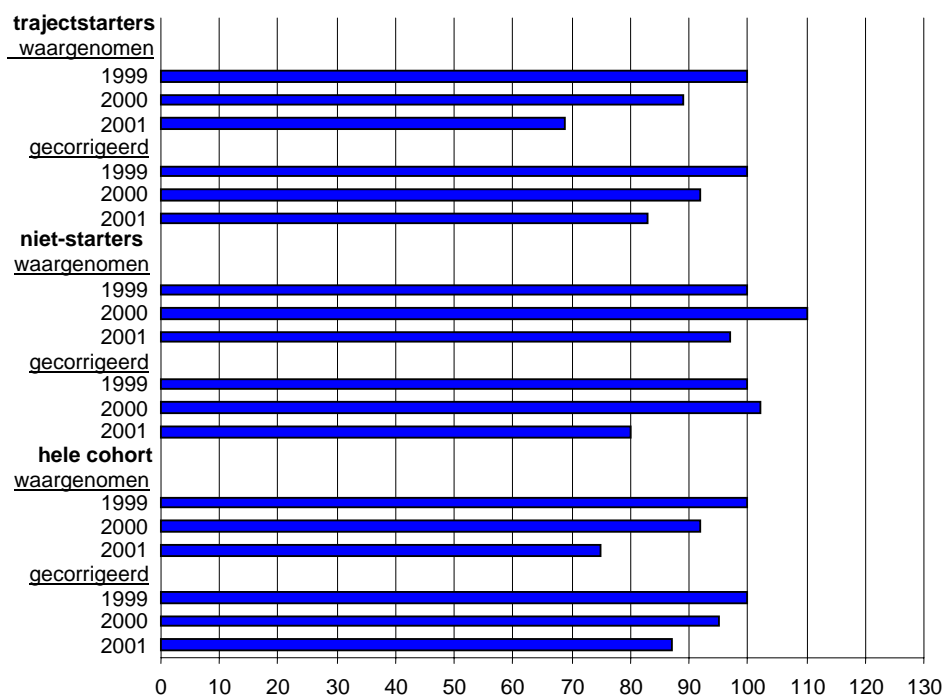
Gebleken is dat de terugval in de re-integratieresultaten in de loop van de cohorten 1999 – 2001 deels te verklaren is uit wijzigingen in de persoonlijke kansrijkdom van de kandidaten uit de drie cohorten. Vooral de toegenomen uitval vanwege gezondheidsproblemen heeft de resultaten van de cohorten 2000 en 2001 negatief beïnvloed. Ook de economische recessie die in 2002 is ingezet, heeft de re-integratieresultaten van de drie cohorten duidelijk beïnvloed, zij het dat de effecten daarvan voor de starters en niet-starters onder de kandidaten verschillend heeft uitgepakt. Figuur 7.4 toont het gecombineerde effect van veranderingen in de economische context en in de persoonsgebonden kansrijkdom van de kandidaten, inclusief die voortkomend uit hun gezondheidssituatie, op de re-integratieresultaten van de drie cohorten.

Onder de re-integratiekandidaten die aan hun traject zijn begonnen, blijken de effecten van deze factoren elkaar te versterken. In beide gevallen veroorzaken zij een verslechtering van het 're-integratieklimaat': in beperkte mate voor het cohort 2000, veel sterker voor het cohort 2001. Met andere woorden: indien de starters uit de drie cohorten even gezond waren geweest en binnen identieke economische omstandigheden hadden geopereerd, waren de onderlinge verschillen een stuk kleiner geweest. Geijkt aan de prestaties van het cohort 1999 zou de onderlinge verhouding tussen de drie cohorten dan niet 100 om 89 om 69 bedragen maar 100 om 92 om 83. De achterstand van het cohort 2000 op het cohort 1999 neemt dan met een kwart af en die van het cohort 2001 is nagenoeg gehalveerd.

Onder de re-integratiekandidaten die níet daadwerkelijk met het hun toegekende traject zijn begonnen neemt de invloed van de veranderde persoonlijke kansrijkdom en economische context andere vormen aan. De niet-starters uit de cohorten 2000 en 2001 hebben verhoudingsgewijs vaak met gezondheidsproblemen te kampen. Was dat niet het geval geweest, dan waren hun re-integratieresultaten een stuk beter geweest. Anderzijds hadden de niet-starters uit de cohorten 2000 en 2001 het economische tij juist mee. Het effect van dat laatste blijkt sterker. Onder gelijkwaardige persoonlijke en economische omstandigheden was het re-integratieresultaat van de cohorten 1999 en 2000 nagenoeg even hoog geweest. Dat van het cohort 2001 was in dat geval achtergebleven. Geijkt aan de prestaties van het cohort 1999 zou de onderlinge verhouding tussen de drie cohorten dan niet, zoals in werkelijkheid, 100 om 110 om 97 bedragen maar 100 om 102 om 80.

Figuur 7.4

Gecombineerd effect van de economische context en persoonlijke kansrijkdom op de aansluitende werkherhervatting onder trajectstarters, niet-starters en gehele cohort, cohorten 1999 – 2001 (onderlinge verhoudingen gebaseerd op het aandeel werkherhervatting binnen het cohort 1999)

De re-integratieprestaties van de cohorten als geheel tonen het gecombineerde effect van de persoonlijke kansrijkdom en economische context van de starters en niet-starters. De aandelen aansluitende werkherhervatting onder de drie opeenvolgende cohorten zoals in het onderzoek gemeten verhouden zich als 100 om 92 om 75. Onder gelijkwaardige persoonlijke en economische condities was dat 100 om 95 om 87 geweest. Een meer beperkte achteruitgang dus, maar zeker in het geval van het cohort 2001 nog steeds aanzienlijk. Wat kan hiervoor een verklaring bieden?

7.4 Privatisering

Een mogelijke oorzaak voor de nog onverklaarde terugval in de re-integratieresultaten is de veranderde uitvoering van de re-integratiebegeleiding die immers juist in de loop van de onderzochte periode heeft plaatsgevonden. Op het moment dat de kandidaten uit het cohort 1999 hun re-integratieafspraken met de uitvoering maakten, was die begeleiding in handen van een openbare uitvoeringsinstantie (Arbvo), vanaf 2000 is ze overgedragen aan marktgerichte re-integratiebureaus (rib's). Ten tijde van het inkoopjaar 2001 was deze privatisering compleet.

Het onderzoek Tijdpaden levert geen harde gegevens over het effect van de privatisering op het aandeel aansluitende werkhervatting van de drie cohorten. Anders dan in het geval van de ontwikkelingen in de economische context en de persoonlijke kansrijkdom is het effect van de privatisering niet meetbaar. Wel zijn er enkele duidelijke signalen dat de aanpak van de re-integratiebegeleiding in de loop van de onderzochte periode is veranderd. In vrijwel alle gevallen is het hierbij zo dat de situatie voor het cohort 2001 in negatieve zin afwijkt van die in 1999. Het cohort 2000 vormt in de meeste gevallen een tijdelijke positieve uitschieter.

Achtergrond van de uitval

In hoofdstuk vijf is melding gemaakt van re-integratiekandidaten die er niet in zijn geslaagd om aansluitend aan hun traject dan wel de afspraak daartoe de beroepsarbeid weer op te pakken en die deze mislukking toeschrijven aan onvolkomenheden van dat re-integratietraject en/of -bureau. De uitval om deze reden is onder het cohort 2000 gedaald maar vervolgens weer tot het oorspronkelijke niveau is gestegen (25, 22 respectievelijk 26 procent van alle re-integratiekandidaten uit de cohorten 1999 tot en met 2001).

De vlag 'onvoldoende kwaliteit van het re-integratiebureau' dekt een diverse lading. De meest gehoorde knelpunten zijn dat de kandidaat nooit een oproep voor een intakegesprek heeft gekregen of na dat gesprek te horen heeft gekregen dat hij niet voor een traject is geaccepteerd, dat de toegekende voorzieningen en activiteiten niet aan de verwachtingen voldeden terwijl de wensen van de kandidaat zelf niet werden erkend, dat het bureau na de trajectstart tijdenlang niets van zich lieten horen of dat het (te) lang duurde voor een toegezegde voorziening daadwerkelijk ter beschikking werd gesteld (iets dat in beide gevallen demotiverend werkt) en dat het bureau gaandeweg of na een onsuccesvol afgesloten traject de kandidaat meldde dat zij 'niets meer voor hem konden doen'.

Inhoud van de trajecten

Om te beginnen de inhoud van de re-integratietrajecten. In hoofdstuk 5 is al gebleken dat het karakter van de activiteiten en voorzieningen die zijn ingezet om de re-integratiekandidaat weer aan werk te helpen in de loop der jaren is veranderd. Het gebruik van relatief goedkope standaardactiviteiten en -voorzieningen als beroepskeuzetests, sollicitatietrainingen en hulp van het re-integratiebureau bij het zoeken van vacatures is duidelijk gestegen. Het belang van persoonlijke bemiddeling tussen de re-integratiekandidaat en de potentiële werkgever als van proefplaatsingen toont een tussentijdse opleving onder het cohort 2000 maar valt in het daaropvolgende cohort 2001 terug tot beneden het oorspronkelijke niveau. De deelname aan (bij)scholing en cursussen is gedaald.

Kwaliteit van de voorzieningen

In de ogen van de voormalige re-integratiekandidaten was de kwaliteit van de dienstverlening door het re-integratiebedrijf onder het cohort 2000 in bijna alle opzichten beter ten opzichte van een jaar eerder. Weer een cohort later was die kwaliteit weer gedaald, doorgaans tot beneden het niveau van het cohort 1999. In concreto: het aandeel re-integratiekandidaten dat de kwaliteit van de ter beschikking gestelde voorzieningen positief beoordeelt is tussen de cohorten 1999 en 2000 gestegen van 48 tot 51 procent om vervolgens onder het cohort 2001 af te

nemen tot 43 procent. Voor de inspraakmogelijkheden van de kandidaten geldt iets dergelijks: eerst een stijging van de waardering van 56 naar 63 procent, vervolgens een sterkere afname tot 54 procent. Kwaliteit van de bemiddeling (voor zover genoten): een positieve waardering van respectievelijk 46, 51 en 37 procent onder de drie cohorten. Deskundigheid van het re-integratiebureau: een daling van 59 tot respectievelijk 57 en 55 procent.

Verbetering van de arbeidsmarktpositie?

Het aandeel kandidaten dat achteraf bezien van mening is dat de genoten re-integratiebegeleiding hun arbeidsmarktpositie heeft verbeterd is tussen de cohorten 1999 en 2000 toegenomen van 34 tot 36 procent. Onder het cohort 2001 is de positieve waardering voor de effectiviteit van de begeleiding weer gedaald tot 30 procent, duidelijk beneden het oorspronkelijke niveau.

Afroming

Van afroming is sprake wanneer re-integratiebureaus hun dienstverlening zoveel mogelijk richten op de meer kansrijke en daardoor ook meer lucratieve kandidaten die de resultaten en daarmee de toekomstige klandizie van het bureau vergroten en tegenwoordig ook meer directe winst in de vorm van bijvoorbeeld bonussen opleveren. Afroming is dus bedoeld om de effectiviteit, in de vorm van het aandeel plaatsingen, van de gestarte trajecten te doen groeien. Keerzijde hiervan is dat kansarm geachte kandidaten worden afgewezen en daardoor niet aan het hun toegewezen traject kunnen beginnen. Het aandeel aansluitende werkhervatting binnen het cohort als geheel, dus inclusief de niet-starters, neemt hierdoor juist af. Het aandeel re-integratiekandidaten dat met zoveel woorden zegt dat het re-integratiebureau hen niet voor een traject wilde accepteren, is in de loop der cohorten niet gestegen maar juist gedaald (van 9 tot respectievelijk 7 en 6 procent). Over het geheel genomen voldeden de re-integratiebureaus hiermee ruimschoots aan de norm van de uitvoering die inhoudt dat een bureau maximaal 10 procent van de voorgedragen kandidaten mag afwijzen. Bepaalde categorieën kandidaten worden echter vaker dan gemiddeld afgewezen. Vergelijking van de drie cohorten laat zien dat de re-integratiebureaus in deze periode zijn begonnen met de selectieve behandeling van kandidaten met een kansarm imago, met name 55-plussers en niet-westers allochtonen. Binnen het cohort 1999 was er geen sprake van dat zij vaker dan andere kandidaten door de re-integratiebureaus voor een traject werden afgewezen, binnen het cohort 2001 is dat duidelijk wél het geval. Het aandeel afgewezen niet-westerse allochtonen is eerst gedaald (van 5 tot 1 procent) om vervolgens duidelijk toe te nemen (10 procent). De 55-plussers uit het cohort 2001 zijn in één op de vijf gevallen (19 procent) niet voor een traject geaccepteerd en ook dit aandeel lag onder de beide voorgaande cohorten beduidend lager (op 2 respectievelijk 13 procent).

Ook binnen de concrete invulling van de wél gestarte re-integratietrajecten zijn tekenen van afroming zichtbaar. De re-integratiebureaus lijken meer tijd en geld te steken in de trajecten van relatief kansrijke kandidaten dan in die van ouderen en volledig arbeidsongeschikten. De trajecten van de eenmaal geaccepteerde niet-westers allochtonen omvatten juist wél verhoudingsgewijs veel scholingsvoorzieningen c.q. taalcursussen.

Selectie op de gezondheidssituatie

De toegenomen selectiviteit van de re-integratiebureaus komt mogelijk ook tot uitdrukking in het gegroeide aandeel van de uitval vanwege gezondheidsredenen. In paragraaf 7.2 is al gemeld dat deze uitval vooral is toegenomen tussen het eerste contact tussen kandidaat en bureau en de feitelijke start van het ingekochte traject (een stijging van 19 tot 27 procent van alle niet-starters). Afgaande op de toelichting van de respondenten komt het niet zelden voor dat re-integratiebureaus het intakegesprek gebruiken om kansarm geachte kandidaten duidelijk te maken dat een re-integratietraject vanwege hun slechte gezondheidstoestand zinloos is. Kandidaten kunnen hierdoor ontmoedigd raken en zich vervolgens afmelden. Het is overigens niet zo dat re-integratiekandidaten die eenmaal daadwerkelijk met hun traject zijn begonnen maar er vanwege gezondheidsproblemen niet in zijn geslaagd dat succesvol af te sluiten, minder of andersoortige voorzieningen hebben ontvangen dan in doorsnee het geval is.

Maximale re-integratieresultaten?

Er zijn tekenen dat de gestegen uitval onder de re-integratiekandidaten voorafgaand aan en tijdens het traject niet in alle gevallen onvermijdelijk was. Gebleken is dat de uitvallers uit het cohort 2001 over méér resterende arbeidscapaciteit beschikten dan die uit de beide eerdere cohorten. Zo bestaat er onder het cohort 2001 een verhoudingsgewijs groot – en positief – verschil tussen het niveau van de aansluitende werkhervatting enerzijds en dat van de arbeidsmarktparticipatie ten tijde van het onderzoek anderzijds (een stijging van 39 tot 44 procent). Het aandeel werkenden onder het cohort 2001 is in die periode minder gestegen (van 52 tot 54 procent), dat onder het cohort 2000 is niet veranderd (48 procent). Ook bestaat er binnen de cohorten 1999 en 2000 weinig verschil tussen het niveau van de secundaire werkhervatting onder de eerder uitgevallen starters en niet-starters. Binnen het cohort 2001 bestaat zo'n verschil wél: het aandeel secundaire werkhervatters is groter onder degenen die voorafgaand aan de trajectstart waren uitgevallen (35 procent) dan onder degenen die wél met een traject zijn gestart (25 procent). Dit is een teken dat in elk geval binnen het cohort 2001 de achtergrond voor het niet-starten van een traject niet alleen te maken had met een te beperkte persoonlijke kansrijkdom.

Tot slot

Ook na correctie voor de invloed van de economische context en persoonsgebonden factoren is de achterstand in de re-integratieresultaten van het cohort 2001 op het cohort 1999 aanzienlijk. Het is waarschijnlijk dat de oorzaak hiervan deels ligt in de verminderde kwaliteit van de re-integratiebegeleiding die op haar beurt te maken kan hebben met de destijds ingevoerde privatisering. Een dergelijk effect van de privatisering is niet cijfermatig hard te maken maar enkele duidelijke aanwijzingen in deze richting (zoals een verminderde inzet van dure re-integratieinstrumenten) zijn er wél.

7.5 Conclusies

Gebleken is dat de 'succesratio', in de vorm van het aandeel aansluitende werkhervatting, van de onderzochte re-integratiecohorten in de loop van de drie onderzochte cohorten aanzienlijk

is gedaald, van 52 in het cohort 1999 via 48 in het cohort 2000 tot 39 procent in het cohort 2001. Uitgedrukt als aandeel van de geslaagde trajecten van het cohort 1999 bedraagt de verhouding 100 om 92 om 75.

Veranderingen in de economische context van het re-integratieproces – in de vorm van economische opbloei gevolgd door recessie – hebben een gunstige invloed gehad op het re-integratieresultaat van de cohorten 1999 en 2000. De economische invloed op de prestaties van het cohort 2001 ligt ingewikkelder. De re-integratiekandidaten uit dit cohort die daadwerkelijk met hun traject zijn begonnen hebben duidelijk last ondervonden van de krimpende arbeidsmarkt op het moment dat zij hun trajecten beëindigden. Voor de niet-starters, die hun re-integratieafpraak eerder, en daarmee op een in economisch opzicht gunstiger tijdstip afzegden, geldt het omgekeerde. Omdat deze verschillen elkaar grotendeels opheffen is de aansluitende werkhervatting onder het gehele cohort 2001 maar weinig in negatieve zin beïnvloed. De onderlinge verhoudingen tussen de cohorten, eerst 100 om 92 om 75, ligt na correctie voor de economische veranderingen op 100 om 92 om 78.

Binnen de cohorten ná 2001, wanneer zowel de starters als de niet starters te maken hebben gekregen met ongunstige economische omstandigheden ten tijde van de beëindiging van hun traject(plan), ligt dit ongetwijfeld anders. De negatieve invloed van de recessie zal zich dan ook op het niveau van het cohort als geheel laten voelen.

De verminderde re-integratieresultaten van de cohorten 2000 en 2001 zijn wél deels te verklaren uit een afname van de persoonsgebonden kansrijkdom van hun kandidaten, vooral als gevolg van gezondheidsproblemen. Deze verslechterde gezondheidssituatie van de re-integratiekandidaten komt waarschijnlijk voort uit de in deze jaren wettelijk uitgebreide re-integratieverplichtingen van arbeidsgehandicapten. Hierdoor worden ook minder kansrijke kandidaten dan voorheen door de uitvoeringsinstantie(s) voor een traject geselecteerd. Het re-integratiepotentieel van de cohorten 2000 en 2001 (en later) neemt hierdoor af. De onderlinge verhoudingen liggen nu op 100 om 98 om 80.

Wanneer tegelijkertijd rekening wordt gehouden met de veranderingen in de economische context en veranderingen in de individuele kansrijkdom van de re-integratiekandidaten die vooral gevolg is van gezondheidsproblemen, resulteert een onderlinge verhouding in de re-integratieresultaten van 100 om 95 om 87. De onderlinge verschillen tussen het cohort 1999 en de beide latere cohorten zijn daarmee gehalveerd. Desondanks is de achterstand van de re-integratieresultaten van het cohort 2001 op het cohort 1999 nog steeds aanzienlijk. De oorzaak hiervan lijkt gedeeltelijk te liggen in de verminderde kwaliteit van de re-integratiebegeleiding, onder invloed van de privatisering die in de tussenliggende periode is ingevoerd. Harde cijfers over het effect hiervan zijn niet beschikbaar, wél enkele duidelijke aanwijzingen.

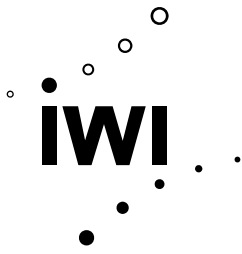
Vergelijking van de ervaringen van het re-integratiecohort 1999, daterend uit de tijd dat re-integratiebegeleiding voornamelijk een publieke aangelegenheid was, met die van het cohort 2001 dat als eerste volledig met de nieuw ingevoerde privatisering te maken had, leert dat er in het karakter van de re-integratiebegeleiding een en ander in ongunstige zin veranderd is. Zo is het gebruik van relatief dure en op de persoon toegesneden voorzieningen en activiteiten in de

vorm van scholing en directe bemiddeling afgenomen en de inzet van groepsgewijze en daarmee relatief goedkope middelen als vacaturetraining gegroeid. Ook is naar mening van de re-integratiekandidaten de kwaliteit van de wél ingezette voorzieningen en van de deskundigheid binnen de re-integratiebureaus afgenomen. Het aandeel kandidaten dat van mening is dat de re-integratiebegeleiding enige verbetering van de eigen arbeidsmarktpositie teweeg heeft gebracht is eveneens afgenomen. Verder worden in de loop der tijd de eerste tekenen van afroming zichtbaar.

Onderzoek van RWI de kwaliteit van de re-integratiebegeleiding en –trajecten sinds het cohort 2001 niet is verbeterd. Het patroon in de tijd is in alle gevallen hetzelfde: een duidelijke stijging van de kwaliteit van de re-integratiebegeleiding tussen het re-integratiecohort 1999 (dat nog in publieke handen was) en het cohort 2000 (overgangsjaar tussen het publieke en private stelsel), gevolgd door een daling van de kwaliteit tussen de cohorten 2000 en 2001 (toen de privatisering compleet was) en stabilisatie dan wel een verdere daling in de daaropvolgende inkoopjaren.

Hoe dan ook is het duidelijk dat de inzet van de geprivatiseerde re-integratie-instanties om de resultaten van de cohorten 2000 en vooral 2001 op het oude peil te houden.

8 Conclusies

‘Tijdpaden van re-integratie’ is een onderzoek van de Inspectie Werk en Inkomen (IWI) naar de korte- en langetermijnresultaten van de re-integratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten. Doel van het onderzoek is een recent beeld te bieden in het verloop van re-integratietrajecten en in de uitkomsten van de re-integratiebegeleiding op het gebied van werk (lees: arbeidsparticipatie) en inkomen (uitkeringsafhankelijkheid) op zowel de korte termijn als in de jaren na afloop van de begeleiding. Deze kennis is nodig om de kwaliteit van de re-integratiebegeleiding te kunnen beoordelen en verbeteren.

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van 2700 vraaggesprekken met arbeidsgehandicapten uit de ‘cohorten’ 1999 tot en met 2001 die in de betreffende jaren met hun uitvoeringsinstelling hebben afgesproken een re-integratietraject te volgen. Het cohort 2001 mag lang geleden lijken, maar in de praktijk starten re-integratietrajecten niet onmiddellijk na de afspraak en nemen ze vervolgens gemiddeld een à twee jaar in beslag. De kortetermijnuitkomsten van de re-integratieafspraken uit een bepaald jaarcontract of ‘cohort’, zoals zichtbaar in de situatie direct na afloop van het traject, zijn dus pas twee jaar later zichtbaar. Om vervolgens ook zicht te krijgen op de uitkomsten van de re-integratiebegeleiding op de langere termijn, dat wil zeggen in de jaren volgend op het traject, is het cohort 2001 vooralsnog het meest recente om bruikbaar te zijn. De cohorten 1999 en 2000 zijn in het onderzoek opgenomen om de ontwikkelingen op re-integratiegebied in de afgelopen jaren zichtbaar te kunnen maken.

In de verkennende studie ‘Tijdpaden van re-integratie: Korte- en langetermijngevolgen van de re-integratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten’ staan twee kwesties centraal. Om te beginnen een beeld van het re-integratieproces: hoe en met welk resultaat zijn de geplande re-integratietrajecten van het cohort 2001 in de praktijk verlopen vanaf het moment van de re-integratieafpraak met de uitvoeringsinstelling tot en met dat van de beoogde ‘plaatsing’, wat is er in de daaropvolgende jaren met de betrokken re-integratiekandidaten op het gebied van werk en inkomen gebeurd, en hoe beoordelen zij achteraf gezien de kwaliteit en effectiviteit van de aangeboden re-integratiebegeleiding? En vervolgens de ontwikkelingen vergelijken-derwijs in de tijd: in hoeverre verschillen het verloop en de uitkomsten van traject en natraject tussen de cohorten 1999, 2000 en 2001? In beide gevallen wordt onderscheid gemaakt tussen de gevolgen van de re-integratiebegeleiding op de korte en lange termijn. Met ‘korte termijn’ wordt bedoeld op de situatie direct na afsluiting van het re-integratietraject dan wel het voornemen daartoe, met ‘lange termijn’ op de situatie op het moment van het onderzoek, tenminste twee jaar na de beëindiging van het traject.

Bezien op de korte termijn: verloop en uitkomsten van het re-integratietraject

De arbeidsgehandicapten die in 2001 met hun uitvoeringsinstelling hebben afgesproken een re-integratietraject te volgen, hebben dat in de praktijk lang niet allemaal gedaan. In de loop van de geplande trajecten heeft nogal wat onvoorziene uitval plaatsgevonden. In twee vijfde deel van de gevallen (39 procent) is het voorgenomen traject niet daadwerkelijk van start gegaan, in één op de vijf gevallen (21 procent) is het weliswaar gestart maar vervolgens tussentijds afge-

broken en in nogmaals een vijfde deel (21 procent) is het traject wel conform de planning voltooid maar niet gevolgd door werkhervatting in betaalde arbeid in de vorm van een ‘plaatsing’. Uiteindelijk heeft één vijfde deel (19 procent) van alle re-integratietrajecten geresulteerd in een plaatsing.

Een kwart (26 procent) van alle voor- dan wel tussentijdse uitval bij het re-integratietraject wordt veroorzaakt door gezondheidsproblemen. Eén op de drie uitvallers (32 procent) legt de schuld bij het re-integratiebureau: zij zijn van mening dat het bureau hen niet heeft geaccepteerd of dat het aangeboden traject niet paste bij hun fysieke capaciteiten en/of wensen. In een kwart (25 procent) van de gevallen heeft de onvoorziene beëindiging van het toegewezen traject een als positief te beschouwen reden: de re-integratiekandidaat is niet met het traject gestart of heeft het tussentijds beëindigd omdat hij inmiddels zelf werk heeft gevonden. De meerderheid van deze zelfstandige werkhervatting is gebeurd zonder dat de betrokkene gebruik heeft gemaakt van enige concrete re-integratievoorziening of -activiteit.

Wat is nu de eindstand van de ‘kortetermijnuitkomsten’ van de re-integratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten uit het cohort 2001, gemeten op het moment van afsluiting van het re-integratietraject dan wel van het voornemen daartoe – een moment dat oor het merendeel van de kandidaten ligt in de jaren 2002 – 2003? Zelfstandige werkhervattingen voorafgaand aan de start van het re-integratietraject maken één achtste deel (12 procent) uit van alle oorspronkelijke re-integratiekandidaten uit het cohort 2001. Wanneer ook de zelfstandige werkhervatting na het volgen van een gedeeltelijk dan wel voltooid traject (8 procent van het totaal) wordt meegerekend, resulteert één vijfde deel (20 procent) van alle afgesproken re-integratietrajecten in zelfstandige werkhervatting. Wanneer tenslotte de beide onderscheiden categorieën van aansluitende werkhervatting - plaatsingen (19 procent van het totaal) enerzijds en zelfstandige werkhervatting (20 procent) anderzijds - worden samengevoegd blijkt dat twee vijfde deel (39 procent) van alle re-integratiekandidaten uit het cohort 2001 het geplande re-integratietraject met aansluitende werkhervatting heeft afgesloten. De overige re-integratiekandidaten (61 procent) bleven vooralsnog beroepsmatig inactief. Berekend volgens het criterium dat UWV hanteert was het aandeel plaatsingen onder het cohort 2001 41 procent.

Bezien op de lange termijn: ontwikkelingen in de arbeidsparticipatie

Wat is er vervolgens, in de jaren tussen het afgesloten traject dan wel het plan daartoe en het onderzoek eind 2004, met de re-integratiekandidaten van het cohort 2001 op het gebied van werk en inkomen gebeurd? Op de lange termijn bezien zijn er vier typen te onderscheiden. Om te beginnen de ‘duurzaam gere-integreerden’, ruim een kwart (28 procent) van het totaal, die aansluitend aan het hen toegewezen traject (ongeacht het al dan niet daadwerkelijk gebruik daarvan) al dan niet zelfstandig het werk hebben hervat en in de navolgende jaren (nagenoeg) continu beroepsmatig actief zijn gebleven. Dan de ‘secundair gere-integreerden’, één zesde deel (16 procent) van het totaal, die enige tijd na afsluiting van het re-integratietraject het werk hebben hervat en dat sindsdien hebben volgehouden. De ‘wisselend gere-integreerden’, eveneens één zesde deel (16 procent) van het totaal, werkten ten tijde van het onderzoek niet maar hadden inmiddels wel één of meer periodes van beroepsmatige activiteit achter de rug. En tenslotte zijn er de ‘niet-gere-integreerden’, twee vijfde deel (40 procent) van alle kandidaten uit

het cohort 2001, die er in de jaren tussen de afsluiting van hun traject en het onderzoek níet in zijn geslaagd het werk te hervatten.

Al met al is op de lange termijn bezien 44 procent van de oorspronkelijke re-integratiekandidaten beroepsmatig actief c.q. gere-integreerd. Dit is een toename vergeleken met de stand van zaken direct na afloop van het re-integratietraject (37 procent). Niet-gere-integreerden maken op de lange termijn bezien 56 procent uit van het cohort 2001.

Als reden voor het uitblijven van beroepsmatige activiteit onder de niet-gere-integreerden geldt doorgaans de slechte gezondheid. Drie kwart van hen geeft aan dat die een (zeer) sterke belemmering vormt bij het zoeken naar werk. Ook voor twee op de vijf wél gere-integreerden vormen gezondheidsproblemen nog steeds een groot probleem bij de beroepsbeoefening.

Bezien op de lange termijn: ontwikkelingen in de uitkeringsafhankelijkheid

Voorafgaand aan hun re-integratiebegeleiding was het overgrote deel (85 procent) van de re-integratiekandidaten uit het cohort 2001 afhankelijk van de sociale zekerheid. Ruim een kwart (28 procent) van alle kandidaten ontving een volledige WAO-uitkering, bijna twee vijfde deel (37 procent) een gedeeltelijke WAO-uitkering (dikwijls aangevuld met een werkloosheids- of bijstandsuitkering) en een vijfde deel (20 procent) ontving geen WAO maar wel een ander-soortige uitkering. Eén op de zeven re-integratiekandidaten (15 procent) ontving geen enkele socialezekerheidsuitkering (doorgaans omdat de éénjaarsgrens bij de WAO-beoordeling nog niet was bereikt).

Op de lange termijn bezien is het aandeel kandidaten met een volledige dan wel gedeeltelijke WAO-uitkering amper veranderd (65 procent in de beginsituatie en 64 procent in de eindsituatie). Het aandeel volledige WAO-uitkeringen is in de loop der tijd, tegen de verwachting in, enigszins gestegen (van 28 tot 30 procent van het totaal). Gedeeltelijke arbeidsongeschikten maakten oorspronkelijk 37 en later 34 procent uit van het totaal. Daarbinnen is het aandeel gedeeltelijk WAO'ers met een aanvullende uitkering gedaald (van 16 tot 13 procent van het totaal).

Ook het aandeel niet-WAO'ers is amper veranderd (eerst 35 procent en later 36 procent van het totaal). Wél veranderd is de samenstelling van deze groep. Oorspronkelijk ontving een meerderheid van de niet-WAO'ers wel enigerlei andere socialezekerheidsuitkering, in de eindsituatie is deze verhouding omgeslagen. Het aandeel kandidaten met een WW- of bijstandsuitkering is afgenomen van een vijfde deel (20 procent) naar een achtste deel (12 procent). Re-integratiekandidaten zonder enige socialezekerheidsuitkering vormden voorafgaand aan de begeleiding een zevende deel (15 procent) van het cohort 2001. Op de lange termijn maakten deze 'uitkeringsonafhankelijken' een kwart (24 procent) uit van het totaal. Over het geheel genomen is de uitkeringsafhankelijkheid van het cohort 2001 dus verminderd.

De uitkeringssituatie op de lange termijn hangt, uiteraard, af van het resultaat van het re-integratieproces. Enkele jaren na afsluiting van het traject is de uitkeringsafhankelijkheid onder de niet-gere-integreerden toegenomen. Het aandeel volledige WAO-uitkeringen onder deze groep is toegenomen van één derde (35 procent) tot ruim twee vijfde deel (43 procent). Het aandeel niet-uitkeringsgerechtigden is nauwelijks veranderd en blijft steken rond één tiende deel (eerst 11 en vervolgens 9 procent). Onder de wél gere-integreerden is de langetermijnontwikkeling in de uitkeringssituatie veel groter. Iets meer dan de helft (53 procent) van de werkenden ontving enkele jaren na afloop van het traject weliswaar nog een uitkering (vrijwel

steeds WAO) maar het aandeel werkenden zonder enige uitkering is dan meer dan verdubbeld (van 21 tot 44 procent).

De visie van de kandidaat: tevredenheid en knelpunten

Bij de re-integratiekandidaten uit het cohort 2001 is ook geïnformeerd naar hun tevredenheid over de begeleiding van het re-integratiebureau. Een op de zes (17 procent) van de kandidaten meldt nooit enige begeleiding te hebben gehad. Wanneer deze groep buiten beschouwing wordt gelaten en alleen wordt gelet op degenen met een uitgesproken mening, blijken ietwat meer re-integratiekandidaten tevreden (46 procent) dan ontevreden (42 procent). (De overigen zijn 'niet tevreden, niet ontevreden'.) Meer toegespitst zijn de kandidaten die daadwerkelijk met een re-integratiebureau van doen hebben gehad het meest te spreken over de klantvriendelijkheid (82 procent is tevreden). Knelpunten worden ervaren bij de persoonlijke bemiddeling (37 procent tevreden, 54 procent ontevreden) en bij de kwaliteit van de geboden voorzieningen (39 procent tevreden, 43 procent ontevreden). Ook de samenwerking tussen het re-integratiebureau en de uitvoeringsinstantie wordt geregeld als problematisch ervaren (44 procent tevreden, eveneens 44 procent ontevreden).

De invloed van de re-integratiebegeleiding op de uiteindelijke arbeidsmarktsituatie wordt door de meeste kandidaten niet hoog ingeschat. Een kwart (24 procent) van alle re-integratiekandidaten uit het cohort 2001 vindt dat hun kansen door de begeleiding zijn verbeterd, maar drie maal zoveel (71 procent) kandidaten hebben geen verandering ervaren. (Een fractie van 5 procent vindt zelfs dat hun kansen door de re-integratiebegeleiding zijn verslechterd.) Het effect van de re-integratiebegeleiding wordt positiever ingeschat door kandidaten die daadwerkelijk een (deel van een) traject hebben gevolgd en dat vervolgens ook met aansluitende werkhervatting hebben afgesloten. Van deze groep (die 28 procent van het cohort 2001 uitmaakt) beoordeelt drie vijfde deel (59 procent) de eigen arbeidsmarktpositie als verbeterd. Onder de overige drie kwart (72 procent) van het cohort 2001 vallen weinig positieve geluiden te beluisteren.

Ontwikkelingen in de loop der tijd: de cohorten 1999 – 2001

Het verloop en de uitkomsten van het re-integratieproces onder het cohort 2001 wijken duidelijk af van dat in voorgaande jaargangen. Het aandeel daadwerkelijk voltooide re-integratietrajecten is in de loop der jaren afgenomen (van 55 procent onder het cohort 1999 via 44 procent in 2000 tot 39 procent in 2001), en het aandeel plaatsingen binnen de drie cohorten is gedaald (van 32 via 27 tot 19 procent). De omvang van de voor- en tussentijdse trajectbeëindiging vanwege werkhervatting op eigen kracht is stabiel gebleven op één vijfde deel (20 procent) van de re-integratiekandidaten in alle cohorten.

Al met al heeft alleen binnen het cohort 1999 meer dan de helft (52 procent) van de gevallen het re-integratietraject met aansluitende werkhervatting afgesloten. Het aandeel aansluitende werkhervatting binnen het cohort 2000 (48 procent) bleef hierbij achter, en voor het cohort 2001 (39 procent) geldt dat nog sterker. Opmerkelijk is verder dat de werkhervatting onder het cohort 2001 relatief vaak plaatsvond in de vorm van een kortdurend arbeidscontract.

De inhoud van de re-integratietrajecten is in de loop der jaren veranderd. Het gebruik van kortdurende en relatief goedkope activiteiten als beroepskeuzetests en sollicitatietraining is onder

het cohort 2001 hoger dan twee jaar eerder terwijl het gebruik van intensieve en persoonsgebonden voorzieningen als scholing, persoonlijke bemiddeling en proefplaatsingen juist is afgenomen. Onder het cohort 2000 ligt het gebruik van persoonsgerichte activiteiten juist wat hoger dan tevoren. Ook gelet op de inspraakmogelijkheden van de re-integratiekandidaten bij de invulling van hun traject laat dit cohort een positief beeld zien.

Zowel de aansluitende werkhervatters als de oorspronkelijk inactieven onder alle cohorten tonen na afloop van het traject een duidelijke mobiliteit op de arbeidsmarkt. Op de lange termijn bezien is het resultaat daarvan doorgaans positief: het aandeel gere-integreerden neemt met enkele procenten toe. Op de lange termijn blijft de arbeidsparticipatie van het cohort 2001 (44 procent) duidelijk achter bij die uit de voorgaande jaargangen (54 procent onder het cohort 1999 respectievelijk 47 procent onder het cohort 2000). Ook wanneer wordt gelet op het aantal uren werk per week onder de gere-integreerden ligt de intensiteit van de werkhervatting het laagst onder het cohort 2001.

Gelet op 'inkomen' (uitkeringsafhankelijkheid) zijn de verschillen tussen de re-integratieuitkomsten op de langere termijn van de drie cohorten veel minder veranderd dan gelet op werk. Op de lange termijn bezien is de uitkeringsonafhankelijkheid van het cohort 1999 sterker afgenomen dan die binnen de beide andere jaargangen (24 procent). Drie van de tien (29 procent) van de kandidaten uit het cohort 1999 hebben dan geen socialezekerheidsuitkering meer. Onder de cohorten 2000 en 2001 bedraagt dit aandeel een kwart (in beide gevallen 24 procent).

Achtergronden van de achteruitgang

Vast staat dat de 'succesratio', in de vorm van het aandeel aansluitende werkhervatting, van de onderzochte re-integratiecohorten 1999 tot en met 2001 aanzienlijk is gedaald. Veranderingen in de economische context van het re-integratieproces – in de vorm van economische opbloei gevolgd door recessie – hebben deze afname over het geheel genomen weinig beïnvloed. Voor de re-integratiekandidaten uit de cohorten 1999 en 2000 lagen de economische omstandigheden verhoudingsgewijs gunstig, en hun onderlinge verhouding is hierdoor niet beïnvloed. De invloed van de economische context op de prestaties van het cohort 2001 ligt ingewikkelder. De re-integratiekandidaten uit dit cohort die daadwerkelijk met hun traject zijn begonnen hebben duidelijk last ondervonden van de krimpende arbeidsmarkt op het moment dat zij hun trajecten beëindigden. Voor de niet-starters die hun re-integratieafspraken eerder, en daarmee op een economisch gunstiger tijdstip afzegden, geldt het omgekeerde. Omdat deze verschillen elkaar grotendeels opheffen is het niveau van de aansluitende werkhervatting onder het cohort 2001 als geheel weinig in negatieve zin beïnvloed.

Binnen latere cohorten, wanneer zowel de starters als de niet starters te maken krijgen met ongunstige economische omstandigheden ten tijde van de beëindiging van hun traject(plan), ligt dit ongetwijfeld anders. De negatieve invloed van de recessie zal zich dan ook op het niveau van het cohort als geheel laten voelen.

De verminderde re-integratieresultaten van de cohorten 2000 en 2001 zijn wél gedeeltelijk te verklaren uit een afname van de persoonsgebonden kansrijkdom van hun kandidaten die vooral het gevolg is van gezondheidsproblemen. Deze komen waarschijnlijk voort uit de in deze

jaren verstrengde re-integratieverplichting waardoor ook minder kansrijke kandidaten dan voorheen voor een traject worden geselecteerd. Het re-integratiepotentieel van de cohorten 2000 en 2001 is hierdoor afgenomen.

Ook na correctie voor de invloed van de economische context en persoonsgebonden is de achterstand van het cohort 2001 op het cohort 1999 aanzienlijk. De oorzaak hiervan is gedeeltelijk te vinden in de verminderde kwaliteit van de re-integratiebegeleiding, onder invloed van de privatisering die in de tussenliggende periode is ingevoerd. Harde cijfers over het effect hiervan zijn in dit onderzoek niet voorhanden maar duidelijke aanwijzingen wél. Vergelijking van de ervaringen van het re-integratiecohort 1999, daterend uit de tijd dat re-integratiebegeleiding nog voornamelijk een publieke aangelegenheid was, met de ervaringen van het cohort 2001 dat met de privatisering te maken had, leert dat de re-integratiebegeleiding in enkele opzichten in ongunstige zin is veranderd. Zo is het gebruik van relatief dure en op de persoon toegesneden voorzieningen en activiteiten als scholing en directe bemiddeling afgenomen en dat van groepsgewijze en relatief goedkope middelen (zoals vacaturetraining) gegroeid. Volgens de trajectvolgers is ook de kwaliteit van de wél ingezette voorzieningen alsook de deskundigheid binnen de re-integratiebureaus afgenomen. Het aandeel kandidaten dat van mening is dat de re-integratiebegeleiding enige verbetering van de eigen arbeidsmarktpositie teweeg heeft gebracht is eveneens afgenomen. Verder worden in de loop der tijd de eerste tekenen van afroming zichtbaar.

Eindbeeld

Het is de bedoeling dat aan alle arbeidsgehandicapten die geheel of gedeeltelijk arbeid kunnen of willen verrichten maar dat niet op eigen kracht kunnen bereiken een re-integratietraject wordt aangeboden. Het doel van deze trajecten is uitstroom naar regulier werk. In 2001 gold hierbij als norm dat 35 procent van de trajecten diende te leiden tot werkhervatting of wel 'plaatsing'. Ook dient deze plaatsing in beginsel een duurzaam karakter te hebben. Tegenwoordig is hiervan sprake wanneer de re-integratiekandidaat daadwerkelijk twee maanden betaald werk heeft verricht op basis van een arbeidsovereenkomst voor tenminste zes maanden. Ten tijde van het cohort gold alleen de laatste eis.

Wat zijn nu de 'kortetermijnuitkomsten' van de re-integratiebegeleiding van de arbeidsgehandicapten uit het cohort 2001, gemeten op het moment van de beëindiging van het re-integratietraject dan wel het plan daartoe? Eén vijfde deel (19 procent) van alle re-integratiekandidaten uit dit cohort is er inderdaad in geslaagd het traject met een plaatsing af te ronden. Zo bezien is niet aan de destijds geldende norm van 35 procent voldaan. Er zijn ook re-integratiekandidaten (8 procent van het geheel) die het traject weliswaar geheel of, vaker, gedeeltelijk hebben gevolgd en zeggen vervolgens op eigen kracht aan een nieuwe baan zijn gekomen. Ook in deze gevallen is het goed denkbaar dat de genoten re-integratiebegeleiding een positieve invloed op de arbeidsmarktpositie heeft gehad. Wanneer deze 'zelfstandige' werkhervatting wordt meegeteld heeft ruim een kwart (27 procent) van de kandidaten uit het cohort 2001 het re-integratietraject succesvol doorlopen. Ook dit is nog lager dan de 35-procentnorm. Tenslotte was één achtste deel (12 procent) van alle re-integratiekandidaten uit het cohort 2001 zelfredzaam genoeg om het werk te hervatten zonder traject, dus zonder de facilitaire werking van enige concrete re-integratievoorziening of -activiteit. Wanneer ook

deze laatste groep wordt meegeteld resulteert een aandeel werkherhvatting van twee vijfde deel (39 procent) en ligt de effectiviteit van de re-integratiebegeleiding bij het cohort 2001 hoger dan de 35-procentnorm. Datzelfde geldt wanneer het criterium wordt gezocht in ‘duurzame’ werkherhvatting. Bezien op de lange termijn, minimaal twee jaar na afloop van de re-integratiebegeleiding, is ruim twee vijfde deel (44 procent) van de oorspronkelijke kandidaten nog steeds dan wel alsnog gere-integreerd.

Hoewel het aandeel aansluitende werkherhvatting binnen cohort 2001 is afgenomen ten opzichte van de voorgaande cohorten, aanzienlijk. Zelfs indien wordt aangenomen dat een deel van deze kandidaten ook zonder traject in staat was geweest het werk te hervatten – wat niet onwaarschijnlijk is – blijkt uit het oordeel van de kandidaten dat de re-integratiebegeleiding toegevoegde waarde heeft gehad voor hun arbeidsmarktpositie. Binnen het cohort 2001 vindt 60 procent van de kandidaten die aansluitend aan het volgen van een traject het werk hebben hervat dat dit (mede) aan de ontvangen re-integratiebegeleiding te danken is. Nieuw is ook de wetenschap dat de re-integratie van arbeidsgehandicapten doorgaans een duurzaam karakter heeft. Al met al blijken de omvangrijke financiële investeringen in re-integratie zeker geen verspilde moeite en geld te zijn.

Vergelijking van de uitkomsten van de re-integratietrajecten van het cohort 2001 met die van de eerdere jaargangen laat een terugval zien. Zowel bezien op de korte termijn (direct na beëindiging van het traject) als de lange termijn (enkele jaren nadien) blijft het aandeel gere-integreerden binnen het cohort 2001 achter bij dat binnen de cohorten 2000 en, vooral, 1999.

De economische recessie die sinds 2002 is ingezet heeft op de re-integratieresultaten van het cohort 2001 over het geheel nog geen voelbare invloed gehad. De kandidaten uit dit cohort die daadwerkelijk een traject hebben gevolgd hebben weliswaar al enige last van de economische achteruitgang ondervonden maar voor de niet-starters, die op een gunstiger moment voor de arbeidsmarkt beschikbaar kwamen, geldt het omgekeerde. Binnen het cohort 2001 als geheel houden deze beide ontwikkelingen elkaar in evenwicht. Voor de daaropvolgende cohorten ligt dat anders. Behalve de trajectstarters zullen dan ook de niet-starters dan het effect van de gekrompen arbeidsmarkt aan den lijve meemaken. Gevolg hiervan zal zijn dat de re-integratieresultaten van de cohorten 2002 tot en met 2004 verhoudingsgewijs laag uit zullen pakken.

Naar alle waarschijnlijkheid zullen de resultaten van re-integratietrajecten ook negatief worden beïnvloed door de nieuwe wettelijke regeling die werkgevers verplicht om de re-integratiebegeleiding van uitgevallen werknemers de eerste twee jaar zelf te verzorgen. Gevolg hiervan is dat arbeidsgehandicapten pas onder de verantwoordelijkheid van UWV vallen na twee jaren van inactiviteit. De kansrijkdom van deze re-integratiekandidaten ligt verhoudingsgewijs laag. Dit wil overigens niet zeggen dat re-integratiebegeleiding door UWV in deze gevallen verspilde tijd en geld is.

Re-integratie is een belangrijk én, naar blijkt, kwetsbaar proces. Afgaande op de redenen van uitval uit de toegewezen trajecten liggen de belangrijkste knelpunten in de gezondheidssituatie van de kandidaat enerzijds en in een onvoldoende functioneren van de re-integratiebureaus

anderzijds. Dit laatste komt tot uitdrukking in een als negatief gepercipieerde houding - cliënten voelen zich niet geaccepteerd - en in de kwaliteit van de aangeboden voorzieningen die niet passen bij de wensen en/of fysieke mogelijkheden van de cliënt. Binnen de re-integratietrajecten is het gebruik van generieke, kortdurende en relatief goedkope re-integratieactiviteiten en -voorzieningen gestegen terwijl intensieve persoonsgerichte voorzieningen juist minder worden ingezet. Dat deze hulpmiddelen worden gemist, blijkt ook uit (het gebrek aan) waardering van de ontvangen begeleiding door de kandidaten. Vooral de kwaliteit van de geboden voorzieningen, het uitblijven van persoonlijke bemiddeling en de samenwerking tussen het re-integratiebureau en de uitvoering oogsten kritiek.

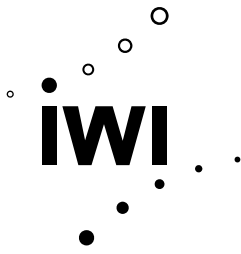
Deze bevindingen bieden nuttige aanwijzingen voor de verbetering van de kwaliteit van de re-integratietrajecten. Immers, 'een ongeschikt traject is weggegooid geld'. Steeds meer geldt maatwerk als dé voorwaarde om re-integratiemiddelen effectief te kunnen besteden. Dit onderzoek wijst erop dat dit een zinvolle aanpak vormt. Wat dit betreft is ook de nieuwe UWV-aanpak, veelbelovend.

Een laatste punt dat aandacht verdient is de gezondheidssituatie van de re-integratiekandidaten. Kandidaten worden door het re-integratiebureau afgewezen omdat zij door hun beperkingen als te kansarm worden ingeschat, en gezondheidsproblemen vormen een belangrijke belemmering bij zowel het uitvoeren van de hervonden baan als het vinden van een nieuwe. Meer aandacht voor (veranderingen in) de gezondheidssituatie van de kandidaten, vooraf en ook achteraf in de vorm van 'nazorg', lijkt nuttig. Ook hier kan persoonsgebonden begeleiding, in de vorm van bijvoorbeeld de re-integratiecoach, uitkomst bieden.

Bijlage 1

Overzicht figuren

- Figuur 2.1 Verloop van het re-integratietraject in fasen, cohort 2001
 Figuur 2.2 Inhoud van het re-integratietraject, cohort 2001
 Figuur 2.3 Achtergrond van de 'uitval' uit het re-integratietraject, cohort 2001
 Figuur 2.4 Uitstroom uit het re-integratietraject richting werk en anders, cohort 2001
 Figuur 2.5 Kortetermijntuitkomsten van de trajecten, cohort 2001 (% van alle kandidaten)
 Figuur 2.6 Indicatoren voor een geslaagd re-integratietraject, cohort 2001
- Figuur 3.1 Dienstverband in de oorspronkelijke en de nieuwe baan, cohort 2001
 Figuur 3.2 Werktijd in de oorspronkelijke en de nieuwe baan, cohort 2001
 Figuur 3.3 Nieuwe werktijd als aandeel oorspronkelijke situatie, cohort 2001
 Figuur 3.4 Werkzaamheden in de oorspronkelijke en de nieuwe baan, cohort 2001
- Figuur 4.1 Reden beëindiging baan van initiële werkhervatting, cohort 2001
 Figuur 4.2 Verloop natraject initiële werkhervatters, cohort 2001
 Figuur 4.3 Verloop natraject initieel inactieven, cohort 2001
 Figuur 4.4 Verloop natraject totaal, cohort 2001
 Figuur 4.5 Uiteindelijke werktijd als % oorspronkelijke situatie, cohort 2001
 Figuur 4.6 Uitkeringssituatie vooraf en op de lange termijn, niet- en wel-gere-integreerden, cohort 2001
 Figuur 4.7 Uitkeringssituatie vooraf en op de lange termijn totaal, cohort 2001
- Figuur 5.1 Verloop re-integratietraject in fasen, cohorten 1999 - 2001
 Figuur 5.2 Inhoud van het re-integratietraject, cohorten 1999 - 2001
 Figuur 5.3A Uitstroom uit het traject richting werk en anders, cohort 1999
 Figuur 5.3B Uitstroom uit het traject richting werk en anders, cohort 2001
 Figuur 5.4A Verloop natraject totaal, cohort 1999
 Figuur 5.4B Verloop natraject totaal, cohort 2001
 Figuur 5.5 Uiteindelijke werktijd als % oorspronkelijke situatie, cohorten 1999 - 2001
 Figuur 5.6 Uitkeringssituatie op de lange termijn, cohorten 1999 - 2001
- Figuur 6.1 Tevredenheid uitvoeringsinstelling en re-integratiebureau, cohorten 1999 - 2001
 Figuur 6.2 Waardering specifieke aspecten van de begeleiding, cohorten 1999 - 2001
 Figuur 6.3 Waardering specifieke aspecten van de begeleiding door werkhervatters en niet-werkhervatters onder de starters, 2001
 Figuur 6.4 Verbetering van de arbeidsmarktpositie, cohorten 1999 - 2001
- Figuur 7.1 Ruimte op de arbeidsmarkt, 1999 - 2004

- Figuur 7.2 Effect van de economische context, cohorten 1999 - 2001
- Figuur 7.3 Effect van de gezondheidssituatie, cohorten 1999 - 2001
- Figuur 7.4 Gecombineerd effect economische context en veranderde kansrijkdom, cohorten 1999 - 2001

Bijlage 2

Onderzoeksopzet

De Nota van Bevindingen 'Korte- en langetermijnresultaten van de re-integratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten' is gebaseerd op een onderzoek van Inspectie Werk en Inkomen (IWI) dat tot doel heeft inzicht te bieden in de wijze waarop re-integratietrajecten in de praktijk verlopen, welke knelpunten erbij optreden en hoe het is gesteld met de daadwerkelijke re-integratie van de re-integratiekandidaten op de korte en lange termijn. Deze kennis is nuttig om de kwaliteit van de huidige re-integratiebegeleiding te kunnen beoordelen en verbeteren.

Onderzoeksmethode

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een grootschalige telefonische enquête onder arbeidsgehandicapte werknemers die in de jaren 1999 tot en met 2001 met hun uitvoeringsinstelling een re-integratieafspraken hebben gemaakt. De benodigde informatie over het verloop van de trajecten en natrajecten van arbeidsgehandicapten is afkomstig van personen die arbeidsongeschiktheid en re-integratiebegeleiding aan den lijve hebben ondervonden.

De vraaggesprekken gaan in op de beroeps- en uitkeringssituatie van de re-integratiekandidaat voorafgaand aan het re-integratietraject en op het verloop van dat traject. In de vragenblokken over het natraject is onderscheid gemaakt tussen re-integratiekandidaten die al dan niet aansluitend aan het traject het werk hebben hervat. De aansluitende werkhervatters zijn onderzocht over de duurzaamheid van hun werkkring en de eventueel daaropvolgende arbeidsgeschiedenis. Bij de niet-werkhervatters is gevraagd naar de reden voor de uitval uit het traject en eveneens naar eventuele latere arbeidsdeelname. Bij alle respondenten is vervolgens geïnterviewd naar de huidige beroeps- en uitkeringssituatie, naar hun mening over de kwaliteit van het re-integratietraject en naar enkele persoonlijke achtergrondkenmerken. De vragenlijst is opgesteld door IWI.

Vanwege het ingewikkelde karakter van het onderzoek is het uitgevoerd in twee fasen: een pilotonderzoek (ter grootte van één derde deel van het totaal) in de maanden februari-maart 2004 en een tweede ronde met een licht aangepaste vragenlijst in het laatste kwartaal van dat jaar. Het veldwerk is uitbesteed aan marktonderzoeksbureau Survey in Zoetermeer. De gesprekken (die niet zelden emotioneel verliepen) namen gemiddeld 27 minuten in beslag. De kwaliteit van de verkregen informatie is over het algemeen betrouwbaar. Dit is beoordeeld aan de hand van het aandeel missing values (zeer laag, met uitzondering van enkele vragen naar het tijdstip van een bepaalde gebeurtenis) en de logische consistentie van de enquêtevragen.

Aard van de steekproeftrekking

De respondenten zijn achterhaald door middel van steekproeven uit de toenmalige re-integratiemonitor (Remon), het systeem waarin tot 2002 bepaalde kenmerken van arbeidsgehandicapten en de hun toegewezen re-integratietrajecten op individuele basis werden geregistreerd. De steekproeven zijn getrokken door UWV (Uitkeringsinstantie Werknemersverzekeringen). In het onderzoek zijn cliënten opgenomen van de uitvoeringsinstellingen Gak, Cadans

en USZO. (Sfb en GUO zijn buiten beschouwing gelaten vanwege de incompleetheid van hun Remon-registratie.)

Uit Remon zijn per jaargang steekproeven uit de databestanden van de drie toenmalige uitvoeringsinstellingen. De uitvoeringsinstellingen zijn daarbij opzettelijk niet evenredig vertegenwoordigd. Het (grote) Gak is ondervertegenwoordigd, het (kleine) USZO is oververtegenwoordigd, dit om analyses met betrekking tot de werkgelegenheidssector mogelijk te maken. Omdat de duurzaamheid van werkhervatting een kernthema van het onderzoek vormt zijn bij de steekproeftrekking ook arbeidsgehandicapten oververtegenwoordigd die in Remon geregistreerd staan als 'geplaatst'. Nadat in de pilot-ronde van het onderzoek is geconstateerd dat allochtonen ondervertegenwoordigd waren, is voor de tweede ronde Remon een aanvullende steekproef getrokken die naar verwachting verhoudingsgewijs veel buitenlanders bevatte. (Deze steekproef is getrokken aan de hand van de hoogte van de sofinummers die in volgorde van geboorte dan wel immigratie worden toebedeeld.)

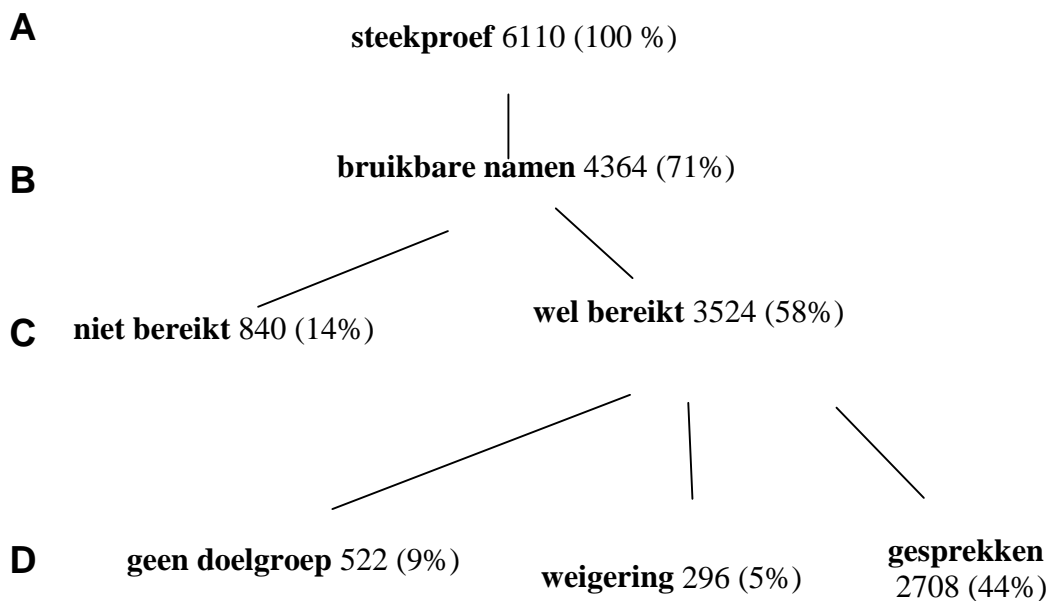
De steekproefgevallen zijn bij de trekking voorzien van enkele persoonsgebonden Remon-variabelen (zoals geboortejaar, geslacht en mate van de arbeidsongeschiktheid) om de representativiteit van zowel de steekproef als de respons te kunnen beoordelen en zo nodig corrigeren. Om de benodigde persoonsgegevens te verkrijgen (de naam vergezeld van een zo recent mogelijk adres) zijn de steekproeven aan de hand van het sofinummer gekoppeld aan de Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens (GBA). Aan de personen uit de steekproeven is gefaseerd in de tijd een aankondigingsbrief voor het onderzoek gestuurd, opgesteld door IWI en verzonden op IWI-briefpapier. Deze brief is in twee versies verstuurd: één aan potentiële respondenten met een openbaar telefoonnummer en één aan degenen van wie aan de hand van de KPN-registratie geen nummer bekend was (hetzij vanwege de gewenste privacy, hetzij omdat de nummers van mobiele telefoons van andere bedrijven dan KPN niet in de telefoongids zijn vermeld). In de introductiebrieven gericht aan de laatste groep was ook het verzoek opgenomen om door middel van schrijven, bellen of mailen het telefoonnummer door te geven. Hierop is door ongeveer één derde deel van de groep gereageerd.

Hoogte van de respons

De uitval van potentiële respondenten tijdens het veldwerk verliep via enkele stappen. De omvang en de redenen van de uitval bij elke stap en de hoogte van de uiteindelijke respons zijn zichtbaar in figuur B2.1.

Figuur B2.1

Uitval en respons bij het veldwerk van 'Tijdpaden' (absolute aantallen steekproefgevallen c.q. % van het totaal)

De gebruikte steekproeven (A) omvatten in totaal 6110 namen voorzien van adressen, dit na aftrek van circa 400 overtalig gebleken en niet gebruikte personen (die ook geen brief hebben ontvangen). De wél gebruikte cases zijn aselekt uit de steekproeven getrokken, om zo selectiviteit (bijvoorbeeld vanwege een ordening binnen de steekproef op sofinummer) te vermijden. De bruikbare namen (B), 71 procent van het totaal, bleven over uit de steekproef na aftrek van alle gevallen waarvoor geen telefoonnummer achterhaald kon worden (29 procent van het totaal), noch aan de hand van de openbare registratie noch door middel van de oproep in de introductiebrief.

In de praktijk waren niet alle in beginsel bruikbare namen telefonisch bereikbaar (C). Ruim een derde deel (37 procent ofwel 14 procent van het totale steekproefbestand) van de personen met een bekend telefoonnummer bleek niet bereikbaar omdat de betrokkenen gelet op de geretourneerde brieven inmiddels niet meer op het betreffende adres woonden (28 procent van de niet-bereikbare gevallen), vanwege een voortdurende info- of faxtoon (16 procent), omdat ook na zes pogingen op verschillende tijdstippen van de dag en avond de telefoon niet werd opgenomen, in gesprek bleef of enkel een antwoordapparaat liet horen (46 procent) of omdat na het opnemen van de telefoon de juiste persoon afwezig bleek (10 procent). Uiteindelijk is 58 procent van de personen uit de steekproef persoonlijk bereikt.

Bijna een kwart van deze groep (23 procent, ofwel 14 procent van het totaal) viel vervolgens alsnog af (D). Bij het begin van het gesprek (waarvoor deze betrokkenen in beginsel toestemming hadden gegeven) heeft een screening plaatsgevonden om te achterhalen of de gesprekspartner wel behoorde tot de doelgroep van het onderzoek: arbeidsgehandicapte werknemers die ten tijde van hun re-integratieafspraken met de uitvoeringsinstelling langdurig uit het werk-

proces waren uitgevallen. Personen die niet aan deze criteria voldeden (15 procent van de bereikte personen ofwel 9 procent van het totaal) zijn afgevallen. En tenslotte was er een groep personen (8 procent van de bereikte personen ofwel 5 procent van het totaal) die niet aan het onderzoek mee wilden werken. In een derde deel van deze gevallen lag de oorzaak van de weigering in taalproblemen. Uiteindelijk resulteerden 2708 bruikbare gesprekken (71 procent van de bereikte personen ofwel 44 procent van de oorspronkelijke steekproef). Wanneer de niet-doelgroepgevallen binnen de steekproef worden verdisconteerd bedraagt de respons 52 procent.

Selectieve non-respons en weging

Voor bepaalde gevalskenmerken was het mogelijk de respons te vergelijken met de steekproef van herkomst. Dit wees uit dat er enige selectieve non-respons bestaat omdat onder bepaalde groepen meer uitval voorkwam vanwege onbekende telefoonnummers of het niet tot de doelgroep behoren. Afval vanwege een hoger aandeel weigeringen is haast niet voorgekomen. Dit heeft geleid tot enige ondervertegenwoordiging van zowel jongeren tot 35 jaar als 55-plussers, van kortdurige arbeidsgehandicapten die ten tijde van de re-integratieafspraken met de uitvoering nog in het ziektejaar zaten en van allochtonen. De laatste is grotendeels gecorrigeerd door middel van een toegevoegde steekproef in de tweede veldwerkkronde (zie eerder). Verder bestaat er een aanzienlijke - opzettelijke - ondervertegenwoordiging van arbeidsgehandicapten van de ex-uitvoeringsinstelling Gak en een oververtegenwoordiging van USZO-gevallen. Ook meer kansrijke re-integratiekandidaten zijn opzettelijk oververtegenwoordigd (zie eerder). Binnen analyses die een representatief beeld van een bepaald cohort moeten opleveren, zijn deze verschillen gecorrigeerd door middel van weging. De weging op 'kansrijkdom' is gebeurd aan de hand van een combinatie van de Remon-variabele 'plaatsing' en het gegeven 'beroepsmatig werkzaam in het eerste kwartaal van 2005' dat door middel van een koppeling met het werknemersbestand (uitgevoerd door UWV) later aan de steekproeven is toegevoegd. De wegingen zijn voor elke jaargang afzonderlijk gebeurd. De weegfactoren zijn dusdanig berekend dat de randtotalen van de groepen waarop de weging betrekking heeft, gelijk zijn aan de werkelijke respondent aantallen. (Afwijking daarvan zou een onrealistisch beeld oproepen van de significantie van de bevindingen.) Alleen categorieën met voldoende grote respondent aantallen in de weging betrokken; de grens hierbij is gesteld op 30 respondenten.

Beschikbare respondent aantallen

De netto 2708 respondenten uit het veldwerk zijn afkomstig uit steekproeven uit drie verschillende jaargangen van wat binnen Remon geregistreerd staat als 'jaar van inkoop van het re-integratietraject'. In de praktijk is dit niet altijd gelijk aan het jaar dat de respondent noemt voor zijn re-integratieafspraken met de uitvoering. Dit komt enerzijds doordat trajecten pas aan individuele arbeidsgehandicapten worden toegekend nadat ze zijn ingekocht en anderzijds door registratie met terugwerkende kracht ten tijde van de invoering van de re-integratiemonitor (iets dat vooral in 2000 gebeurde). Bij de analyse is gebruik gemaakt van het jaar dat door respondent zelf is genoemd. Deze variabele is ingedeeld in drie periodes of 'cohorten': 1999 of eerder, 2000 en 2001 of later. De respondent aantallen voor deze cohorten bedragen respectievelijk 921, 817 en 970.

Bij analyses die betrekking hebben op het re-integratietraject zelf zijn de gegevens van alle respondenten uit de betreffende cohorten gebruikt. Bij de analyse van de natrajecten - de periode tussen het afsluiten van het re-integratietraject en het onderzoek - zijn deze aantallen beperkter. Omdat de respondenten afkomstig zijn uit drie achtereenvolgende cohorten loopt de duur van hun natrajecten in de praktijk sterk uiteen. Een dergelijke variatie kan storend werken bij de analyse. Om de onderlinge vergelijkbaarheid te vergroten is de analyse van de natrajecten beperkt tot respondenten voor wie het moment van de beëindiging van het re-integratietraject ten tijde van het onderzoek langer dan twee jaar geleden was. Waar in deze studie wordt gesproken van 'natrajecten' gaat het dus om een periode van twee tot vijf jaar. Aangezien secundaire werkhervatting en uitval uit de baan van de initiële werkzaamheden vooral in de eerste twee jaar van het natraject plaatsvinden zijn de langetermijnresultaten van de drie cohorten ook in dit opzicht goed vergelijkbaar.

De respons bij de analyse van de natrajecten wordt door deze selectie verkleind. Het respondentenaantal van het cohort 1999 neemt met 8 procent af (van 921 tot 848), dat van het cohort 2000 met 13 procent (van 817 tot 709) en dat van het cohort 2001 met 33 procent (van 970 tot 654). De weegfactoren bij de analyse van het natraject zijn aan deze nieuwe verhoudingen aangepast.

Verder ligt het respondentenaantal bij enkele variabelen lager omdat de betreffende enquêtevragen alleen in de tweede veldwerkkronde zijn gesteld, waardoor het pilot-aandeel van één derde deel van de respons afviel. Ook hier gelden aangepaste weegfactoren. In de hoofdstukken 1 tot en met 6 zijn bij figuren steeds de betreffende respondent aantallen vermeld. In hoofdstuk 7 en 8 was dat, vanwege de vele nadere onderverdelingen, niet doenlijk. Uitgangspunt hierbij is dat over categorieën met minder dan 25 respondenten géén uitspraken worden gedaan en over groepen met een respondentenaantal tussen 25 en 50 alleen tentatieve.